

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951

ANDRA KAMMAREN

Nr 14

14—18 april.

Debatter m. m.

Tisdagen den 17 april.

Sid.

Svar på interpellation av

Herr Hæggbloom ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m. 8

Interpellationer av:

Herr Antby ang. åtgärder för iståndsättande av vägar, som under de senaste veckorna skadats till följd av exceptionella väderleksförhållanden 18

Herr Svensson i Ljungskile ang. bebyggande av viss fastighet vid Svinesundsbron 18

Herr Bark ang. förstärkning av personalvårdsorganisationen inom försvaret 19

Herr Birke ang. kompensation till ägare av hyresfastighet för vissa omkostnadsökningar 21

Onsdagen den 18 april fm.

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel:

Lands- och länsarkiven: Avlöningar 25

Kungl. biblioteket: Bokinköp och bokbindning 28

Bidrag till Svenska ekumeniska nämnden 29

Uppsala universitet: Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner 34

Medicinska högskolan i Göteborg: Avlöningar 38

Bidrag till Stockholms högskola 40

Allmänna läroverken: Avlöningar 41

Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier 50

D:o: Bidrag till kommunala flickskolor m. m. 52

Folkskoleseminarierna: Avlöningar 60

Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten 64

D:o: Hyresbidrag för undervisningslokaler m. m. 67

	Sid.
Högre tekniska läroverk: Avlöningar	68
Understöd åt handelsgymnasier	69
Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning	74
Understöd åt folkbiblioteksväsendet	76
Bidrag till verksamheten vid hemgårdar m. m.	83
Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande	85

Onsdagen den 18 april em.

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel (forts.):

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande (forts.)	89
Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar	94
Motioner om inrättande av ett de vetenskapliga bibliotekens chefs- råd	96
Kostnader för inlösen av vissa ofrankerade postförsändelser till Göteborgs stadsbibliotek	96
Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco	98
Anslag till fångvårdsanstalterna: Avlöningar	112
Motioner om införande av exportavgifter å alla viktigare exportvaror m. m.	121

Samtliga avgjorda ärenden.

Lördagen den 14 april.

<i>Bankoutskottets</i> anmälan ang. tryckning av förteckning över kommitté- betänkanden 1904—1945	5
--	---

Onsdagen den 18 april fm.

Val av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige med suppleanter i riksbanken och i riksgäldskontoret	23
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. redogörelse om Europarådet och Förenta Nationerna	25
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. utgifter under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikdepartementet)	25

Onsdagen den 18 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. utgifter under åttonde huvudtiteln (forts.)	89
— nr 68, ang. anslag å kapitalbudgeten för ecklesiastikdepartementet	111
— nr 69, ang. bidrag till driften av centrala verkstadsskolor m. m.	111
— nr 70, ang. strandskydd å Ven	111

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 71, ang. en rekommendation av Internationella arbetsorganisationen	111
— nr 72, ang. viss utrustning m. m. till vanförestalter	112
— nr 73, ang. fullmakt att igångsätta arbeten å allmän beredskapsstat	112
— nr 74, ang. samordning mellan tjänste- och folkpension	112
— nr 75, ang. clearingnämndens personals pensionering	112
— nr 76, ang. vissa anslag till regeringsrätten	112
— nr 77, ang. vissa anslag till fångvårdsanstalterna	112
— nr 78, ang. provisorisk skatteersättning till kommunerna för ortsavdragsreformen m. m.	120
— nr 79, ang. pensioneringen av vissa sjukgymnaster	120
— nr 80, ang. provisorisk lönereglering för lärare vid högre skolor . .	120
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. provisorisk skatteersättning till kommunerna för ortsavdragsreformen m. m.	120
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 20, ang. samernas beskattning för renskötseln	120
— nr 21, ang. skatteavdrag för åstadkommande av vattentäkt	120
— nr 28, ang. ändrad lydelse av lagen om tobaksmonopol	120
— nr 29, ang. förlängning av vissa provisoriska ändringar av tulltaxan	120
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. vissa rikdagsvaktmästares pensionering	120
— nr 9, ang. exportavgifter å alla viktigare exportvaror m. m. . . .	121
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. anslag ur kyrkofonden för avlöande av präster m. m.	125
— nr 21, ang. bidrag ur d:o för avlöning av föreståndare vid vissa institutioner	125
— nr 22, ang. ändrad lydelse av patentförordningen, m. m.	125
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. ändrad lydelse av lagen om försäkring för yrkessjukdomar	125
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 4, om förenklade regler om delning av samfällda myrar	125
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. avveckling av sekundärlånefonden för jordbrukare m. m.	125
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 13, ang. nedsatta inträdesavgifter för telefonabonnemang	125

Lördagen den 14 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande april.

§ 2.

Vid nu skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 156, angående löne- och pensionsreglering för präster m. m. hänvisades propositionen, såvitt angick dels de under 1—8 upptagna författningsförslagen dels medgivande till vissa utredningskostnaders avförande på kyrkofonden dels ock avgivande av yttrande i fråga om tillfällig vakanssättning av prästerliga tjänster, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs var efter annan följande å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 168, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

till särskilda utskottet propositionen nr 175, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 189, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt, m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 198, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 201, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536), m. m.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket om att det å riksdagen för budgetåret 1946/47 anvisade reservationsanslaget å 20 000 kronor till Riksdagsbiblioteket: Tryckning av förteckning över kommittébetänkanden utgivna åren 1904—1945 måtte få disponeras intill utgången av budgetåret 1952/53.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den på bordet liggande motionen nr 599 av herr Persson i Svensköpp m. fl.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till lag angående nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet;

från statsutskottet:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1951/52 m. m.;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörlig kredit för försvarets fabriksstyrelse;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till flygtekniska försöksanstalten m. m.;

nr 113, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att möjliggöra prövning av återkrav av belopp, erhållet såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till lag angående nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag m. m., såvitt propositionen icke angår lagförslaget, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379) m. m., såvitt propositionen angår dels personalförteckning och avlöningsstat för riksskattenämnden, dels ock anslag under sjunde huvudtiteln;

från första lagutskottet:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om böter och viten; samt

från tredje lagutskottet:

nr 123, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, m. m., dels ock motioner, som väckts i anledning av propositionen eller röra i propositionen behandlad lagstiftning.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om redogörelse till riksdagen för Europarådets förhandlingar och FN:s arbete;

konstitutionsutskottets utlåtande nr

17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till bidrag till driften av centrala verkstadsskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till utförande av strandskydd på ön Ven;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående en av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1950 vid dess trettiotredje sammanträde antagen rekommendation;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till anskaffande av viss utrustning m. m. till vanförestalterna i Göteborg och Hälsingborg;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 74, i anledning av väckta motioner om utredning rörande samord-

ningen mellan tjänstepension och folkpension för statliga befattningshavare m. fl.;

nr 75, i anledning av väckta motioner om rätt för clearingnämndens förutvarande personal att i pensionshänseende tillgodoräkna sig hela sin anställningstid hos nämnden;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1951/52 till regeringsrätten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till fångvårdsanstalterna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckt motion;

nr 79, i anledning av väckta motioner om pensionering av vissa sjukgymnaster genom statens pensionsanstalt; och

nr 80, i anledning av väckta motioner om en provisorisk lönereglering för lärare vid högre skolor;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om utredning rörande samernas beskattning av inkomst från renskötseln;

nr 21, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering i vissa fall njuta avdrag för utgifter för åstadkommande av vattentäkt å fastighet;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för vissa provisoriska ändringar av gällande tulltaxa;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion angående vissa riksdagsvaktmästares pensionsförhållanden; och

nr 9, i anledning av väckta motioner om införande av exportavgifter å alla viktigare exportvaror m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m.;

nr 21, i anledning av väckt motion om bidrag ur kyrkofonden för avlöning av föreståndare vid vissa institutioner; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5, 7 och 11 §§ förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar;

tredje lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om förenkling av reglerna om delning av samfällda myrar;

jordbruksutskottets utlåtande nr 8, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m.; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 13, i anledning av motioner om nedsättning av inträdesavgifterna för nya telefonabonnemang.

§ 7.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 191, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

nr 203, med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 600, av herr *Hjalmarson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 124, angående anslag för budgetåret 1951/52 till främjande av bostadsförsörjningen m. m.;

nr 601, av herr *Lager m. fl.*, likaledes

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 124; samt

nr 602, av herr *Hjalmarson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 105, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.06 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 17 april.

Kl. 3 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen Bengt Sjölin på grund av sjukdom (magblödning) fr. o. m. 12 april 1951 är oförmögen delta i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Vänersborg den 16 april 1951.

Albert Winberg,
leg. läk.

Kammaren beviljade herr Sjölin ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 12 innevarande april tills vidare.

§ 3.

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Hæggbloom frågat mig dels med vilka belopp hönsfodertillverkningen subventionerats under regleringsåret 1949/50 samt under den hittills förflutna delen av innevarande regleringsår, dels vilka åtgärder mot äggproduktionen under innevarande regleringsår, som jag åsyftat med ett uttalande som jag i ett föredrag i Skara den 18 februari 1951 gjort om att man borde försöka att prismässigt styra produktionen.

Till svar på dessa frågor skall jag först lämna några uppgifter om förbrukningen av importerade fodermedel för fjäderfän och de kostnader denna import medfört för det allmänna.

Som bekant ha importpriserna för fodermedel stigit mycket kraftigt under senare tid. Prisutvecklingen kan bäst belysas av några exempel. För majs var importpriset i mitten av mars ungefär 15 kronor högre än medelpriset under tiden september 1950—januari 1951 och närmare 25 kronor högre än

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

medelimportpriset under konsumtionsåret 1949—1950. För det importfoder, som ingår i oljekraftfoderblandningar, har prisstegringen utgjort 17 respektive 26 kronor, och för vetekli har prisstegringen varit cirka 12 respektive 21 kronor. Importprisläget har inte förändrats nämnvärt under tiden därefter.

Denna prisstegring har endast till mycket begränsad del återspeglats i en höjning av spannmålsbolagets utförsäljningspriser. Under konsumtionsåret 1949/50 uppgick spannmålsbolagets totalförlust på importerade fodermedel till cirka 16 miljoner kronor. Per deciton var förlusten exempelvis 8 kronor för majs och ungefär 3 kronor för oljekraftfoderblandningar. Under tiden den 1 september 1950—den 31 januari 1951, dvs. under en tidsperiod av 5 månader, steg förlusten per deciton till cirka 15 kronor för majs och 9 kronor för oljekraftfoderblandningar. Den totala förlusten uppgick under denna tid till cirka 21 miljoner kronor. Förlusten var alltså under denna femmånadersperiod betydligt större än under hela det föregående regleringsåret.

Den kraftigaste prisstegringen har emellertid, såsom framgår av de uppgifter jag nyss lämnat om importpriserna, ägt rum under de allra senaste månaderna. Jordbruksnämnden har med anledning härav också gjort en beräkning om det belopp, till vilket förlusten skulle uppgå för ett års försäljning, om både importpriser och utförsäljningspriser antagas ligga på nuvarande nivå. I så fall skulle den genomsnittliga förlusten på allt importerat fodermedel bli drygt 21 kronor per deciton. Härvid har då hänsyn tagits till de höjningar i utförsäljningspriserna, som skedde i februari 1951. Utgår man från prisförhållandena i mitten av februari stiger siffran till mellan 22 å 23 kronor per deciton. Dessa siffror betyda att en fodermedelsimport av den omfattning, som förekommit under de senaste åren, vid nuvarande pris-

förhållanden skulle medföra en förlust för spannmålsbolaget på närmare 100 miljoner kronor.

De förlustsiffror, som jag nu nämnt, gälla den totala fodermedelsimporten. Eftersom herr Hæggbloms fråga gäller subventioneringen av hönsfodertillverkningen skall jag nämna att jordbruksnämnden gjort beräkningar angående de kvantiteter importerade fodermedel, som kunna beräknas ha gått till fjäderfän. Enligt dessa har det under konsumtionsåret 1949/50 använts ungefär 85 000 ton importerade fodermedel för tillverkning av hönsfoderblandningar, och dessutom ha ungefär 25 000 ton importerade fodermedel gått direkt till utfodring av fjäderfän. Subventioneringen på dessa kvantiteter uppgår till omkring 5,3 miljoner kronor. För tiden den 1 september 1950—den 31 januari 1951 kan den totala åtgången av importerade fodermedel för fjäderfän beräknas till ungefär 53 000 ton och förlusten härpå till ungefär 5,2 miljoner kronor, dvs. i det närmaste samma belopp som för hela konsumtionsåret 1949/50.

När man ser på dessa förlustsiffror bör man emellertid komma ihåg att de foderkvantiteter, som sålts under de båda nu angivna tidsperioderna, delvis köpts för rätt lång tid sedan till priser, som legat avsevärt under dem som rådde vid importtillfället. Om man utgår från det aktuella prisläget blir situationen en helt annan. Jordbruksnämnden räknade i mitten av februari 1951 med att förbrukningen av importerat foder till fjäderfän under det närmaste året skulle uppgå till i runt tal 120 000 ton och att förlusten på dessa kvantiteter i dåvarande prisläge skulle uppgå till nära 24 miljoner kronor.

När herr Hæggblohm sedan frågar, vilka åtgärder mot äggproduktionen under innevarande regleringsår som jag åsyftade med mitt uttalande om att man borde försöka att prismässigt styra produktionen, kan jag inskränka mig till att säga att mitt uttalande innebar

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

ett påpekande av att staten bör eftersträva en prissättning, som stimulerar till full försörjning på i varje fall de viktigaste av jordbrukets olika produkter. Om till exempel en speciell vara ger överskott, som inte kan exporteras utan subvention eller förlust, och vi samtidigt inte täcka det inhemska behovet på andra områden, bör en bättre balans i produktionen eftersträvas. Att prisjusteringar här spela en avgörande roll är uppenbart. Likaså är det klart att en sådan anpassning inte kan ske utan att man beaktar fördelningsfrågorna inom jordbrukets olika produktionsgrenar. Jag torde få tillfälle att närmare redovisa min uppfattning i dessa frågor, när förslag till utformningen av de prisreglerande åtgärderna för nästa regleringsår förelägges riksdagen.

Härefter anförde:

Herr **HÆGGBLOM**: Herr talman! Jag ber att få uttala mitt tack till jordbruksministern för det svar han lämnat på min interpellation. Egentligen borde jag ju uttala mig mycket otillfredsställd över svaret på den andra frågan i interpellationen, där jordbruksministern ställer svaret på framtiden och lovar att återkomma, när de prisreglerande åtgärderna för nästa produktionsår skola presenteras för riksdagen. Det har emellertid hänt en sak, som gör att jag i stället för att vara otillfredsställd ber att till jordbruksministern få framföra både min och jag skulle tro även äggproducenternas stora tillfredsställelse.

Vad som låg bakom att denna interpellation framställdes vid den ifrågasvarande tidpunkten, det var att det från jordbruksnämndens sida hade ryktats, att man där planerade en mycket hård attack mot den svenska äggexporten genom införande av en utjämningsavgift vid äggexport av 30 öre per kilogram. De som hade med äggproduktionen att göra bedömde då

denna sak som ett dräpslag mot avsättningsmöjligheterna med hänsyn till äggproduktionens storlek, en storlek, som då ansågs både nödvändig och outhärlig och vilken man under ett par års strävan hade lyckats bygga upp. Under det att detta hot från jordbruksnämndens sida hängde över äggproducenternas huvuden observerade vi, att jordbruksministern i ett föredrag i Skara uttalade sig på det sättet att åtgärder i fråga om att påverka jordbruksproduktionen från statens sida borde ske med all aktsamhet och med beaktande av att olika produktionsgrenar inom jordbruket inte ställdes i olika gott läge. Vi hade därför ett litet hopp om att jordbruksministern med den av honom använda formuleringen skulle kunna ställa sig på en annan linje än jordbruksnämnden i fråga om utjämningsavgifterna. Det var också av den anledningen som denna interpellation framfördes.

Nu har det gått ganska lång tid sedan interpellationen gjordes. Men dess bättre har regeringen i fredags tagit ställning till det spørsmål, som låg bakom interpellationen, och genom regeringsbeslut upphävt utjämningsavgifterna. Detta är alltså ett svar i gärningar, som säger mycket mer än vad löften skulle ha gjort. Det är under sådana förhållanden litet beklagligt, att jag alltså har denna börda på mig, nämligen att om jag säger någonting vänligt till jordbruksministern så tycker han att det är bevis för att han gjort någonting dumt. Därför skall jag hålla mig på jorden och vara återhållsam med berömmet. Jag är emellertid övertygad om, det vet jag, att regeringens beslut väckt tillfredsställelse hos alla som ha med äggproduktionen att göra och äro beroende därav. Denna tillfredsställelse är både stor och odelad.

Sedan vill jag även tacka för det koncisa och exakta svar, som jag fick på min första fråga. Den frågan gällde

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

hur stor subvention, som hade utgått under produktionsåret 1949—1950 för att tillhandahålla hönsfodermedel billigare än vad det kostat för statens jordbruksnämnd att köpa dem och hur mycket detta kostat från den 1 september 1950 fram till den sista januari i år.

Ledamöterna här i kammaren ha tyvärr inte blivit i tillfälle att i förväg läsa statsrådets svar, och de siffror han nämnde beträffande just dessa frågor kanske drunknade i den övriga mängd av siffror, som statsrådet anförde i svaret. Jordbruksministern förklarade att under produktionsåret 1949—1950 fjäderfäskötseln subventionerats med importerade fodermedel, som beräknats ge en förlust på 5,3 milj. kronor. Med dessa importerade fodermedels hjälp jämte inhemska fodermedel producerades inemot 87 milj. kilogram ägg, dvs. subventionen uppgick till 6 öre per kilogram. Jag vill nämna denna siffra därför att den så avsevärt avviker från siffror, som varit synliga i pressen med utgångspunkt från jordbruksnämndens egenartade beräkningar. Slå vi ut detta på exportkvantiteten, kommer man till att exporten subventionerats med ca 840 000 kronor. Nu har jag i fråga om kvantiteten måst hålla mig till kalenderåret 1949, och jämförelsen blir därför icke alldeles exakt, eftersom den tidigare uträknade subventionen om 6 öre per kilogram gäller för produktionsåret 1949—1950.

Denna subvention om 840 000 kronor för äggexporten avviker emellertid avsevärt från jordbruksnämndens minst sagt olyckliga formulering. Jordbruksnämnden har ju hävdat att när vi 1950 exporterade ägg för 44 milj. kronor och köpte hönsfoder för 63 milj. kronor, så kostade äggexporten oss 19 milj. kronor. Det var emellertid den totala äggproduktionen, som behövde fodermedel för 63 milj. kronor. Sedan det inhemska behovet av ägg var täckt, hade man över en exportkvantitet för ca 44 milj. kronor.

Andra siffror av ungefär samma storleksordning ha av jordbruksnämnden skapats på det sättet, att man räknat med de foderpriser, som gällde i februari 1951, och sedan applicerat dem på de kvantiteter ägg, som producerats föregående år och sedan exporterats. Under sådana förhållanden har man kommit upp till siffror, som skulle visa att äggexporten kostade oss omkring 20 milj. kronor i subvention.

Nu ha vi emellertid fått besked om att för det senaste produktionsår, beträffande vilket man fått fram fullständigt siffermaterial, har subventionen stannat vid 5,3 milj. kronor. Jag är inte okänslig för att denna siffra kan komma att bli större för innevarande produktionsår. Jag är så litet okänslig för denna sak, att jag gärna vill upprepa ett argument, som vi från ägghandelns sida tidigare framfört, nämligen att vi inte önska någon subvention för att producera ägg för export. Det vore rena vanvettet av oss att komma med dylika krav. Vilja producenterna här i landet producera för export, då skola de också veta vilka produktionskostnader detta kräver, och de skola ha klara besked om att de därvidlag måste betala vad det kostar. I annat fall skola de nöja sig med att producera för hemmamarknaden och utnyttja dess möjligheter. Men vilja de producera för export, så skola de självklart inte ha några subventioner från svenska staten eller någon annan. I den mån det är möjligt att genomföra detta kan jag deklarera, att vi från äggproducenternas sida äro tillfreds. Men självklart önska vi då också den frihet, som ligger i att utan några inskränkningar utnyttja prismöjligheterna såväl på export- som på hemmamarknaden.

Herr talman! Jag vill inte här ingå på några förhandsönskingar i fråga om vad man kan vänta sig av jordbruksministern, när han kommer med sitt förslag om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Jag vill nöja

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

mig med att uttala en förhoppning om att vår redan i fjol framförda önskan om en fri prisbildning och frigörelse från subventioner, åtminstone när det gäller ägg, skall bli tillgodosedd mer än som skett hittills.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Interpellationssvaret har ju inte varit överlämnat till kammarens ledamöter. Jag har därför inte kunnat taga del därav i förväg. Jag skall inte här ge mig in på någon egentlig diskussion om detta svar. Jag har emellertid själv väckt en interpellation på ett närbesläktat område. Jag hade hoppats, att man hade kunnat få diskutera även den interpellationen, medan den var aktuell. Så tycks emellertid inte bli fallet.

Statsrådet förde i slutet av sitt svar ett principiellt resonemang om hur man bör resonera och reagera inför en produktion, som inte är lönande men som leder till export. Jag kan då inte låta bli att säga, att det hade varit önskvärt, att jordbruksministern hade i hög grad tillämpat just detta resonemang på prissättningen och behandlingen av oljeväxterna under åren 1949—1950.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag har kanske inte anledning att egentligen taga upp någon större diskussion efter de båda mycket korta kommentarer, som herrar Hæggbloom och Svensson i Ljungskile här gjort till mitt svar.

Herr Svenssons inlägg ger mig väl anledning att bara säga, att jag hoppas att så snart som möjligt kunna presentera ett svar på hans interpellation. Då blir det väl också tillfälle att tala om både principerna för produktionsinriktningen och oljeväxtodlingens framtid här i landet.

Till herr Hæggbloom vill jag först som ett försvar till att han fått vänta så länge på svaret säga, att jag för min del betraktar de i och för sig rätt intressanta

tvistefrågor, som här ha uppkommit mellan jordbruksnämnden och ägghandlarförbundet m. fl. organisationer, som så pass svårlösta och besvärliga, att det faktiskt tarvat en ganska lång tid för att komma fram till en slutsats. Jag måste emellertid bekänna, att jag ännu inte i juridisk mening kommit fram till en bestämd uppfattning beträffande denna tvistefråga. Att jag ändå ansåg mig kunna föreslå Kungl. Maj:t att i den senaste konseljen häva beslutet om utjämningsavgifterna var närmast en följd av att jag anser, att läget i dag med de förhållanden som råda på Tysklands-marknaden grundligt har ändrat hela situationen i jämförelse med vad som gällde vid tiden för mitt Skara-tal och då utjämningsavgifterna infördes. Utan att behöva knäcka hela den juridiska tvistefrågan ansåg jag att man hade anledning att försöka få detta irritationsmoment ur världen, eftersom irritationen inte hade någon egentlig motsvarighet i den ringa praktiska betydelse, som utjämningsavgifterna ha just i dag. Jag vill emellertid ändå nämna — för att herr Hæggbloom inte skall fatta min tystnad på den punkten som ett accepterande — att när det gäller själva beräkningstekniken av utjämningsavgiften så betyder Kungl. Maj:ts gillande av ägghandlarförbundets besvär inte att man därmed har desavuerat jordbruksnämndens beräkningssätt.

Herr Hæggbloom och hans kolleger ha drivit den meningen, att man i fråga om beräkningen av subventionen för äggproduktionen bör gå, låt mig kalla det, efter en proportionalitetsprincip. Man slår ut det subventionerade importfodret på hela totalproduktionen av ägg och ser efter hur mycket detta gör per kilogram och drar sedan den slutsatsen, menar herr Hæggbloom, att det är den summan, som verkligen är subventionssumman. Det är klart, att det ligger rätt nära till hands att herr Hæggbloom driver den meningen. Jag har med stort intresse läst hans artiklar i olika för-

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

eningstidskrifter, bl. a. i »Medborgaren», där han mycket energiskt hävdade sin ståndpunkt i denna fråga. Jag kan säga, att jag inte är överraskad över att man från äggproducenternas sida gör beräkningarna på detta sätt. Om det har gått ut en viss kvantitet importerat foder i äggproduktionen, så får man räkna efter hur mycket statens kostnad är för den kvantiteten och slå ut det på hela den producerade mängden ägg.

Nu har emellertid jordbruksnämnden haft mycket starka skäl för den beräkning, som bygger på låt mig kalla den ersättningsprincipen. Motiveringen har helt enkelt varit den, att när vi ännu inte ha nått upp till självförsörjning bl. a. i fråga om fläskproduktionen, då är det produktionsmässigt och samhälls-ekonomiskt riktigare att använda våra foderresurser på fläskproduktionen. Jag kan här nämna, att vi varje år måste importera ca 10 milj. kilogram fläsk till ett pris, som ligger högre än det inhemska priset. Den situationen klara vi med en subventionering. Mot denna brist på fläsk, som således kostar oss subventionspengar, står ett överskott på ägg, som endast kan vinna avsättning på exportmarknaden. Dessa ägg kosta emellertid staten vissa medel genom subventionering av importfodret. Här bygger således jordbruksnämnden upp sitt resonemang på den s. k. ersättningsprincipen. I den mån det går åt foder till att producera ägg, tas detta från den svenska foderförsörjningen, och det måste skaffas nytt foder utifrån. Detta kostar oss per foderenhet i dag inte 6 eller 6,3 öre utan 20—25 öre per kilogram. Under sådana förhållanden bygger man från jordbruksnämndens sida upp sin argumentering så, att om det går ut ett kilogram ägg ur landet, så har det gått åt så och så många foderenheter för att producera detta. Vi måste ersätta detta foder med importfoder och köpa så och så många foderenheter till en viss subventioneringskostnad. Följaktligen bör äggproduk-

tionen bära denna subventioneringskostnad.

Jag har sagt detta endast därför att när jag studerat detta problem närmare med utgångspunkt från tillgängliga urkunder, så har jag kommit till det resultatet, att jordbruksnämnden har täckning för sitt resonemang. Med urkunder menar jag här jordbruksutredningens betänkande och det riksdagsbeslut, som fattades 1947. Detta riksdagsbeslut anslöt sig ju till det resultat, som den stora jordbruksutredningen kommit till. Jordbruksnämnden har således i detta fall utan tvekan täckning i vad jordbruksutredningen rekommenderat, och man har täckning både i propositionen och i riksdagsbeslutet i frågan. Det bör således i denna debatt från regeringens sida deklarerar, att när vi ha granskat jordbruksnämndens teknik för beräkning av äggsubventioneringens storlek, så ha vi inte kunnat undgå att säga oss att i och för sig finns det ingen anmärkning mot denna teknik, eftersom den faktiskt bygger på de principer och grunder, som riksdagen tidigare givit sin anslutning till.

Jag vill här efter med några ord beröra den andra avgörande frågan i hela detta problem, nämligen huruvida införandet av utjämningsavgifterna var att betrakta som ett avtalsbrott från den reglerande myndighetens sida i förhållande till den uppgörelse, som träffats mellan jordbruksorganisationerna och regeringen. Det är ju klart att på den punkten kan herr Hæggbloom ha rätt stark anledning att driva sin argumentering, nämligen att riksdagen i maj månad i fjol rekommenderade ett sulagemang till äggproducenterna på grund av den prishöjning på foder som riksdagen då beslutade. Jordbruksutskottet förordade för sin del en utredning. Den utredningen kom till stånd under sommaren 1950 och kom redan på hösten 1950 med en rekommendation om att man vid kommande förhandlingar med jordbrukets organisationer skulle för-

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

söka beakta just äggproducenternas berättigade intressen. Denna rekommendation resulterade sedermera i att man i decemberuppgörelsen mellan jordbrukarnas organisationer och jordbruksnämnden var överens om att i kalkylen höja det ifrågakvarande riktpriiset från kr. 2: 50 till kr. 2: 60 per kilogram ägg. Man var emellertid inte säker på huruvida man kunde uppnå den övre gränsen, och därför gjordes det en reservation i överenskommelsen av den innebörden, att om det marknadsmässigt icke skulle lyckas, så skulle nämnden beflita sig om att skaffa kompensation på vissa andra områden. Vidare hade man en konstruktion med minimi- och maximipriser samt enades om en deklaration om att prisläget borde utan statens direkta ingripande fritt få röra sig inom denna marginal.

Jag förstår alltså, att herr Hæggbloom med detta som bakgrund kan säga sig, att jordbruksnämndens beslut om införande av utjämningsavgifter var ett ingrepp, som rätt illa korresponderade med de tankegångar, som kommit till uttryck i avtalet och vilka jag här refererat. Men å andra sidan måste jag också redovisa jordbruksnämndens syn i det nya läge, som måste anses ha uppkommit. Man kan ju inte från myndigheternas sida vara under alla förhållanden bunden vid bokstaven i de avtal, som uppgöras rörande jordbrukspri- serna. Av skäl, som kammarens ledamöter väl känna till, kan det ju hända åtskilligt under avtalsperioderna. Inte sällan händer det ju, att man på ett eller annat sätt måste vidtaga olika justeringar till exempelvis jordbrukarnas egen favör. Om man därför skulle bestämt avvisa rätten för den prisreglerande myndigheten att göra någon som helst ändring i avtalet oavsett vad som än händer, så tror jag, att jordbrukarna själva rätt snart skulle komma underfund med att en sådan hård och spikad bundenhet skulle föra med sig ganska olyckliga konsekvenser.

Jag vill således från regeringsbanken förklara, att vi måste förbehålla de prisreglerande organen och i sista hand Kungl. Maj:t rätten att i ingångna avtal göra vissa justeringar, som äro försörjningsmässigt betingade. Självfallet är jag angelägen understryka, att dessa justeringar böra föregås av diskussioner med jordbrukarna och deras organisationer. Om justeringar erfordras, så bör man vidare sträva efter att samtidigt vidtaga sådana arrangemang, att den tidigare träffade uppgörelsen totalt sett inte avsevärt förändras.

Det är dylika synpunkter, som legat bakom jordbruksnämndens ingripande på äggområdet med denna utjämningsavgift. När detta skedde i slutet av februari förelåg den våldsamma prisstegring på fodermedel, som jag redovisat i mitt interpellationssvar. Vi hade då fortfarande mycket stark export på Tyskland. Tysklands betalningssvårigheter hade då icke mognat fram i det importstopp, som i dag praktiskt taget gäller i Tyskland och förmodligen kommer att gälla under de närmaste månaderna framöver. Det fanns då i februari anledning att mitt i den begynnande säsongen av nyproduktion av kycklingar få ut en varningssignal till de svenska jordbrukarna om att de inte skulle satsa för hårt på äggmarknaden på export, eftersom den under 1951 sannolikt inte skulle bli densamma som under 1950. Den varningssignalen hade naturligtvis kunnat ges på olika sätt: genom en starkare höjning av fodermedelspriserna och ett uteslutande av utjämningsavgiften, genom en större utjämningsavgift och oförändrade foderpriser eller genom en kombination av båda dessa metoder. Jordbruksnämnden valde för sin del kombinationen, och i princip vill jag icke förneka nämnden rätten att välja den vägen. När nu Kungl. Maj:t emellertid har bifallit besvaren så har detta skett med hänsyn till att utvecklingen varit sådan, att vi nu måste betrakta utjämningsavgiften

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

såsom helt enkelt ganska obehövligen i dagens läge. Det kan emellertid komma situationer, när utjämningsavgiften behövs tagas i anspråk på nytt. Jag är dock villig understryka, att det är angeläget att man då får en klarare definition på det reglerande organets rättigheter att använda den metoden. På det sättet undviker man den nu förda diskussionen om avtalsbrott och den irritation, som nu förevarit, när man från jordbrukarhåll speciellt angripit denna åtgärd.

Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag talat alltför länge i en debatt som höll på att kunna bli både kort och koncentrerad. Jag ansåg mig emellertid ha skyldighet att deklarera denna ståndpunkt. En tystnad hade nämligen kanske kunnat missuppfattas.

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Det var speciellt två uttalanden från jordbruksministern, som jag anser vara mycket värdefulla och vilka jag vill understryka.

Det ena uttalandet var, att åtgärder sådana som de jordbruksnämnden här vidtagit gentemot äggproducenterna borde ske efter samråd med jordbrukets organisationer. När det ligger till på det sättet, att jordbrukets organisationer nu ha en permanent förhandlingsdelegation som väljes per år och som alltså finns tillgänglig, behöver man inte tveka om vilka vägar som jordbruksnämnden bör välja, när det gäller att vidtaga sådana där absolut nödvändiga förändringar i ett gällande avtal. För övrigt gäller ju, att om ett avtal är slutet mellan två parter, så bruka ju avtalsförändringar diskuteras parterna emellan och inte ensidigt beslutas av den ena parten. Om jordbruksnämnden i detta fall hade tagit denna kontakt med jordbruksorganisationerna, så skulle detta haft en välgörande inverkan, och man hade då säkerligen kunnat förhindra den häftiga attack, som ganska mycket liknade en blix från en klar himmel.

Jag vill i detta sammanhang även erinra om att i december månad fördes förhandlingar om nytt handelsavtal med Tyskland. Då hade samma jordbruksnämnd, som ett par månader senare var beredd att vidtaga åtgärder för att stänga exporten, accepterat en ökning av exporten från ett värde av 44 milj. kronor föregående år till 55 milj. kronor. Det är självklart, att en producentorganisation, som känner till detta, inställer sig på att göra de tjänster den kan åt producenterna genom ytterligare äggexport. Därefter genomför emellertid jordbruksnämnden plötsligt åtgärder för att hindra denna äggexport, åtgärder som i stället leda till att äggproducenterna börja slakta sina höns. Jag kan försäkra både kammaren och jordbruksministern, att det är sannerligen ingen lätt sak att först bygga upp en exportmarknad för ägg och sedan hastigt och lustigt behöva exportera hönskött. Vi ha emellertid lyckats även med detta, men när det kommer litet häftigt, är man ängslig för att organisationen inte skall kunna klara upp förhållandena.

Om det alltså i detta fall hade förts underhandlingar med representanter för jordbrukets förhandlingsdelegation, så hade man åtminstone kunnat åstadkomma ett något mindre kraftigt ingrepp så att man hade haft möjlighet att avveckla och planlägga på ett mer lämpligt sätt. Jag måste säga, att den yrvaka förskräckelse, som nämnden bara ett par månader efter det att man var inställd på en ökning av äggexporten visade inför de höjda foderpriserna, den är oförklarlig. Det är inte bara Sverige, som får köpa foder dyrt, utan både Väst-Tyskland och Holland samt Danmark, som, såvitt jag vet, är ännu mer beroende av foderimport för sin äggproduktion än Sverige, drabbas av precis samma svårigheter. Om man bara inte kastar yxan i sjön och stirrar alltför mycket på dagens situation, så måste förhållandena jämnas ut sig så att det inte bara är speciellt Sverige, som får svå-

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

righeter med äggproduktionen. Sedan denna utjämningsavgift för ägg infördes, har äggnoteringen faktiskt stigit på grund av förbättrade förhållanden på exportmarknaden.

Med vad jag här anfört har jag velat understryka nyttan av överläggningar mellan de berörda parterna och dessutom fördelen av klarare besked om hur dessa ersättningsprinciper skola utformas.

Jag blev ganska bedrövad, när jordbruksministern höll sitt sista anförande. Jag hade faktiskt trott, att de klara hjärnor som finnas i jordbruksdepartementet skulle ha stegrat sig inför de beräkningsmetoder, som jordbruksnämnden presenterat i detta fall. Nu är det ju inte ägghandelsorganisationen som behöver få balsam på såren, eftersom den fått rätt i fråga om utjämningsavgifterna. Det är ju en annan institution, som behöver denna balsam, och ur den synpunkten var kanske jordbruksministerns formulering önskvärd. Om emellertid denna s. k. ersättningsprincip skall bli bestående för framtiden, vilket tyvärr framskymtade, måste det bli fullkomligt omöjligt för en produktionsgren att göra framtida beräkningar. Frågan om äggproduktionen är subventionerad eller ej är i så fall inte bara beroende av om det fodermedel, som spannmålsbolaget säljer till hönsfoderblandningar, kostar mer än vad spannmålsbolaget tar ut, utan det är också beroende av om vi ha tillräckligt med fläskproduktion här i landet.

Om nu exempelvis en lantbrukare där hemma i någon by i Småland fodrar ut t. ex. 100 kilogram havre, som han själv producerat, och i stället för att lämna denna havre till spannmålsbolaget ger havren till hönsen i stället för till svinen, då säger spannmålsbolaget att så länge de måste importera havre för fläskproduktion, så förorsakar denne bondes användning av sitt eget foder, att den s. k. ersättningsprincipen bör kräva att man tar en utjämnings-

avgift på äggproduktionen. Om man däremot hade haft fläsk här i landet i tillräckliga mängder, då hade inte den situationen behövt inträda. När skall man under sådana förhållanden kunna något så när räkna ut om och i så fall hur mycket äggproduktionen är subventionerad, eftersom detta blir beroende av huruvida fläskproducenterna uppfylla sina skyldigheter eller ej?

Eftersom jordbruksministern varit vänlig nog att ägna mina skrivelser i denna fråga sitt studium, är det kanske ingen nyhet för honom, när jag säger följande. Man har ju resonerat på det sättet att för varje kilogram exporterade ägg går det åt mellan 3 och 4 kilogram fodersäd, som kunnat användas för fläskproduktionen. Därför skola kostnaderna härför belasta äggen. Om man resonerar på det sättet, har man väl också rätt till följande resonemang beträffande vårraps. Jag odlar vårraps själv men exporterar icke, utan det sköter staten om. Jag är övertygad om att om jag i stället för att odla vårraps hade producerat korn, så hade jag i föl producerat 3 kilogram korn mot 1 kilogram vårraps. Då kan man väl med utgångspunkt från den av jordbruksnämnden tillämpade s. k. ersättningsprincipen säga, att om jag i stället odlat korn, så hade motsvarande kvantitet kunnat användas för fläskproduktionen. Produktionen av vårraps för export är alltså då orsaken till att vi måste importera mera korn, och denna oljeväxtodling är således subventionerad.

Jag medger, att detta resonemang är hårdtaget, men så förfärligt mycket är det inte. Det är minst lika hårdtaget då man talar om att det måste vara ersättningsprinciper som få göra sig gällande, när man räknar med utjämningsavgiften för ägg. Jag har vid kritiserandet av beräkningarna hållit mig till att det i författningarna inte står att man skall taga öga för öga och tand för tand, utan det står, att man *högst* skall taga vad som svarar mot importkostnaderna.

Svar på interpellation ang. subventioneringen av hönsfodertillverkningen, m. m.

Då tycker jag också att det finns ett utrymme för att man inte skulle gå så långt som gärna kunde tänkas, vilket jag anser att jordbruksnämnden nu har gjort.

Herr NORUP: Herr talman! Debatten här i dag har i stor utsträckning rört sig om utjämningsavgifter på ägg och fodermedel. Jag hade inte tänkt blanda mig i debatten nu, eftersom den ju i själva verket redan ägt rum, men när jordbruksministern tog upp ett resonemang om avtalets innebörd och vilka möjligheter man har att avvika från avtalet, gav detta mig anledning att begära ordet.

Jag instämmer med jordbruksministern i att det är omöjligt att draga upp sådana riktlinjer för ett avtal, att man kan binda det i alla detaljer, och jag skall villigt erkänna, att det har företagits justeringar och ändringar, som varit till gagn för jordbruket. Men det har också åstadkommits saker och ting, som blivit en belastning för jordbruket. Jag tycker nog, att när vi numera göra upp avtal inte bara en gång utan två gånger om året, så var det ett avsteg från tillämpningen av reglerna, då man från jordbruksnämndens sida gick så pass hårt fram, att man införde utjämningsavgift på ägg.

Herr jordbruksministern säger, att det är klart att när man företager sådana här ändringar, så bör man ta upp diskussion med jordbrukets organisationer. Detta vill jag livligt instämma i. I det nu aktuella fallet förekom det också en viss diskussion med jordbrukets organisationer. Hela delegationen var visserligen inte inkallad, men både herr Ekström som företrädare för den fackliga organisationen, jag själv från den ekonomiska och herr Hæggbloom såsom varande ordförande i branschorganisationen voro faktiskt med. Och så mycket vågar jag påstå, att beslutet inte gick i den riktning som organisationernas företrädare den gången rekomen-

derade. Detta ger kanske anledning till en fråga, huruvida detta avsteg skall bedömas som ett avtalsbrott eller ej. Jag vill inte beteckna det fullt så hårt, men jag tycker dock att jordbruksnämnden — även om den stött sig på vissa fullmakter — här använt större våld än nöden krävde. Jag skulle tro att man kunde ha klarat upp saken på ett något smidigare sätt.

Nu har ju utjämningsavgiften avvecklats genom Kungl. Maj:ts beslut, och det är väl utvecklingen av förhållandena i världen som gjort att det var lätt att avveckla den. Men jag hoppas och tror att regeringen även med oförändrade internationella förhållanden skulle ha avvecklat denna avgift. En åtgärd som dess införande bör enligt min mening tagas upp i ett större sammanhang, om man inte skall åstadkomma för mycken irritation bland jordbrukarna. När de utläsa vad ett avtal innebär och efter vilka riktlinjer det skall tillämpas, är det klart att det framkallar en väldig irritation om försörjningsmyndigheten under gällande avtalsperiod vidtar åtgärder, som medföra så pass stora förändringar för producenterna som här var fallet.

Även om vi från jordbruksorganisationernas sida äro beredda att diskutera en del ändringar av detaljer, så hemställer jag dock att försörjningsmyndigheten skall ta något större hänsyn till organisationerna än man gjorde förra gången. Ty det är ju inte stor mening med att först höra organisationerna och sedan handla tvärt emot vad de anse vara det bästa.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition nr 191, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Interpellation ang. åtgärder för iståndsättande av vägar, som under de senaste veckorna skadats till följd av exceptionella väderleksförhållanden. — Interpellation ang. bebyggande av viss fastighet vid Svinesundsbron.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm, till konstitutionsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 600 av herr *Hjalmarson m. fl.*; och nr 601 av herr *Lager m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 602 av herr *Hjalmarson m. fl.*

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 7, konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, statsutskottets utlåtanden nr 8 och 68—80, bevillningsutskottets betänkanden nr 20, 21, 28 och 29, bankoutskottets utlåtanden nr 8 och 9, första lagutskottets utlåtanden nr 20—22, andra lagutskottets utlåtande nr 20, tredje lagutskottets utlåtande nr 4, jordbruksutskottets utlåtande nr 8 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 13.

§ 7.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att konstitutionsutskottets utlåtande nr 17 å morgondagens föredragningslista skulle uppföras närmast efter statsutskottets utlåtande nr 80.

§ 8.

På förslag av herr talmannen beslöts, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

nr 191 skulle med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till femton dagar.

§ 9.

Interpellation ang. åtgärder för iståndsättande av vägar, som under de senaste veckorna skadats till följd av exceptionella väderleksförhållanden.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANTBY, som yttrade: Herr talman! Tjällossningen och snösmältningen ha under de senaste veckorna förorsakat allvarliga olägenheter av olika slag. Sålunda ha t. ex. vägarna i stora delar av vårt land lidit allvarlig skada. Vägbanorna ha mycket snabbt blivit sönderkörda och understundom oframkomliga. I vissa fall ha också vägbanorna underminerats och broar skadats. Tydligt är att särskilda åtgärder måste vidtagas för att råda bot på de allvarliga olägenheterna. Om vägtrafiken skall kunna återupprättas inom normal tid, böra extraordinära åtgärder från statsmakternas sida övervägas.

Med stöd av vad ovan anförts hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande fråga:

Vilka extraordinära åtgärder förbereder statsrådet för att åstadkomma ökade möjligheter att åter sätta vägarna i stånd inom de delar av landet, där dessa under de senaste veckorna genom exceptionella väderleksförhållanden försatts i sådant skick, att vägtrafiken allvarligt försvåras?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Interpellation ang. bebyggande av viss fastighet vid Svinesundsbron.

Herr SVENSSON i Ljungskile erhöll på begäran ordet och anförde: Herr

Interpellation ang. förstärkning av personalvårdsorganisationen inom försvaret.

talman! I interpellation i denna kammar den 16 februari 1949 frågade jag statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, hur snart köpmannen K. V. Ödman kunde erhålla besked, huruvida han finge bebygga den öster om Svinesundsbrons svenska landfäste belägna fastigheten Skogar 1as. I sitt den 23 maj 1949 avlämnade svar förklarade statsrådet, att en lösning av frågan då syntes vara nära förestående och att han, i den mån så visade sig påkallat, komme att lämna sin medverkan till att ärendets handläggning ytterligare påskyndades.

Något slutligt avgörande i frågan har ännu icke träffats.

Rörande de i denna sak föreliggande omständigheterna ber jag att få hänvisa till min förut omnämnda interpellation.

Då ytterligare dröjsmål i denna sak bör undvikas, hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Hur snart kan köpman K. V. Ödman erhålla besked, huruvida han får bebygga den öster om Svinesundsbrons svenska landfäste belägna fastigheten Skogar 1as?

2. Kan man förvänta att, därest Ödmans fastighet kommer att helt eller delvis exproprieras för statens räkning, de ekonomiska mellanhavanden, vilka bli en följd härav, bliva snabbt reglerade?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.**Interpellation ang. förstärkning av personalvårdsorganisationen inom försvaret.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr BARK, som yttrade: Herr talman! Den 1 februari 1950 ingav Sveriges socialdemokratiska ungdomsför-

bund en skrivelse till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående personalvårdsorganisationen inom försvaret med hemställan om att en utredning i frågan skulle företagas och förslag till reformering av organisationen skulle framläggas.

Kungl. Maj:t beslöt i maj 1950 att överlämna denna liksom andra framställningar i frågan till försvarets personalbehandlingsutredning för att tagas under övervägande vid fullgörande av det utredningen meddelade uppdraget. På utredningen skulle ankomma att avgiva yttrande i ämnet i så god tid, att därav betingat förslag kunde underställas 1951 års riksdag.

Att utredningen erhöll i uppdrag att så snabbt inkomma med förslag i ärendet torde väl få bedömas så, att Kungl. Maj:t fann det ytterst angeläget att snarast åstadkomma en fast personalvårdsorganisation inom försvaret. Sedan den fredsmässiga personalvårdsorganisationen bildades den 1 januari 1946 har nämligen organisationen haft provisorisk karaktär, vilket huvudsakligen motiverats med att erfarenheter av organisationen först måste skapas, innan ett slutgiltigt ställningstagande sker. Frågan om personalvårdsorganisationen har även varit föremål för behandling av 1945 års militärutredning och 1945 års försvarskommitté liksom av ÖB i yttrande över de nämnda utredningarnas förslag. Dessa förslag ha dock icke föranlett någon väsentlig förändring av organisationen.

Personalbehandlingsutredningen överlämnade den 3 oktober 1950 sitt betänkande med förslag till organisation av försvarets personalvårdsverksamhet. De olika remissmyndigheterna voro överlag positivt inställda till en utbyggnad av den lokala personalvårdsorganisationen. Den av utredningen föreslagna regionala organisationen avstyrktes dock av de flesta remissmyndigheterna. Ställningstagande togs icke i allmänhet till den centrala ledningen, då utredningen

Interpellation ang. förstärkning av personalvårdsorganisationen inom försvaret.

sedermåra skulle framlägga slutgiltigt förslag i detta avseende. Däremot gjorde folkpartiets, bondeförbundets och socialdemokraternas ungdomsförbund ett gemensamt uttalande, där de understödde kravet på en effektivare personalvårdsorganisation inom försvaret. Högerens ungdomsförbund undertecknade icke uttalandet men biträdde i sitt remissvar en utökning av personalvårdsorganisationen, i huvudsak överensstämmande med de ovannämnda politiska ungdomsorganisationernas uttalande.

Den pressdiskussion, som följde efter betänkandets överlämnande, var med vissa undantag positivt inställd till en effektivisering av personalvården inom försvaret. En betydande opinion utan hänsyn till partigränser står således bakom förslaget. Det torde i detta sammanhang vara av betydelse att notera, att ungdomsorganisationerna, som främst företräda de unga värnpliktigas intressen, enligt kräva en effektivare personalvårdsverksamhet.

I en försvarsmakt, som är byggd på den allmänna värnpliktens idé och där strävandena inriktas på att ta ut hela värnkraften av folket, måste en effektiv personalvård ha en avgörande betydelse för effektiviteten. Det torde numera vara ytterst få, som beteckna den militära personalvården som »dalt». En effektivt organiserad personalvårdsverksamhet bidrager till att under fredstid skapa förutsättningar för de värnpliktiga att effektivt tillgodogöra sig den militära utbildningen, vilket är av yttersta betydelse för den militära effektiviteten. Trots att dessa synpunkter understrukits vid ett flertal tillfällen av såväl militära som civila myndigheter, har icke upprustningen inom detta område hållit jämna steg med den materiella och personella upprustningen av försvaret i övrigt. I den effektiviseringsprocess, som försvaret genomgår, måste betydelsen av en effektiv personalvård inses. Redan nu äro befattningshavarna på förbanden — vilka ut-

göras av deltidsanställda assistenter och nio heltidsanställda befattningshavare med tjänstgöring vid flera förband samtidigt — överlastade med arbetsuppgifter, vilket även är fallet med de fåtaliga befattningshavarna i den centrala ledningen inom försvarsstaben.

Då den inkallade personalen icke erhållit kompensation för de senast inträffade levnadskostnadsökningarna, komma med all sannolikhet problemen för de inkallade att ökas, samtidigt som större svårigheter att lösa dem komma att uppstå. Härtill kommer arbetsbelastningen med de årligen återkommande repetitionsövningarna inom armén.

Eftersom problemen finnas och dessa måste lösas, får en viss del av dessa arbetsuppgifter överlåtas på det aktiva befälet, trots att den befälsbrist, som för närvarande råder, i stället understryker behovet av att det militära befälet så långt möjligt avlastas från icke fackmässiga arbetsuppgifter. Det torde också vara av viss betydelse, att dessa frågor handläggas av inom detta område erfarna och väl utbildade befattningshavare. Detta kommer icke att innebära, att kontakten mellan befäl och manskap minskas.

Även inom andra områden har personalvården en stor uppgift att fylla. Detta gäller icke minst samarbetet militärt—civilt samt upplysningsverksamheten. Inom det senare området är det av yttersta betydelse för den militära effektiviteten, att personalen erhåller orientering om vilka värden, som försvaras i vårt demokratiska samhälle, liksom hur de världspolitiska händelserna påverka förhållandena i vårt land. Har icke personalen några insikter i dessa frågor, saknas en av de viktigaste grundförutsättningarna för skapandet av ett effektivt försvar.

Kostnaderna för en utbyggnad av personalvårdsorganisationen i enlighet med det av personalbehandlingsutredningen framlagda förslaget äro rimliga, även mot bakgrunden av det nuvarande ekonomiska läget. I relation till övriga ut-

Interpellation ang. kompensation till ägare av hyresfastighet för vissa omkostnadsökningar.

gifter under fjärde huvudtiteln äro de blygsamma. Sålunda innebära exempelvis de sammanlagda kostnaderna för organisationen knappt en tiondel av vad som utgår till avlöning och pension åt befattningshavarna vid försvarets musikkårer, och i jämförelse med försvarskostnaderna i sin helhet torde man få räkna i delar av promille.

I statsverkspropositionen till årets riksdag framhöll departementschefen bl. a. följande: »Personalbehovet för en eventuell regional organisation på området och för de lokala personaltjänstorganen äro frågor, som komma under prövning vid behandling framdeles av de ur statsverkspropositionen utbrutna allmänna avlöningsanslagen för försvarsgrenarna.»

Under hand har jag även erfarit, att försvarsministern var beredd att till årets riksdag framlägga ett av kostnads-skäl nedprutat förslag till en förstärkning av den lokala personalvårdsorganisationen, vilket förslag skulle utgöra en första etapp i uppbyggandet av en fast personalvårdsorganisation inom försvaret. I avlöningspropositionen har dock försvarsministern sedermera anmält sig förhindrad att framlägga något förslag i ärendet.

Med hänsyn till att betydande belopp under detta år ha avsatts till försvarets upprustning är jag förvånad över att icke försvarsministern framlagt förslag om en förstärkning av personalvårdsorganisationen till årets riksdag. Mot bakgrunden av försvarsministerns och regeringens i sin helhet visade intresse och positiva inställning till skapandet av en effektivare personalvårdsverksamhet inom försvaret är jag desto mer förvånad över att detta icke föranlett ett positivt handlande.

I anledning härav hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande frågor:

1. Varför har icke förslag om förstärkning av personalvårdsorganisatio-

nen inom försvaret förelagts årets riksdag?

2. När avser regeringen att till riksdagen framlägga förslag i ärendet?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Interpellation ang. kompensation till ägare av hyresfastighet för vissa omkostnadsökningar.

Ordet lämnades på begäran till

Herr BIRKE, som anförde: Herr talman! I samband med förhandlingar under föregående år mellan Sveriges fastighetsägares arbetsgivareförbund och Svenska fastighetsarbetareförbundet gjorde regeringen den 3 mars följande uttalande: »Regeringen är beredd att fr. o. m. den 1 oktober 1950 bereda fastighetsägarna kompensation för de kostnader denna nya lagstiftning medför samt att genomföra sådan ändring i hyresregleringslagen att detta är möjligt. Huru detta skall utformas vill man överlägga om med Sveriges fastighetsägareförbund.»

Uttalandet är hämtat ur ett i samband med förhandlingarna upprättat förhandlingsprotokoll.

Den i regeringsuttalandet berörda kompensationen avsåg kostnader, som skulle uppkomma för särskild fridagsavlösare för fastighetsarbetarna. Sådana avlösare nödvändiggjordes av nya bestämmelser i arbetstidslagen.

Någon kompensation har ännu icke utgått till fastighetsägarna. Den 13 april 1951 har emellertid regeringen fattat beslut rörande viss kompensation, nämligen till ägare av fastigheter med deltidсанställd fastighetsarbetare. Något motsvarande beslut rörande fastigheter med heltidsanställd personal har icke fattats.

Nya förhandlingar mellan berörda intresseorganisationer ha pågått under innevarande år. Dessa förhandlingar ha

Interpellation ang. kompensation till ägare av hyresfastighet för vissa omkostnadsökningar.

numera avbrutits, och fastighetsarbetarna ha i dag nedlagt sitt arbete.

Det är uppenbart att den sålunda utbrutna arbetskonflikten kan komma att få mycket menliga följder för hyresgästerna. I och med att all eldning upphör i fastigheterna inom de berörda orterna kommer rumstemperaturen efter hand att nedgå på ett sätt, som kan medföra allvarliga risker för folkhälsan. Det synes mig vara oundgängligen nödvändigt att varje åtgärd, som kan bringa konflikten ur världen, med det snaraste vidtages. Meningsskiljaktigheterna mellan de båda parterna synas i och för sig icke vara stora. Vad som i dagens läge förhindrar en lösning av konflikten synes vara regeringens vägran att lämna fastighetsägarna kompensation för de uppkomna omkostnadsökningarna. Enligt min mening är denna vägran icke sakligt motiverad. Det synes mig som om tiden nu vore inne att ge fastighetsägarna kompensation för omkostnadsökningar och för penningvärdeförsämring på samma sätt som i fråga om övriga befolkningsgrupper. I varje fall böra fastighetsägarna tillerkännas så stor kompensation, som svarar mot de i förevarande sammanhang ifrågakommande ökningarna av lönekostnaderna. Angående utformningen av kompensationen synes det mig att förhandlingar böra upptagas med Sveriges fastighetsägareförbund.

Under återopande av vad jag här anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet inom regeringen upptaga till omprövning frågan om en sådan kompensation till fastighetsägarna, att den pågående konflikten mellan fastighetsägare och fastighetsarbetare må kunna bringas att upphöra?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 603, av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 194, med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar *m. m.*;

nr 604, av fru *Nilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 201, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § civildödsfallslagen den 15 juli 1944 (nr 536), *m. m.*; och

nr 605, av herr *Levin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 189, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt, *m. m.*

Dessa motioner bordlades.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.08 em.

In fidem
Gunnar Brith.

Onsdagen den 18 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan och läkarintyg:

Till andra kammarens talman.

Med hänvisning till bilagda intyg anholder undertecknad om fyra veckors permission från riksdagsarbetet.

Stockholm den 16 april 1951.

Fritjof Lager.

Att riksdagsman Fritjof Lager på grund av sjukdom (Bronchitis subacuta) är arbetsoförmögen och i behov av konvalescentvård minst t. o. m. 20 maj, intygas härmed.

Stockholm den 16 april 1951.

John Takman,
leg. läk.

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 3.

Herr talmannen meddelade att herr Larsson i Luttra, som vid kammarens sammanträde den 10 innevarande april med läkarintyg styrkt sig vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 4.

I enlighet med kammarens därom den 11 innevarande april fattade beslut skulle nu företagas val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även tolv suppleanter för dessa valmän; och lämnades, då till en början val av valmännen skulle äga rum, på begäran ordet till

Herr ANDRE VICE TALMANNEN, som yttrade: Herr talman! Vid vart och ett av valen kommer att enligt bestämmelserna i § 75 riksdagsordningen före-

tes en »gemensam lista», vilken godkännts av de av kammaren utsedda ledamöterna i talmanskonferensen.

Talmannen kommer att framställa proposition å godkännande av listan och förklara därå upptagna personer valda, såvida ej val med slutna sedlar begäres av så stort antal ledamöter, som angives i nämnda § 75 riksdagsordningen, i vilket fall val med slutna sedlar skall äga rum vid ett följande sammanträde.

Den av herr andre vice talmannen för val av valmännen avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Andersson i Löbbo
Johnsson i Kastanjegården
Andersson i Munkaljungby
Svensson i Grönvik
Bergström
Malmborg i Skövde
Eriksson i Sandby
Skoglund i Doverstorp
Johansson i Norrköping, fru
Stjärne
Mårtensson i Uddevalla
Persson i Norrby
Nilsson i Landskrona
Mosesson
Nordgren, fru
von Seth
Olsson i Gävle
Sandström, fru
Olsson i Mellerud
Nilson i Spånstad
Severin
Fröderberg
Skoglund i Umeå
Åqvist

De av kammaren utsedda ledamöterna i talmanskonferensen hade genom anteckning å listan bestyrkt, att de godkänt densamma.

Sedan herr talmannen uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas

namn upptagits å listan, utsedda till valmän.

§ 5.

Företogs val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omnämnda valmännen.

Den av herr andre vice talmannen för detta val avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Forsberg
Sjölin
Gustafson i Dädesjö
Johansson i Norrfors
Jacobson i Vilhelmina
Gunnarsson
Humla, fru
Hjalmarson
Sköldin
Christenson i Malmö
Vigelsbo
Fagerholm

De av kammaren utsedda ledamöterna i talmanskonferensen hade genom anteckning å listan bestyrkt, att de godkänt densamma.

Sedan herr talmannen uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmanssuppleanter.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 4 och 5 omförmälda valen.

§ 7.

Föredrogos var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskott följande på kammarens bord vilande motioner, nämligen

nr 603 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*;
nr 604 av fru *Nilsson m. fl.*; och
nr 605 av herr *Levin*.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Antby* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder för iståndsättande av vägar, som under de senaste veckorna skadats till följd av exceptionella väderleksförhållanden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Svensson* i Ljungkile vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående bebyggande av viss fastighet vid Svinesundsbron.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Föredrogs den av herr *Bark* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående förstärkning av personalvårdsorganisationen inom försvaret.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Föredrogs den av herr *Birke* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående kompensation

Lands- och länsarkiven: Avlöningar.

till ägare av hyresfastighet för vissa omkostnadsökningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om redogörelse till riksdagen för Europarådets förhandlingar och FN:s arbete.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.**Lands- och länsarkiven: Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 6, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för lands- och länsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52, dels ock till Lands- och länsarkiven: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 414 100 kronor, innebärande en ökning med 2 500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förcheft en inom andra

Lands- och länsarkiven: Avlöningar.

kammaren av fru *Hellström* och fröken *Wetterström* väckt motion (II: 248), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att sju kanslibiträden vid lands- och länsarkiven skulle uppflyttas från lönegraden Ce 10 till Ce 11, dels ock att ett förslagsanslag å 416 000 kronor måtte anvisas till avlöningar vid lands- och länsarkiven.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 248,

a) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för lands- och länsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

b) till Lands- och länsarkiven: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 414 100 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz*, *Ohlon*, *Bergh*, *Söderquist*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmberg* i *Skövde*, *Ståhl*, *Bergstrand*, *Kylling* och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 248,

a) godkänna av reservanterna föreslagen avlöningsstat för lands- och länsarkiven att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

b) till Lands- och länsarkiven: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 416 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru **HELLSTRÖM**: Herr talman! Som motionär i frågan angående uppflyttning av sju kanslibiträden vid lands- och länsarkiven en lönegrad skulle jag vilja säga några ord.

I vår statsförvaltning äro alla övriga kanslibiträden placerade i lönegrad Ce 11, men underligt nog sitter det sju kanslibiträden i lönegrad Ce 10, och

det är de sju kanslibiträdena vid landsarkiven i *Vadstena*, *Uppsala*, *Lund*, *Göteborg* och *Härnösand* samt vid länsarkiven i *Östersund* och *Visby*. Riksarkivet har i år i sina anslagsäskanden — liksom flera gånger förut — föreslagit, att dessa kanslibiträden skulle uppflyttas i samma lönegrad som andra tjänstemän i motsvarande tjänsteställning. Man kan ju undra, varför just dessa sju blivit placerade lägre. Ja, upprinnelsen torde vara den, att år 1934 föreslog landsarkivarien i *Uppsala* i en skrivelse till riksarkivet att »med hänsyn till landsarkivets hårt anlitade och blott alltför knappa anslag» dåvarande extra kanslibiträdets tjänsten på landsarkivet i *Uppsala* skulle ändras till e. o. tjänst i sjätte lönegraden, vilken nu motsvarar ungefär Ce 10. Denna lönegradsplacering, som blivit prejudice-rande för alla sådana senare inrättade tjänster vid lands- och länsarkiven, har alltså tillkommit på grund av landsarkivets i *Uppsala* knappa anslag år 1934. Alla andra kanslibiträden vid statens verk äro, som sagt, placerade en lönegrad högre.

I 1949 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, där samma anslagsäskande var framställt, förklarade departementschefen: »Enligt vad jag inhämtat av den utredningsman, som för närvarande är sysselsatt med utredning av anställningsförhållandena för viss biträdespersonal i statens tjänst, torde det finnas goda skäl till att dessa kanslibiträden icke skola vara lägre placerade än övriga kanslibiträden inom statsförvaltningen.» Så positivt yttrade sig departementschefen då, men ändå har ännu ingenting blivit gjort för att rätta till denna orättvisa under de år som gått sedan dess.

Det är ju faktiskt bara en fråga om rättvisa. Varför skola just dessa sju av alla kanslibiträden i Sveriges land stå i en lägre lönegrad än som är normalt för tjänsten? De utgöra bara en liten grupp tjänstemän, som väl just därför

Lands- och länsarkiven: Avlöningar.

inte kunnat göra sin stämma hörd. Jag anser, att det är en klar orättvisa att inte rätta till ett sådant förhållande. De fylla ett permanent behov, och det fordras särskilda kvalifikationer av dem, som inte fordras av alla andra kanslibiträden.

Dessa kanslibiträden ha många arbetsuppgifter. De måste äga inte bara perfekt färdighet i maskinskrivning utan även språkkunskaper. De måste vara historiskt allmänbildade och ha förmåga att läsa äldre skrift. De ha alltså minst den utbildning, som normalskolekompetens ger. Av kanslibiträdena vid lands- och länsarkiven fordras samma kvalifikationer som för dem, som äro anställda vid riksarkivet, men ändå äro dessa senare placerade en lönegrad högre. Jag har hört mig för om kanslibiträdenas arbetsuppgifter vid länsarkiven. De äro sysselsatta med mångahanda olika uppgifter, såsom dirieföring, förtecknings- och arkivordningsarbeten, utredningar, besvarande av förfrågningar, bokföring, in- och utlåning, maskinskrivning, katalogisering av böcker och ibland tjänstgöring i expedition. Dessutom få de ofta göra utredningar och forskningar för myndigheters och enskildas räkning i arkivbestånden, och det är ett högt kvalificerat arbete. Det ställs stora fordringar på specialkunskaper för att kunna utföra dessa skiftande arbeten. Dessutom måste man understryka, att vid vart och ett av landsarkiven finns det endast en kanslibiträdestjänst. Därför blir dessa befattningshavares tjänstgöring mer mångskiftande än i ett verk med flera kanslibiträden, och det fordras därför mer av dem.

I detta fall är det inte nödvändigt att invänta tjänsteförteckningsrevisionen, då ju dessa tjänstemäns uppflyttning i den löneklass, där de rättvisligen borde vara, inte kan medföra några som helst konsekvenser för andra tjänstemannagrupper. Dessutom medför denna uppflyttning en kostnad av endast 270 kro-

nor om året per tjänsteman, alltså för dessa sju tjänster sammanlagt 1 900 kronor. Vi motionärer ha därför begärt, att anslaget till avlöningar å lands- och länsarkiven höjes från föreslagna 414 000 kronor till 416 000 kronor. Det är ju en så liten förbättring i löneförhållandena för dem det berör, att den säkert spelar mindre roll än känslan av att äntligen bli rättvist och lika placerad i förhållande till andra motsvarande tjänstemän. Lands- och länsarkivarierna lika väl som riksarkivarierna äro och ha länge varit ivriga förespråkare för att denna uppflyttning skall komma till stånd. De ha i flera skrivelser framhållit orättvisan i att låta denna lilla grupp av kanslibiträden, på vilka det ställs större kompetenskrav än på motsvarande tjänstemän på andra håll inom statsförvaltningen, stå kvar i en lägre löneställning. De ha menat, att denna orättvisa inte får existera. Utskottet säger ju också i sitt utlåtande, för vars positiva inställning jag naturligtvis är tacksam, att departementschefens uttalande 1949 »synes tala för att Kungl. Maj:t tager förevarande fråga under förnyad omprövning och för riksdagen framlägger det förslag i ämnet, vartill en dylik omprövning må giva anledning». Men utskottet är ändå inte berett att yrka bifall till motionen. Ett tiotal utskottsledamöter ha emellertid varit av annan mening och yrkat bifall till motionen.

Herr talman! Av vad jag här anfört hoppas jag att det står klart, att det inte kan vara förenligt med billighet och rättvisa, att några få befattningshavare, av vilka det dessutom fordras särskilda kvalifikationer, skola i avlöningshänseende stå tillbaka för motsvarande befattningshavare inom den övriga statsförvaltningen. Det måste anses vara en stadfäst regel, att kanslibiträden skola hänföras till elfte lönegraden. Ett orättvist undantag från denna regel kan bli tillrättalagt om motionen bifalles. Jag ber därför, herr tal-

Kungl. biblioteket: Bokinköp och bokbindning.

man, att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Den ärade talarinnan citerade ju vad departementschefen sade redan 1949 i denna fråga. Nu har utskottet understrukit rättvisekravet i vad som motionärerna här ha lagt fram. Jag hoppas att den värtalighet den ärade talarinnan lade i dagen kommer att påverka Kungl. Maj:t att framlägga förslag så snart som omständigheterna det medge.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 117 ja och 68 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

I den mån den ärade talarinnans anförande innebar en kritik mot utskottet för att det inte gått så långt att det tillstyrkt bifall till motionen vill jag säga, att när det gäller frågor av denna art är utskottet alltid utomordentligt försiktigt. Det vet nämligen inte vilka skäl som varit utslagsgivande för Kungl. Maj:t. Därför brukar utskottet använda metoden att i sin skrivning i motiveringen ange och särskilt understryka den ståndpunkt, som vi ha i avdelningen och i utskottet. Det ha vi gjort i detta fall. Jag tror att detta är så långt vi för närvarande kunna komma. Men jag är överens med motionärerna om att denna sak bör ordnas utan allt för lång tidsutdräkt.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 7—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.**Kungl. biblioteket: Bokinköp och bokbindning.**

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr BRACONIER: Herr talman! Riksbibliotekarien har hemställt om en ökning av det anslag som här är i fråga med 50 000 kronor. De vetenskapliga biblioteken och även andra bibliotek befinna sig i en kris vad anslagen beträffar. På grund av prisstegringen räcka anslagen inte ens till för att hålla standarden i fråga om det bokbestånd som man tidigare hade. Med hänsyn till den snabba utveckling som skett på vetenskapens alla områden och tillkomsten av en rad nya professurer säger det sig självt, att det med ett anslag, som är oförändrat medan priserna stiga på detta sätt, i längden blir ytterst kännbart för biblioteken att fylla sin uppgift. Det är naturligt att statsutskottet i nuvarande läge inte kun-

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Hellström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 6:o i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Bidrag till Svenska ekumeniska nämnden.

nat tillstyrka riksbibliotekariens yrkande. Jag har emellertid velat fästa uppmärksamheten på att i längden kunna svensk forskning och svensk vetenskap inte behålla sin standard, om de inte få det nya tillskott av litteratur, som vetenskapsmän och forskare behöva. Det är möjligt att det skulle behövas en ytterligare specialisering av biblioteken, så att vissa bibliotek finge koncentrera sig på vissa områden för att man över huvud taget skall kunna täcka det behov av litteratur som krävs.

Jag förstår mycket väl att statsutskottet under nuvarande förhållanden inte har kunnat gå med på den höjning som begäres. Jag hoppas emellertid att statsmakterna för framtiden skola besinna den utomordentligt svåra situation, som de vetenskapliga biblioteken befinner sig i. Om vi vilja behålla den vetenskapliga standard och den forskningsstandard, som innebär att Sverige på vetenskapens och forskningens fält står i första ledet, tror jag att man inte kan försumma det område det här gäller. En försummelse härutinnan skulle innebära jämväl en kulturell nedgång, som skulle bli ganska farlig för hela den svenska kulturutvecklingen. Jag hoppas, såsom jag tidigare sade, att vi inom en ganska snar framtid skola få möjlighet att se till att de svenska vetenskapliga biblioteken och även de andra biblioteken bli väl rustade för sin uppgift.

Med hänsyn till att utskottets utlåtande är enhälligt har jag, herr talman, icke något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 13—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Bidrag till Svenska ekumeniska nämnden.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Göransson m. fl. (I: 77) och den andra inom andra kammaren av herr *Hoppe m. fl.* (II: 97), hade hemställts, att riksdagen måtte anvisa ett belopp av 36 260 kronor till gäldande av den svenska andelen av årsavgiften för år 1951 till Kyrkornas världsråd.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 77 och II: 97 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Gränebo, Mannerskant, Ohlson, Ivar Persson, Bergh, Söderquist, Skoglund i Doverstorp, Malmberg i Skövde, Svensson i Grönvik, Ståhl, Bergstrand, Hoppe, Kylling, Onsjö och Widén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 77 och II: 97, till Bidrag till Svenska ekumeniska nämnden för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 20 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! På denna punkt redovisar statsutskottet en motion, som väckts i båda kamrarna vid innevarande riksdags början. Den avser att riksdagen skulle på riksstaten uppta ett belopp till Kyrkornas världsråd. Det är alldeles onödigt, tror jag, att närmare utveckla betydelsen av denna verksamhet, till vilken initiativet på sin tid togs från svensk sida. Det var som bekant ärkebiskop Nathan Söderblom, som tog initiativet till den första världskyrkonferensen, då han inbjöd till det ekumeniska mötet i Stockholm 1925.

Det har ju utvecklats ett samarbete på detta område av stora mått. Jag tycker att detta är en verksamhet, som man inte minst i nuvarande tid bör vara intresserad av att uppmuntra. Jag tror att på det internationella området har verksamheten en förmåga att verka utjämnande, så att människorna få lättare att förstå varandra och överbrygga de motsättningar, som så rikligt äro till

Bidrag till Svenska ekumeniska nämnden.

finnandes. Motionärernas antal vittnar om att det inom kamrarna föreligger ett mycket starkt intresse, som går i den riktningen. Då det nu förhåller sig så att i både Danmark och Norge anslag utgå på statsbudgeten för detta ändamål, tycker jag att det är skäl i att vi, som ändå ha bättre resurser än båda dessa länder, inte ställa oss alldeles utanför. Jag skyndar mig emellertid att säga, att vi inte helt ställt oss utanför denna verksamhet, ty Kungl. Maj:t har av medel, som stå till Kungl. Maj:ts förfogande, anslagit visst belopp för ändamålet i fråga. Men det är icke så stort att det räcker.

Det är alltså två saker som motivera denna framställning. Dels är det så, att om riksdagen fattar beslut om att uppföra anslaget i fråga på riksstaten, så innebär detta ett så att säga officiellt erkännande av denna verksamhets betydelse. Dels — och det är naturligtvis den närmaste anledningen till att frågan kommit fram — har det en stor ekonomisk betydelse för verksamheten om det beviljas ett statsbidrag.

Jag är visserligen av den uppfattningen att vi vid behandlingen av alla frågor i nu rådande läge böra vara utomordentligt återhållsamma. Jag vill göra gällande, att när vi behandlat den huvudtitel, som nu är uppe till behandling i kammaren, ha vi iakttagit en hård sparsamhet, som i en hel del fall verkat nästan besvärande. Många framställningar som gjorts ha varit av en sådan art att man haft mycket svårt att motsätta sig bifall till dem. Men ändå har statsutskottets majoritet i detta liksom i andra fall nästan järnhårt hållit på Kungl. Maj:ts förslag.

I denna punkt ha några av oss gått på en avvikande mening. Vi ha gjort ett avsteg från den eljest följda linjen och ställt oss i viss mån tillmötesgående. Vi ha emellertid icke tillstyrkt motionen i hela dess utsträckning, utan vi ha gått på en kompromiss. Som kammarens ledamöter finna av den re-

servation, som är fogad vid denna punkt, är det så, att statsutskottet delat sig på två lika stora hälfter. Det är något som icke händer så ofta. Det var lotten som avgjorde att Kungl. Maj:ts förslag blev utskottets förslag och att det förslag, som nu föreligger med tillstyrkan om bifall i viss utsträckning till motionen, blev reservation.

Herr talman! Även med fullt beaktande av värdet av den återhållsamhet, som i varje fall de som stå för majoritetsförslaget i detta ärende velat hävda, så tror jag dock att det finns vissa frågor som äro av sådan art att man bör göra ett avsteg från den allmänna sparsamhetssynpunkten. Det kan icke hjälpas att detta just är en sådan fråga. Det är denna omständighet som är utslagsgivande till förmån för reservationen, till vilken jag alltså ber att få yrka bifall.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord som talesman för den halva inom statsutskottet, som med lottens hjälp kommit att diktera det utlåtande som här föreligger.

Det finns väl ingen som har någon ting att invända mot alla ärliga försök att bygga ut ett vidgat internationellt samarbete. Sådan världen i dag ser ut kan man väl säga, att alla redbara strävanden i detta avseende kunna vara värda både uppmuntran och ekonomiskt stöd. Vi ha emellertid i vår tidigare verksamhet, när det gällt att lämna stöd på sådana här punkter, utgått ifrån att det mera regelmässiga stödet bör lämnas till organisationer som representera vad man kan kalla de samlade folkgrupperna i detta land och som alltså ej anknyta till några särintressen av det ena eller det andra slaget, det må vara religiösa eller politiska särintressen. Jag tror nog att det skulle vara ganska riktigt om vi även i fortsättningen i det stora hela kunde hålla fast vid den linjen.

Bidrag till Svenska ekumeniska nämnden.

Nu har ju Kungl. Maj:t under tidigare år av medel som stått till förfogande lämnat ett visst understöd till den konferensverksamhet som förekommit från Kyrkornas världsråds sida. Därmed har ju Kungl. Maj:t givit så att säga en liten uppmuntran åt verksamheten på denna punkt. Vi anse i det utlåtande som här föreligger och som redan i och för sig innebär en kompromiss mellan olika uppfattningar hos skilda personer, att vi kunna vara med om att låta Kungl. Maj:t även i fortsättningen handla på detta sätt. Men vi vilja icke vara med om att på riksstaten för ändamålet uppföra ett belopp, som är avsevärt större än det som tidigare utgått.

Det är naturligtvis riktigt att vad man kunnat få ihop icke täckt omkostnaderna. Men det förefaller mig som om det ej borde vara omöjligt att på frivillig väg genom kollektmedel från de religiösa organisationerna fylla ut vad som behövs, om de anse att denna verksamhet är så utomordentligt värdefull. Det är ju så att vi i övrigt på den ena punkten efter den andra fått vara utomordentligt sparsamma. Vi ha fått avvisa krav på anslag beträffande saker som åtminstone ur min synpunkt sett ha förefallit synnerligen behjärtansvärda. Då kan man ifrågasätta, om man på en sådan punkt som denna, där det dock borde finnas möjligheter att skaffa medel från annat håll för att täcka vad som behövs för verksamheten, skall bevilja ett icke obetydligt anslag.

Nu har man sagt, att i Danmark och Norge träder man från statsmakternas sida in för en understödjande verksamhet härvidlag. Det kan i och för sig vara en riktig uppgift. Men jag undrar, om man i den svenska riksdagens diskussioner skall icke bara behandla de riktlinjer som i allmänhet följas här utan också blanda in ståndpunktstagen till olika detaljfrågor som kunna förekomma i andra länders parla-

ment. Då är jag rädd för att vi komma in på en diskussion som kommer att förrycka hela perspektivet i fråga om våra överläggningar i de olika frågorna.

Herr talman! Detta är vad som legat bakom ståndpunkten hos den ena halvan inom utskottet, som med lottens hjälp, såsom jag förut sade, fått majoritet. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Grönvik (kort genmäle): Herr talman! Jag lyssnade mycket uppmärksamt på herr vice ordförandens i andra avdelningen motive-ring för det avstyrkande som han kom fram till. Om jag icke hörde fel betraktar han denna fråga såsom utslag av något slags särintresse. Jag måste säga att om detta är riktigt kan jag icke följa honom. Jag ser ingen möjlighet att betrakta ett ärende av sådan art som det föreliggande som uttryck för ett särintresse. Det har nämligen en sådan betydelse att jag icke kan betrakta det på det sättet. Det är här fråga om ett intresse som har stor och allmänt internationell betydelse. Och dess bättre omfattas det av en så stor del av det svenska folket, att man varken kan eller bör kalla det för ett särintresse.

Herr WALLENTHEIM (kort genmäle): Herr talman! Då jag talade om särintresse tänkte jag närmast på den sats i motionen, där man talar om att en kommission sysselsätter sig med de olikheter på trosåskådningens och kyrkoförfattningens områden som skilja kyrkorna åt. »Världsrådets studieavdelning», heter det vidare, »söker klarlägga de uppgifter som det moderna arbetslivet och nutida sociala förhållanden ställa kyrkorna inför; denna avdelning har fått bidraga till att väcka och stärka kyrkosamfundens sociala ansvarskänsla.»

Det var detta jag tänkte på, herr talman, då jag talade om särintresse.

Bidrag till Svenska ekumeniska nämnden.

Herr HOPPE: Herr talman! Jag har med tillfredsställelse konstaterat, att vid behandlingen av detta ärende såväl på avdelningen som i utskottet har det rätt en — om jag får använda uttrycket — fullständig enighet så till vida, att man menat, att den gärning som Kyrkornas världsråd utför är värd uppmuntran. Herr Wallentheims yttrande här går icke emot en sådan uppfattning. Behandlingen av ärendet både på avdelningen och i statsutskottet har också varit sådan, att jag från mina utgångspunkter icke haft någon anledning att beklaga mig. Jag skulle, herr talman, vilja ödmjukt erkänna, att den ende som icke skött sig vid detta tillfälle är den som för närvarande har ordet. Det råkade nämligen vara så att i statsutskottet stodo två lika stora hälfter mot varandra. Jag fick det obehagliga uppdraget att draga lotten och gjorde mig skyldig till smaklösheten att draga galen lott. Det är därför vi stå på reservationen.

Skillnaden i uppfattningarna, åtminstone sådana de kommit till uttryck här, är emellertid icke så stor som man eventuellt kunde tänka sig. De femton som stå för utskottets utlåtande tänka välvilligt om den gärning som utförts av Kyrkornas världsråd men mena, att man ej bör taga upp ett nytt anslag på staten utan att Kungl. Maj:t, liksom skett vid tidigare tillfällen, skall kunna giva något mindre belopp för att stödja verksamheten. Vi reservanter — den andra halvan — ha menat att det varit önskvärt att man beviljat hela det belopp som begärts. Men vi ha stannat vid 20 000 kronor såsom utgörande det som är nödvändigt för att Kyrkornas världsråd skall kunna klara sina affärer och med framgång fortsätta sitt arbete.

När man från utskottets sida menar att det icke är så mycket som skiljer det ena förslaget från det andra och att Kungl. Maj:t har pengar till förfogande för att hjälpa, så nämner man

ingenting närmare om Kungl. Maj:ts möjligheter. Jag har sökt skaffa besked om detta, och jag tror icke att det är fel, om jag säger att Kungl. Maj:t förfogar icke över sådana medel, att Kungl. Maj:t kan lämna bidrag av tillnärmelsevis den storleksordning reservanterna föreslå.

När det gäller frågan om de uppgifter som Kyrkornas världsråd har sig förelagda, kan jag gärna anknyta till vad herr Wallentheim anförde. Det är av högsta nöden i denna oroliga, träsiga och hotfulla tid, att man tar vara på alla möjligheter och alla ärliga strävanden som gå ut på att stödja internationellt samarbete. Man använder icke för starka eller för stora ord, om man dristar sig att säga, att det är troligt, ja rätt säkert, att den insats som Kyrkornas världsråd kommer att utföra kan komma att bli av verkligt stor betydelse. Men är det så, herr talman, ifrågasätter jag, om det är förenligt med god ekonomi och ansvarskänsla att icke åt en så värdefull och hoppgivande internationell sammanslutning som Kyrkornas världsråd giva det stöd som är behövt.

Jag skall i varje fall inte för närvarande ytterligare motivera detta. Jag vill, herr talman, bara sluta med att säga att statsutskottets andra avdelning ju, som den aktade ordföranden i avdelningen redan här erinrat om, har ålagt sig den yttersta sparsamhet vid behandlingen av åttonde huvudtiteln. Ibland har det varit påkostande att säga nej till ett och annat anslag som har önskats, och man har liksom ecklesiastikministern på sin tid anfört starka skäl för ökade anslag. Men vi ha nödgats säga nej på grund av det finansiella läget. På denna punkt har jag emellertid inte med gott samvete kunnat säga nej. Jag har liksom bland andra den kände sparsamhetsvännen herr Svensson i Grönvik anslutit mig till reservationen.

Bidrag till Svenska ekumeniska nämnden.

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Jag vill först ge uttryck åt min tillfredsställelse över det objektiva sätt, på vilket herr Wallentheim har behandlat detta ärende.

Jag kan ansluta mig till mycket av vad herr Wallentheim sade, men jag skulle vilja replikera honom på en enda punkt. Det gäller talet om särintresse. Jag vill bara hänvisa till vad som säges i motionen: »Genom sin hjälpaodelning har världsrådet sedan krigsslutet förmedlat en mycket omfattande hjälp åt de nödlidande på kontinenten, främst från Förenta staterna, men även från ett flertal andra länder, däribland Sverige, och utför alltså ett betydelsefullt arbete till hjälp åt flyktingar.»

Den hjälp, som rådet sålunda har lämnat, kan knappast sägas ge belägg för att stöd åt världsrådets verksamhet är att främja ett särintresse, utan här utföres en objektivt inriktad hjälpverksamhet och humanitär insats på bred bas. Jag har haft glädjen att på nära håll något följa rådets arbete, och jag kan betyga vilken utomordentlig insats detta har gjort i nämnda avseende. Jag tycker alltså i likhet med herr Svensson i Grönvik att man inte kan säga, att det här är fråga om ett särintresse, utan att det är goda skäl för den svenska riksdagen att liksom den danska och den norska stödja världsrådets verksamhet.

Häruti instämde herr *Gustafsson* i Borås.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! När herr Hoppe och herr Wiklund tala om den försonliga tonen — eller hur orden nu föllö — vill jag än en gång understryka, att vad utskottet här föreslår är en kompromiss mellan olika uppfattningar. Det är kompromissen jag talat för.

Herr Wiklund anförde här, att världsrådet har ägnat sig åt en uppgift som inte kan kallas särintresse. Det må nu vara sant att den verksamhet som av-

ser hjälp åt nödlidande på kontinenten kan sägas vara ett mera allmänt intresse, men då kan man fråga sig, om det verkligen skall behövas ytterligare organisationer för tillgodoseende av sådana uppgifter. Räcker det inte med dem som redan tidigare finnas?

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Det är sannolikt att de medel, som ha förmedlats genom världsrådet, inte skulle stå till förfogande för en förmedling, som skulle ligga på en mera allmän, profan bas än världskyrkorådet. Jag tror med andra ord att det är nödvändigt att vi ha detta internationella centrum för en förmedling av de särskilda medel, som ställts till förfogande för humanitär verksamhet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 51:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes.

Uppsala universitet: Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner.

Därvid avgåvos 98 ja och 99 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 52—80.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81.

Uppsala universitet: Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 84, föreslagit riksdagen att till nämnda ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 240 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 234), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att den under förevarande anslag uppförda anslagsposten till instrumentell utrustning m. m. för klimat- och undertryckskammaranläggningen måtte höjas till 70 000 kronor och att till Uppsala universitet: Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner för budgetåret 1951/52 måtte anvisas ett reservationsanslag av 275 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 234, till Uppsala universitet: Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 240 000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **LUNDBERG**: Herr talman! Att jag har begärt ordet på denna punkt beror på att jag har väckt en motion i anslutning till propositionen. Denna mo-

tion berör i främsta rummet arbetsfysiologi, och jag har tagit upp frågan i detta sammanhang emedan 1949 års riksdag beviljade 95 500 kronor för inrättande av en kombinerad undertrycks- och klimatkammare vid Uppsala universitet. Redan 1946 förekom ett anslag på 20 000 kronor för detta ändamål.

Nu har arbetet kommit så långt, att undertryckskammaren i stort sett har färdigställts i vad det gäller den grövre installationen, men vi sakna instrumentell utrustning för att kunna fullfölja det arbete, för vilket undertryckskammaren är avsedd. Det är anmärkningsvärt att denna viktiga möjlighet att på medicinsk väg undersöka lämpligheten hos flygets personal och att nyttja undertryckskammaren även för civila ändamål nu hindras genom att vi icke kunna få tillräcklig utrustning för att fullgöra arbetet.

Utskottet anför ekonomiska skäl för sitt ståndpunktstagande, men jag vill fråga: Vad kostar en flygolycka i detta land, och vad kostar det exempelvis att göra den undersökning som måste följa på en flygolycka? När vi för en billig penning ha kunnat bygga denna undertryckskammare vid Uppsala universitet så att den nu står färdig och kan tagas i bruk bara vi få instrument till förfogande, anser jag det orimligt att inte fullfölja detta arbete.

Men det är inte endast undertryckskammaren det här gäller. Vi ha även i anslutning till den byggt en klimatkammaravdelning som till största delen skall användas för behandling av arbetsfysiologiska problem. Arbetsförhållandena för skogsarbetare, jordbrukare, gruvarbetare m. fl. behöva undersökas, och man behöver också undersöka vilken klädedräkt som är lämpligast för dem. När nu denna viktiga verksamhet har kunnat påbörjas, är det angeläget att man fullföljer byggandet av denna klimatkammare, som såvitt jag kan förstå skulle få en sådan utformning, att den

Uppsala universitet: Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner.

blir säregen icke endast i vårt land utan även i världen i övrigt.

Jag undrar vad de reumatiska sjukdomarna kosta land och folk i lidande och pengar. Till stor del ha de sin upprinnelse i olämpliga arbetsförhållanden, och man har här en möjlighet att bidra till att komma till rätta med dem.

Utskottet har självfallet resonerat så, att har man givit sig in i flyget eller har man givit sig till att bli skogsarbetare, jordbrukare eller gruvarbetare, får man också ta de risker som följa med arbetet. Men det är väl ändå så, att alla förebyggande åtgärder som samhället kan vidta för att skydda den arbetskraft, som är nödvändig ur olika synpunkter, också böra vidtagas.

Att fullfölja hela arbetet skulle kosta 70 000 kronor. Kanslern har prutat ned beloppet till 35 000 kronor, och statsrådet har ytterligare gjort en inskränkning som i praktiken innebär att de 35 000 kronor som nu föreslås till detta ändamål skulle reduceras med ytterligare ca 20 procent.

Det kan givetvis sägas, att man inte kan begära att kanslern skall ha förståelse för detta problem, ty han sysslar ju med andra ting än skogsarbete, jordbruksarbete och gruvarbete. När han skulle reducera anslagen gjorde han det givetvis schematiskt utan tanke på att det här gäller värden, som kanhända inte fullt kunna mätas i pengar. Jag ser emellertid saken så, att om riksdagen beslutar att följa den väg som jag har anvisat i min motion, ger den möjligheter att fullfölja utbyggnaden av undertryckskammaren och att bygga ut klimatkammaren, så att den i full utsträckning kan användas för sin uppgift.

Nu talas det givetvis om det ekonomiska läget, och det hänvisar man också till i utskottets utlåtande, som är så välvilligt skrivet, att utskottet borde ha yrkat bifall till min motion om det hade fullföljt sin tankegång. När utskottet nu ändå följer Kungl. Maj:ts förslag vill jag

fråga, om vi ha råd att skjuta ett avgörande i dessa frågor på framtiden. Jag har den uppfattningen, att så icke är förhållandet. När vi ha fått dessa möjligheter till vårt förfogande, böra vi också kunna anvisa de 35 000 kronor, som ytterligare behövas för detta ändamål. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till min motion nr II: 234. Jag begär där, att anslaget skall höjas med 35 000 kronor, och för dessa pengar ha vi möjlighet att fullgöra ett av riksdagen förut avsett arbete. Jag tror att det är väl använda pengar, och att utgiften skall kunna försvaras ur både ekonomiska, humanitära och andra synpunkter.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Här ha vi en av de många framställningar, som äro mycket starkt sakligt motiverade. Jag har redan antytt, att vi vid prövningen av alla dessa framställningar ha måst inrikta oss på att konsekvent följa Kungl. Maj:ts förslag.

Jag medger gärna, att den närmast föregående talaren har utvecklat starka sakliga argument för sin framställning. Han ställde åtskilliga frågor, vad det ena och det andra kostade. Ja, saken är kanhända inte fullt så enkel, att man skulle avlägsna varje skymt av olycksrisker på alla dessa områden därest man inrättade denna klimatkammare, och därför kan man inte utan vidare jämföra kostnaden med vad ett olycksfall kan kosta. Å andra sidan vill jag gärna medge, att det är bekymmersamt att vi inte kunna gå med på en anslagsökning som skulle möjliggöra en så nyttig och, som herr Lundberg sade, så framgångsrik verksamhet för att minska olycksfallsfrekvensen på olika områden. Jag tror att man kommer sanningen närmast om man resonerar på det sättet och inte kategoriskt frågar, vad den och den olyckan kostar, och tar för givet att denna klimatkammare skulle kunna

Uppsala universitet: Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner.

hindra olyckorna. Jag tror att vi få gå en medelväg i det fallet.

Herr Lundberg medgav, att utskottets motivering inte är alldeles kärvt avvisande. Vi ha till och med uttalat: »Det hade givetvis varit önskvärt att ifrågasvara anläggning kunnat fullständigt utrustas redan under budgetåret 1951/52, men» — här kommer det — »utskottet anser sig i nuvarande ekonomiska läge icke böra tillstyrka en höjning av förevarande anslag utöver det belopp, som för nästa budgetår äskats av Kungl. Maj:t.»

Ja, det är den vanliga visan som kommer igen på så många olika punkter i denna huvudtitel. Vi stå i detta läge, och vi ha känt vårt ansvar för att såvitt det är möjligt söka hålla oss inom den ekonomiska ram, som Kungl. Maj:t i statsrådet har dragit upp för budgetåret och inte velat låta den förberedande instansen, d. v. s. utskottet, göra det omöjligt för regeringen att komma till det beräknade resultatet.

Detta är alltså den väsentliga orsaken till att vi inte ha ansett oss kunna vara med om att höja detta anslag, som eljest — jag återupprepar det — hade varit befogat. Eftersom det här inte rör sig om så stora belopp, kan man naturligtvis säga, att anslaget inte spelar någon större roll i en miljardbudget. Man hör ofta det där talet om att det är starka motiv för ett anslag och att det inte spelar någon roll i det stora sammanhanget, men lägger man ihop samtliga sådana anslag, blir det inte obetydliga belopp. På det sättet har utskottsavdelningen måst resonera för att såvitt möjligt vara konsekvent i sitt ställningstagande.

Herr Lundberg säger nu litet ironiskt, att kanslern inte skulle vara så sakkunnig på de olika arbetsområdena. Vi ha emellertid inte stött oss så mycket på kanslerns motivering. Men jag tror att det är vanskligt att uttala sig om kanslerns omdöme så som om hans inställning berodde på en mindre grad av sakkunskap på det område det här gäl-

ler. Jag tror man måste bedöma saken från något andra utgångspunkter.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Den föregående ärade talaren sade, att vi måste konsekvent hålla på Kungl. Maj:ts förslag. Jag har all respekt för en sådan inställning. Men alldeles för en stund sedan talade herr Svensson i Grönvik i en annan anda, och jag måste säga, att när man väger de olika kraven mot varandra kan jag inte komma bort ifrån att detta är ett område, där samhället med billiga pengar kan skydda medborgarna från att utsättas för sjukdomar och olyckor, som ha mycket allvarliga konsekvenser för hela det svenska folkhushållet.

Jag har inte sagt att jag tror att man skulle kunna avlägsna varje skynt av olyckor. Men hela vår medicinska verksamhet har ju ändå strävat till att skydda människorna för olyckor och sjukdom, och man har ju ansett det vara av vikt och värde att sätta in åtgärderna på ett tidigt stadium. Herr Svensson i Grönvik, som är praktisk jordbrukare och även känner till hur det är med arbetet i skogen, vet att inte minst skogsarbetarna men även gruvarbetarna och jordbrukarna äro utsatta för risker i fråga om exempelvis folksjukdomen reumatism, som vi icke skola underskatta.

Sedan vill jag också erinra om att både undertryckskammaren och klimat-kammaren ha på ett billigt sätt kunnat ordnas i Uppsala därför att vi byggt in dem i den nya öron- och halskliniken. På så sätt ha dessa institutioner kunnat tillkomma för en ur statens synpunkt mycket ringa kostnad, och det vore väl anledning att även beakta detta.

För den händelse vårt nuvarande läge skulle försämrast och skärpas, krävs det att vi skola få mera arbete utfört i våra

Uppsala universitet: Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner.

skogar, och det skulle även krävas mera av flygets personal. Vore det inte då anledning att nu försöka skapa denna beredskap? Jag vågar säga att om man skjuter på denna fråga tills detta aktuella läge kanske inträffar, kommer det att kosta lika många miljoner i den situationen som tusenlappar i dag.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande och jag hoppas att kammaren beaktar de synpunkter jag har anfört.

Herr EDENMAN: Herr talman! Endast några korta ord. Jag behöver väl inte understryka att jag har fullständig förståelse för de synpunkter, som motionären herr Lundberg här framlagt. Jag reagerade emellertid mot ett uttryck, som han använde, nämligen att det vore orimligt, om vi på grund av det sätt, varpå utskottet och Kungl. Maj:t gått fram, skulle vara nödsakade att stoppa utbyggnaden av klimat- och undertryckskamrarna. Det är ingalunda fallet.

Universitetskanslern föreslog en summa av 190 000 kronor att fördelas på tio olika institutioner. Kungl. Maj:t och utskottet ha prutat denna summa till 125 000 kronor att fördelas på samma tio institutioner. Efter den opinionsyttring, som herr Lundbergs motion innebär, efter utskottets skrivning och om de akademiska myndigheterna och kanslern anse att det är så angeläget att klimat- och undertryckskamrarna skola ha sina 35 000 kronor, är det ingenting som hindrar att Kungl. Maj:t vid fördelningen av anslaget ser till, att vad utskottet här ansett önskvärt också blir förverkligat. Det kan icke anses innebära ett uppstoppande, för att tala med herr Lundberg, om man i stället för de av konsistoriet begärda 70 000 kronorna skulle komma att stanna vid en summa av 35 000 kronor.

Samma verksamhet som pågår i Uppsala vid denna ytterst förnämliga institution bedrivs också här i Stockholm. Fullt så illa som herr Lundberg ville

göra gällande är det alltså inte på detta område. Det är ju endast fråga om något år innan även Uppsalainstitutionen står fullt utbyggd.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag vill säga till herr Edenman, att visst är detta en fördelningsfråga, men som akademiker vet herr Edenman att när man reducerar ett anslag med ett visst belopp är det av betydelse, hur man förut har delat upp det hela i grupper. Jag är medveten om att kanslern prutat ifrån 70 000 till 35 000 kronor. Det är riktigt och sedan har Kungl. Maj:t ytterligare reducerat detta belopp, det vet jag också. Men denna reducering har universitetsmyndigheterna redan räknat med, så att på det anslag, som kanslern kommit till, skall man göra en ytterligare reducering med ungefär 20 procent. De 35 000 kronor, som i stället för 70 000 skulle stå till förfogande, komma att reduceras ytterligare med en viss procentdel.

Herr Edenman vet även att när det gäller en institution som ett universitet går man icke endast efter vissa behovsregler, utan de olika fakulteterna ha sina egna önskemål, som de vilja ha tillgodosedda, och det är inte alltid som behovsgraden vid en sådan prövning blir avgörande. Det kan även vara annat som i ett sådant sammanhang spelar in.

Klimatkammaren vid denna institution står nu något över halvbyggd. Förrän den blir färdig ha vi ingen glädje av den, när vi skola undersöka arbetsförhållandena för t. ex. Uddeholmsbolagets skogsarbetare och Grängsbergsbolagets gruvarbetare.

När det gäller undertryckskammaren skola vi komma ihåg, att vi för närvarande ha en fullt kompetent läkare till förfogande, och då det gäller arbetsfysiologi ha vi i detta ämne en professor, som har betytt och kommer att betyda oerhört mycket för forskningen

Medicinska högskolan i Göteborg: Avlöningar.

på detta område. Då frågar jag: När vi ha vetenskapsmän och när vi önska få detta arbete utfört, är det inte då rimligt att vi ställa till förfogande de institutioner, som vi dock för ett par år sedan ansågo vara nödvändiga? Jag tror att det är dålig ekonomi att börja ett bygge och fullborda det till hälften och sedan låta det stå. Vi kunna icke fullfölja arbetet om vi icke få pengar till detsamma.

Herr EDENMAN: Herr talman! Jag vill bara erinra om att Kungl. Maj:t har möjlighet att i regleringsbrevet fixera en summa, om det anses lämpligt. Man behöver ingalunda riskera, som herr Lundberg målar ut det, att de akademiska myndigheterna i Uppsala komma att pruta 15 eller 20 procent över hela linjen. Jag vill understryka att såsom utskottet här skrivit är det ganska naturligt att både universitetskanslern och Kungl. Maj:t vid fördelningen av anslaget ta hänsyn till detta. Nog finns det alltså möjlighet att lämna de 35 000 kronorna till detta institut.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Det gäller icke bara de 35 000 kronorna utan det gäller vida mer. Om man skulle ge 70 000 kronor till detta ändamål, skulle man bli tvungen att minska på anslaget till någon annan institution, och då är jag övertygad om att man även där skulle åstadkomma allvarlig skada. Universitetskanslern prutade nämligen ned anslaget till hälften, och Kungl. Maj:t eller finansdepartementet tog sedan en linjal och ströke ytterligare några tusenappar.

Arbetsfysiologi är något som jag menar angår oss ganska mycket inte minst som riksdagsmän, speciellt när vi stå inför att söka få en ökad avverkning till stånd i våra skogar. Gruvindustrien har ju också en mycket stor betydelse för vår export. Det är ur dessa synpunkter som jag menar att det är billigt och riktigt att riksdagen ger de

ytterligare 35 000 kronor som behövas för att fullfölja detta arbete till gagn både för vetenskapen och för praktiskt arbete i svenskt samhällsliv.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 81:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II: 234 av herr Lundberg.

Sedan kammarens ledamöter här efter tagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 82—91.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 92.**Medicinska högskolan i Göteborg: Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 97, föreslagit riksdagen att dels besluta att vid medicinska högskolan i Göteborg skulle inrättas en professur i speciell patologi från och med den 1

Medicinska högskolan i Göteborg: Avlöningar.

januari 1952, en professur i vartdera ämnet medicin och kirurgi och en laboratorbefattning i klinisk kemi från och med den 1 april 1952 samt en laboratorbefattning i klinisk bakteriologi från och med den 1 juli 1952, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för medicinska högskolan i Göteborg, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52, dels ock till Medicinska högskolan i Göteborg: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 560 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 203 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två motioner.

I en inom andra kammaren av herr *von Friesen* väckt motion (II:167) hade hemställts, bl. a., att en professur i ämnet oftalmiatrik måtte inrättas vid medicinska högskolan i Göteborg från och med budgetåret 1951/52 och att här till måtte anvisas ett anslag å 12 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II:167 och II:168,

A. besluta, att vid medicinska högskolan i Göteborg skulle inrättas

1. från och med den 1 januari 1952 en professur i speciell patologi,

2. från och med den 1 april 1952 en professur i vartdera ämnet medicin och kirurgi samt en laboratorbefattning i klinisk kemi,

3. från och med den 1 juli 1952 en laboratorbefattning i klinisk bakteriologi;

B. godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för medicinska högskolan i Göteborg, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

C. till Medicinska högskolan i Göteborg: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 560 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlson, Söderquist, Ståhl* och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen II:167, i vad den avsåge inrättandet från och med budgetåret 1951/52 av en professur i oftalmiatrik, ävensom hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl Maj:ts förslag och motionen II:167 samt med avslag å motionen II:168,

A. besluta, att vid medicinska högskolan i Göteborg skulle inrättas

1. från och — — — speciell patologi,

2. från och — — — klinisk kemi,

3. från och — — — klinisk bakteriologi,

4. från och med den 1 juli 1951 en professur i oftalmiatrik;

B. godkänna i reservationen framlagd avlöningsstat för medicinska högskolan i Göteborg, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

C. till Medicinska högskolan i Göteborg: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 566 000 kronor.

Punkten föredrogs, varvid anförde:

Herr *von FRIESEN*: Herr talman! På grund av den långa föredragningslistan och det stora antalet reservationer skall jag fatta mig mycket kort. Men då jag är motionär i fråga om inrättandet av en professur i ämnet oftalmiatrik, d. v. s. ögonsjukdomar, vid medicinska högskolan i Göteborg, anser jag mig i alla fall böra säga ett par ord.

Det är på det sättet att kurserna i ögonsjukdomar vid de olika universitet, där det finns medicinska fakulteter, äro verkliga flaskhalsar när det gäller möjligheten att snabbt utbilda läkare. Det har därför ansetts alldeles särskilt påkallat att inrätta en kurs även vid den medicinska högskolan i Göteborg, trots att den allmänkliniska undervisningen där inte är avsedd att börja

Bidrag till Stockholms högskola.

förrän nästa år. Senast i år har det emellertid uppstått svårigheter beträffande denna undervisning. Inte på det sättet att det saknas ansökningar från studenterna för bevistandet av kurserna — tvärtom strömmar det till studenter i betydligt större antal än som kan tagas emot vid kurserna — men det råder särskilda svårigheter beträffande upprätthållandet av denna speciella lärartjänst. Det är nämligen så att det föreligger stor sannolikhet för att inom den allra närmaste framtiden den överläkare vid Sahlgrenska sjukhuset, som bestrider undervisningen, kommer att kallas till en professur i ögonsjukdomar vid ett annat universitet, och det är fara för att undervisningen skall äventyras, då man sannolikt inte alltför snart kan få tag i någon annan kompetent undervisare i detta ämne.

En annan risk föreligger också, nämligen att läraren i ämnet i fråga inte har någon lust att fortsätta med detta frivilliga åtagande, om inte hans anställningsvillkor regleras.

Det är av detta skäl — för att inte hela undervisningen i detta ämne vid den medicinska högskolan skall komma att äventyras — som jag har motionerat, och jag ser också att det på denna punkt till utskottets utlåtande är fogad en reservation av herr Ohlson m. fl., till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Det är ju så, att det föreligger en plan för den medicinska högskolans i Göteborg fortsatta utbyggnad, och denna professur är upptagen i planen. Professuren kommer också, enligt vad utskottet gjort sig underrättat om, att inom en nära framtid komma till stånd. Under sådana förhållanden har utskottet icke ansett sig kunna gå Kungl. Maj:t i förväg genom att bifalla motionen. Detta är alltså skälet till utskot-

tets ståndpunktstagande, och jag kan inte närmare utveckla, varför inte Kungl. Maj:t har framkommit med en plan i detta avseende, som kan komma till verkställighet.

Såvitt jag hörde den närmast föregående talaren rätt var det bara på denna punkt som han hemställde om bifall till reservationen.

Jag kan nöja mig med dessa korta ord, herr talman, och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Anledningen till att jag dristat mig att i denna fråga gå Kungl. Maj:t i förväg, vilket tydligen betraktas såsom en mera kvalificerad förbrytelse, är, som jag åberopat såväl i motionen som i mitt anförande, att här föreligger fara i dröjsmål.

Jag vill också erinra om att när riksdagen beslöt inrättandet av den medicinska högskolan i Göteborg, förutsatte statsutskottet i sin skrivning, att det mycket väl skulle kunna tänkas att helt eller delvis starta den kliniska undervisningen redan före 1952, som Kungl. Maj:t tydligen har tänkt sig.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 93—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 100.**Bidrag till Stockholms högskola.**

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr SEVERIN: Herr talman! Denna fråga förelåg, såsom framgår av utskottets utlåtande, även vid fjolårets behandling av åttonde huvudtiteln, och

Allmänna läroverken: Avlöningar.

Häruti instämde herr *Håstad*.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i punkten.

Punkterna 101—166.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 167.

Allmänna läroverken: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 175, för riksdagen framlagt vissa förslag rörande de allmänna läroverken och i anslutning härtill hemställt, att riksdagen måtte till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 64 714 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått ett antal motioner.

I en inom första kammaren av herrar *Cassel* och *Arrhén* väckt motion (I: 257) hade hemställts, att riksdagen i avvaktan på en kommande lönereglering måtte besluta att provärsföreståndarnas arvode skulle fastställas till 2 004 kronor per år, att det särskilda arvodet till ordinarie och extra ordinarie lärare vid provärsanstalter skulle fastställas till 720 kronor per år, att handledararvodena — utom för lärare vid provärsläroverket i Umeå — skulle fastställas till 450 kronor per termin för enterminskandidat och till 300 kronor per termin för tvåterminskandidat samt att arvodet för handledare vid provärsläroverket i Umeå skulle fastställas till 900 kronor respektive 600 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arrhén m. fl.* (I: 196) och den andra inom andra kammaren av herr *Nestrup m. fl.* (II: 240), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ersättningarna för föreläsningar och övningar i anslutning till provärskursen skulle bestämmas till 50 respektive 25 kronor i

samma yrkande hade framställts, nämligen om inrättande av två laboratorstjänster vid Stockholms högskola.

Jag framhöll då — liksom i årets motion — att dessa tjänster äro mycket viktiga och att deras inrättande dessutom är av mycket stor betydelse emedan högskolan kan befara att de personer, som för närvarande upprätthålla detta arbete, inte längre kunna behållas i högskolans tjänst, varigenom hela detta forskningsarbete råkar i betydande svårigheter.

Utskottet var relativt positivt inställt till detta yrkande även vid fjolårets behandling av frågan. Det är nämligen att märka att förslaget icke kommer att medföra några ökade kostnader, eftersom motsvarande nedprutningar i anslagen föreslås på andra punkter. Förslaget går således bara ut på en annan användning av pengarna än Kungl. Maj:t har föreslagit.

I år liksom i fjol har förslaget tillstyrkts av universitetskanslern, men Kungl. Maj:t har ändå icke ansett sig kunna taga hänsyn till det framställda förslaget.

Nu vet jag mycket väl att det inte tjänar mycket till att gentemot ett enhälligt statsutskott yrka bifall till en motion från enskilt håll. Jag skall därför inte framställa något yrkande utan endast uttala en förhoppning. Utskottet finner sig böra beklaga att Kungl. Maj:t icke tagit den hänsyn till förslaget som utskottet uppenbarligen anser vara berättigad, och jag antar att riksdagens båda kamrar komma att bifalla utskottets förslag och därmed uttala sitt beklagande av att Kungl. Maj:t icke kunnat inrätta de ifrågavarande laboratorstjänsterna. Jag vill nu uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t mot den bakgrunden nästa år skall finna sig kunna taga den hänsyn till dessa tjänster som Kungl. Maj:t icke har kunnat taga i detta års statsverksproposition.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Allmänna läroverken: Avlöningar.

stället för föreslagna 30 respektive 15 kronor;

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 332, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande överflyttningen av en 5-årig realskolelinje från Johannes samrealskola i Malmö;

II. att motionerna I: 136 och II: 166 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att vid statens normalskola i Stockholm skulle successivt från och med budgetåret 1951/52 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t bestämde, inrättas ett 4-årigt realgymnasium, under villkor att Stockholms stad förbunde sig att — utöver tidigare gjorda åtaganden i fråga om läroverket — bevilja ett engångsanslag av minst 25 000 kronor för anskaffande av undervisningsmateriel för läroverket;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 194 och II: 237, bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1951/52, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka kunde föranledas av vad departementschefen förordat;

V. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1951/52, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämnesläraryrkefattning vid allmänt läroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida befattningen skulle kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämnesläraryrketstjänst;

VI. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 196 och II: 240, I: 197 och II: 241, I: 258 och II: 335 samt I: 257,

sistnämnda motion såvitt här vore i fråga,

a) godkänna en i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

b) till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 64 714 000 kronor;

VII. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om de avvikelser från personalförteckningen och de överskridanden av maximerade poster i avlöningsstaten, som föranledes av ombildningen av kommunala mellanskolor till samrealskolor;

VIII. att motionen I: 41 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz, Ohlson, Bergh, Söderquist, Malmberg* i Skövde, *Ståhl, Bergstrand, Kyling* och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka höjning av arvordena till provårsföreståndare samt ordinarie och extra ordinarie lärare vid provårsanstalter ävensom av ersättningsarna för föreläsningar och övningar och att därför utskottet under VI. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 257, såvitt här vore i fråga, samt med bifall till motionerna I: 196 och II: 240 ävensom med avslag å motionerna I: 197 och II: 241 samt I: 258 och II: 335,

a) godkänna av reservanterna föreslagna avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

b) till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 64 934 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NESTRUP: Herr talman! Som alla i denna kammare veta ha våra allmänna läroverk, ja hela den högre un-

Allmänna läroverken: Avlöningar.

dervisningen råkat in i en kris. Vi ha ju också fått en läroverkens krisutredning.

Läroverken, liksom folkskolan, lida stor brist på lokaler. Massor av godkända inträdessökande måste avvisas på grund av platsbrist, och utvidgning skulle behövas för tillgodoseende av föräldrarnas rättmätiga krav på att barnen skola få den skolutbildning, som föräldrarna anse vara nyttig för dem, en utbildning som samhället i det långa loppet endast har nytta av.

Det är inte bara lokalerna, som äro ett krx för den högre undervisningen. Vi ha också brist på utbildade lärare. Det är fara värt att denna brist kommer att medföra att vi kunna få stänga läroverk, högre folkskolor och kommunala mellanskolor. Vi ha nu en brist på 535 lärare vid de allmänna läroverken, dvs. femton procent av de ordinarie och extra ordinarie ämneslärarna. Av dessa platser uppehållas nu 435 av icke kompetenta lärarkrafter. De resterande 100 platserna uppehållas genom övertidstjänstgöring av den ordinarie och extra ordinarie personalen. Vad detta betyder, är väl ganska klart. Undervisningens resultat måste bli lidande. Och bristen på lärare kommer säkerligen att öka om icke statsmakterna vidtaga snabba åtgärder. Vi ha hört nödropet från norr, från läroverket i Haparanda, som har utlöst en såraktion från skolöverstyrelsen. Flera nödrop lär det komma med tiden. Det måste också bli ett allt mera hopplöst företag för en rektor vid någon av dessa högre skolor att söka skaffa fram kompetenta lärare, ja ibland blir det svårt att över huvud taget skaffa fram någon att sätta i katedern.

Bristen på ämneslärare är inte begränsad till Norrland, den förefinnes så gott som över hela landet. Den är emellertid störst i Norrland.

På grund av denna brist på lärare kan det, såsom jag tidigare sade, faktiskt bli nödvändigt att kanske lägga

ned, om inte hela skolor så vissa linjer, klassavdelningar m. m. Och denna brist på ämneslärare kommer just nu, då statsmakterna ha beslutat en skolreform, som redan på försöksstadiet kommer att kräva många, unga, entusiastiska krafter. Det är mot denna bakgrund, herr talman, som man bör se de förslag som jag har fört fram i mina motioner II: 237, II: 240 och II: 241.

Emellertid har utskottet inte ansett det vara nödvändigt att t. ex. då det gäller att utöka den ordinarie personalen vid läroverken följa skolöverstyrelsens förslag, som jag har tagit upp i min motion i frågan. I stället har man följt departementschefen och därigenom åstadkommit en snedvridning av proportionen mellan antalet ordinarie och icke ordinarie lärare vid läroverken.

I min motion II: 241 har jag talat något om lärarkandidaternas utbildning, provåret. Krisutredningen har föreslagit att provåret nu normalt skall klaras av på en termin, och det har den gjort för att på det sättet skaffa lärarkrafter till läroverken. Det kan diskuteras, om denna sammanträngning till en termin är så lycklig, men i ett nödläge får den ju tas.

När det gäller dessa provårskandidaters avlöning säger krisutredningen, att förhållandena inom statsförvaltningen i övrigt och katastrofläget inom hela det högre undervisningsväsendet tala för oavkortad lön under provåret, men trots detta kommer utredningen till ett förslag om att provårskandidaterna skola få 3 200 kronor; det gäller enterminkandidater. Utskottet är enhälligt. Men nog tycker man, att det hade varit riktigare, att krisutredningen hållit på sin mening.

En annan grupp, som också är starkt missgynnad vid läroverken, består av dem som arbeta med provårskandidaterna. Arbetet vid ett provårsläroverk blir dubbelt påfrestande. Under vilken lektion som helst måste läraren vara

Allmänna läroverken: Avlöningar.

beredd att få en åhörare, som kanske är välvilligt men som i varje fall alldeles säkert är kritiskt inställd. Dessutom måste han efter varje lektion vara beredd att diskutera lektionen med provårskandidaten. I regel går hela rasten åt till detta, och skulle det vara så, att läraren inte är upptagen under nästa lektion så fortsätter diskussionen ofta ännu längre. Den avspänning, som rasten skulle ha givit, går då förlorad. För handledaren tillkommer dessutom ansvaret för provårskandidatens utbildning i undervisandets metodik, och den tar åtskillig tid i anspråk, en tid som läraren måste ta från sin knappt tillmätta fritid.

Vid lärarkurserna förekommer det en del övningar och föreläsningar. Arvodena för dessa ha föreslagits i någon mån höjda. Jag har motionsvis påyrkat höjning till 50 kronor för en föreläsning och 25 kronor för en övning. Bakom varje föreläsning ligger åtskilliga timmars förberedelse, varför man inte på något sätt kan säga att arvudet blir för högt. Dessutom är detta kanske det arvode som i regel förekommer vid jämförbara högskolor och på liknande ställen.

Herr talman! Jag skall till slut be att få citera några rader från departementschefen, vilka i någon mån belysa, hur nödvändigt det är att lärarbanan vid de högre skolorna göres mera tilltalande ekonomiskt. Departementschefen säger på tal om de högre skolorna: »Lärjungetillströmningen till dessa skolor stiger i allt snabbare tempo — skolöverstyrelsen räknar med att lärjungeomslutningen enbart vid de allmänna läroverken nästa läsår skall ökas med 8 600.» Det betyder ju att det behövs åtskilliga hundra nya lärare.

Och så till sist ett citat från utskottet. Utskottet säger på ett ställe: »I detta sammanhang vill utskottet — — — understryka angelägenheten av att utredningsarbetet rörande läroverkslärarnas löneställning kommer att bedrivas

med all möjlig skyndsamhet.» Ja, herr talman, i detta krav kan jag instämma av fullaste hjärta. Det är nödvändigt att någonting göres och att det göres snart, så att arbetsfriden kan komma tillbaka vid de högre skolorna och så att ungdomen vid universiteten i långt större utsträckning än vad nu är fallet utbildar sig med tanke på lärarbanan.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt avgivits av herrar Manner-skantz och Ohlson m. fl. Det gäller utslutande provisorisk förbättring av arvoden åt lärare, ledare och föreläsare vid provårskurserna.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Efter det föregående anförandet kan jag i allra högsta grad inskränka mig. Herr Nestrup har lagt fram förhållandena såsom de te sig från den initierade läroverkslärarens synpunkt, och de som ha arbetat i utskottet med denna fråga ha all anledning att instämma i vad han har sagt. Jag tror, att man inte heller från utskottsmajoritetens sida har mycket att tillägga.

Över huvud taget har det ju flera gånger under den här debatten pekats på hur sparsamt utskottet har varit då det har gällt att behandla åttonde huvudtiteln. Det har varit en sparsamhet som inte har utövats med glatt hjärta, och det har många gånger känts som ett mycket hårt tryck, att utskottsavdelningen och utskottet ha måst begränsa sig på det sätt som har omvittnats förut.

Det finns emellertid en sparsamhet, som på vissa ställen inte utan fara kan drivas hur långt som helst. Vi skola komma ihåg, att när det gäller vår kultur — det är ju den vi skola försvara, det är den som över huvud taget gör det värt att vara svenskar — är det inte riktigt att pressa anslagen så hårt att det för många kommer att te sig så att kulturen verkligen blir lidande.

Allmänna läroverken: Avlöningar.

På den punkt som vi nu behandla — punkten 167, de högre allmänna läroverken — äro en hel del olika saker samlade. Där finns frågan om lärarnas ställning, vissa organisationsfrågor samt den fråga som herr Nestrup rörde vid, frågan om omorganisationen av provåret och vad som därmed sammanhängar.

Omorganisationen av provåret innebär en förkortning av provåret. Jag kan inte neka mig att direkt erinra om vad som har varit sagt om det här provåret. Det har sagts att det är en av de viktigaste delarna av utbildningen av våra lärare, de lärare som skola göras förtrogna med svensk tankegång, svenskt kulturliv, för att sedan i sin tur kunna föra det vidare. Det är således utomordentligt viktigt att de som ha hand om dessa provårskandidater verkligen också kunna gå till arbetet med den rätta känslan för vilka värden de skola överlämna åt dessa nya lärare. Det är å andra sidan också klart, att de inte gärna kunna göra det om de år efter år få intrycket av att de svenska statsmakterna inte förstå att till rätta måttet uppskatta det arbete som de därvidlag utföra.

Provårsläroverken ha sedan gammalt ansetts behöva lärare med alldeles speciellt höga kvalifikationer. Lärarna vid dessa läroverk ha också sedan lång tid tillbaka haft litet högre inkomster än lärarna vid andra läroverk av orsaker som herr Nestrup nyss har berört. När man nu hör att provårsföreståndarna — som regel läroverkens rektorer — ha ett lönetillägg av 1 500 kronor per år, och då man ytterligare vet att dessa 1 500 kronor en gång bestämts och ansetts vara lagom i början av detta sekel, när man således kan räkna ut att en realminskning av detta lönetillägg har skett så att det nu knappast torde motsvara mer än en femtedel eller en sjättedel av vad det från början var, då får man inte förvåna sig om dessa rektorer vid prov-

årsläroverken känna sig i viss mån nedtryckta och om de känna att deras arbete på något sätt undervärderas.

Detsamma gäller lärarna. De ha haft ett extra arvode av 360 kronor per år. Krisutredningen har föreslagit en höjning av detta arvode. Och, mina herrar, kom ihåg att fastän det är mycket vanligt att vi tala om kris finns det inte många ställen i statsverkpropositionen där ordet kris nämnes, men för läroverken har Kungl. Maj:t sett sig tvungen att tillsätta en särskild s. k. krisutredning, eftersom läget har sett så hotande ut. När krisutredningen nu har förutsatt att föreståndararvodet skulle höjas från 1 500 till 2 000 kronor och lärararvodet från 360 till 720 kronor, så är det en mycket måttlig ökning som därmed har föreslagits.

Krisutredningen önskar också en höjning av arvoden till dem som skola sköta föreläsningarna, och därvidlag ligger det till på ett alldeles särskilt sätt. Genom att provåret skall skäras ned till att omfatta endast en termin har det befunnits nödvändigt att förlägga den teoretiska kursen före den egentliga terminens början. Denna kurs skall omfatta tre veckor. De lärare som skola hålla de teoretiska föreläsningarna vid dessa kurser skola således avbryta sina ferier. För ett enligt det kungl. förslaget alltså till 30 kronor per föreläsning begränsat arvode skola de dels minska på ferierna, dels kanske också många gånger tvingas resa tillbaka till läroverksstaden från den plats på landet där de befinna sig. Det har sagts att det torde komma att stöta på mycket stora svårigheter att få lärare som äro kompetenta och samtidigt villiga att mot denna ringa ersättning som ej säkert täcker de personligt ökade kostnaderna sköta om denna uppgift. Och går inte det, måste man ju säga, att hela den nya föreslagna organisationen och koncentrationen av provårskandidaternas utbildning hotar att gå alldeles i stöpet.

Det är av denna orsak som en man-

Allmänna läroverken: Avlöningar.

stark del av statsutskottets ledamöter har reserverat sig till förmån för en höjning av här ifrågavarande arvoden, och herr Nestrup har nyss yrkat bifall till denna reservation. Jag skall instämma med honom och även för min del yrka bifall till denna reservation. Jag skulle vilja vädja till kammarledamöterna att tänka på det nödtillstånd som på detta område verkligen råder. Det är fara å färde, och vi kunna inte bara rycka på axlarna och skylla på tidens svårigheter. De äro inte så stora, att vi inte kunna ordna denna angelägenhet.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Om man i allmänhet hade litet mera utvecklat sinne för sensationer på den andliga odlingens område, är jag tämligen övertygad om att man vid ett noggrant studerande av de faktorer, som just nu göra sig gällande vid läroverken, skulle uppfatta det som ganska sensationellt, att läroverken äro sprickfärdiga av elever men på väg att utarmas på lärare. Det är den situation vi just nu stå inför i samband med expansionen på elevområdet, inte bara vid läroverken utan också vid de kommunala mellanskolorna och de högre folkskolorna. Skolorna äro som sagt sprickfärdiga inifrån av det tryck, som elevtillströmningen utövar. Trots denna situation vågar jag hävda, att det inte finns några som helst chanser att bereda de ungdomar, som vilja gå till läroverken, plats där i den utsträckning som skulle vara önskvärd. Man har ju på olika sätt varit nödsakad att begränsa elevtillströmningen, t. ex. genom poängberäkning av betygen från de lägre skolorna.

Det är främst två faktorer som medverka till denna platsbrist. Det är dels bristen på skollokaler och dels den bristande tillgången på lärarkrafter. Bristen på utrymmen är det ju inte fråga om i detta sammanhang, och där-

för skall jag inte syssla med den. Det är spörsmålet om tillgången på lärarkrafter som enligt min mening har en avgörande betydelse för läroverkens fortsatta utvidgning. Jag har haft förmånen att deltaga i läroverkens krisutredning, och de erfarenheter jag därvid gjort ha medfört, att jag inte kan frigöra mig från det intrycket, att vi faktiskt på detta område stå inför en utomordentligt allvarlig situation. Den förkortning av provåret, som det här är fråga om, kommer att bidra till en ökning av antalet lärare, men jag tillåter mig fästa kammarens uppmärksamhet på att förkortningen av provåret ändock är en ganska blygsam åtgärd när det gäller att förse läroverken med lärare och att krisutredningen arbetar med en lång rad andra förslag, som avse att stimulera övergången ifrån de akademiska utbildningsinstituten till framför allt läroverken. Förkortningen av provåret är alltså endast en förstahandsåtgärd för att eventuellt åstadkomma en förbättring av tillgången på lärare. Jag framhåller detta med så mycket större skärpa som man inom läroverkens krisutredning står inför bland annat det faktum, att det praktiskt taget är omöjligt att skaffa lärare till de högre skolorna och läroverken i första hand uppe i Norrland. Den krisituation som nyligen uppstod vid Haparanda läroverk måste under hand ordnas på andra vägar, vilket i realiteten innebär, att man måste anställa mindre kvalificerad arbetskraft än vad för ifrågavarande befattningar skulle vara erforderligt. Det finns läroverk uppe i Norrland som helt sakna akademiskt utbildad arbetskraft. Man tvingas sålunda att rekrytera lärarkåren vid många av de norrländska läroverken och högre skolorna med arbetskraft, som icke svarar mot de fordringar, som uppställas på de olika stadierna. Man vågar således utan att begå någon överdrift hävda, att vi här faktiskt befinna oss i en katastrofsituation, som kan

komma att få ödesdigra följder för utvecklingen på den högre utbildningens område i vårt land.

Risken är sålunda att tillströmningen till läroverken, som nu är begränsad på grund av bristen på lokaler, också kommer att begränsas ytterligare på grund av bristen på lärare. Vi stå alltså inför det perspektivet, att ett mindre antal ungdomar få en försämrad utbildning, därest åtgärder icke vidtagas för att möta denna hotande utveckling. Det är mot den bakgrunden, som provårets förkortning har betydelse, och lärarens ekonomiska betingelser under provåret måste tillmätas speciell vikt. Lärarkandidaterna, alltså de som skola lockas att söka sig till provårsläroverken, ha fått vad krisutredningen har ansett sig kunna begära i nuvarande ekonomiska läge. Jag bara tillfogar att sedan krisutredningen kommit med sitt förslag ha ju på det ekonomiska området inträffat en massa ting som medföra, att det ekonomiska vederlag som man lämnar lärarkandidaterna, nu i realiteten är avsevärt mycket mindre än vad det var när krisutredningen lämnade sitt betänkande till departementet.

Men vad blir det över huvud taget av denna provårsundervisning och den praktiska lärarutbildningen genom provårsläroverken, om ersättningsgrunderna för dem som svara för denna utbildning såsom utskottet föreslår förbli oförändrade med de alltfjämt kvarstående svårigheterna att få fram erforderlig arbetskraft för tillgodoseende av utbildningen av lärarkandidaterna vid provårsläroverken? Man kan riskera att svårigheter komma att uppstå att förvärva sådan arbetskraft om man visar njugghet på detta område. Arbetsbelastningen för kursföreståndarna och de ordinarie och extra ordinarie ämneslärarna vid provårsläroverken ökas undan för undan, och denna omläggning av provåret till en termin kommer självfallet att ytterligare öka arbetsbelastningen för dessa lärare, som praktiskt

Allmänna läroverken: Avlöningar.

svara för lärarutbildningen. Detta motiverar enligt min mening en höjning av arvodena, och en sådan höjning borde också anses vara önskvärd för att kvarhålla de mest kvalificerade lärarna vid provårsläroverken som handledare. Någon åtgärd i denna riktning föreslås tyvärr inte heller i den reservation, som på denna punkt är bifogad utskottets utlåtande. Provårsföreståndarnas arvode har — uppmärksamma det — varit oförändrat ända sedan tiden före det första världskriget, och har nu en sjättedel av sitt ursprungliga värde. Och så fodrar man, att föreståndarna vid provårsläroverken skola fortsätta med sitt arbete, som nu är ännu mera betungande än tidigare mot detta gamla ända sedan förra världskriget gällande arvode. I reservationen föreslås en höjning av detta arvode.

Reservanterna föreslå dessutom en höjning av föreläsningsarvodena. Jag tillåter mig, herr talman, att påpeka det faktum, att även om föreläsarna vid dessa kurser kanske av rent ideella bevekelsegrunder skulle anstränga sig för att underlätta samhällets möjligheter att utbilda lärare till läroverken, det likväl kan befaras, att de med den ersättning som nu utgår kanske inte alls komma att ha samma intresse för denna sin verksamhet i fortsättningen, ja kanske rent av vägra att ställa sig till förfogande under sommartid och den tid de annars äro lediga för att fungera som föreläsare vid de kurser som skola föregå själva provårsutbildningen. Man riskerar sålunda att föreläsarna med de magra arvoden som nu utgå helt enkelt inte göra sig besvär med att medverka som föreläsare vid dessa kurser. Det är den kontakt med dessa problem, som jag fått genom min medverkan i krisberedningen, som har gjort att jag för mitt vidkommande är fullt övertygad om rimligheten, skäligheten och riktigheten i det förslag, som läroverkens krisutredning har framställt beträffande arvodena till provårsföreståndar-

Allmänna läroverken: Avlöningar.

na, ämneslärarna och, framför allt, till föreläsarna vid dessa kurser.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till den under punkt 167 framförda reservationen, som i allt väsentligt tillgodoser de önskemål, som äro framförda av läroverkens krisutredning.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Bästekille.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! De tre föregående talarna ha ju i mer eller mindre vältaliga ordalag utvecklat det svåra läge, som för närvarande möter inom våra allmänna läroverk, framför allt när det gäller bristen på lärarkrafter. Alla äro säkerligen överens om att vi här verkligen stå inför ett mycket allvarligt krisläge och att det är angeläget att på olika vägar söka komma till rätta med detta. Det förslag som här föreligger, grundat på krisutredningens förslag om en omläggning av provärsinstitutionen, syftar ju till att åstadkomma vissa lättnader. Man kan naturligtvis ur vissa synpunkter fråga sig, om man vågar taga de risker, som äro förenade med de föreslagna förenklingarna. Å andra sidan måste man erkänna, för det första att nöden inte har någon lag och för det andra att, även om det sker vissa förenklingar, man dock på vissa punkter får räkna med att förbättringar skola kunna inträda.

Herr Schlstedt förebådade att man från läroverkens krisutrednings sida antagligen har att räkna med ytterligare förslag till åtgärder. Det är möjligt, och det blir kanske nödvändigt att genomföra dem. På den här punkten äro vi emellertid i allt väsentligt överens. Jag vill bara för min del understryka en passus här i utskottets utlåtande, en passus som enligt min mening är av utomordentlig vikt för lösandet av de svåra problem som här möta. Jag syftar på vad utskottet säger på s. 83 nederst: »Utskottet anser sig i detta sammanhang

böra understryka vad särskilda utskottet vid 1950 års riksdag i sitt utlåtande nr 4 angående riktlinjer för lärarutbildningens ordnade anförde rörande studietiden för akademiska examina och nödvändigheten av kraftiga åtgärder i syfte att hindra, att studenternas inträde i samhällsarbetet eller övergång till vetenskapliga studier alltför mycket försenades.» Jag har, herr talman, velat citera detta, därför att det enligt min mening är utomordentligt viktigt att i detta sammanhang diskutera dessa problem inte bara eller i första hand som en fråga om lönegradsplacering utan med utgångspunkt från den förberedande utbildning, som kan krävas av de blivande lärarna. När man ser hur tiden för avläggande av akademiska examina ökar i oroväckande omfattning, tror jag det är klokt att man från riksdagens sida stryker under, att man verkligen bör göra ansträngningar för att begränsa tiden för avläggande av akademiska examina.

Herr Bergstrand anlade i ett avsnitt av sitt anförande vissa kulturpolitiska synpunkter på frågeställningen för dagen, varvid han kraftigt underströk, att det ju ligger en djup tragik i att under svåra tider kulturanslagen ofta i första rummet komma i skottgluggen och bli föremål för nedskärning, medan däremot anslag av annan karaktär få kvarbliva vid de belopp de tidigare uppnått och kanske till och med öka väsentligt. Ja, det är utan tvivel riktigt, herr Bergstrand, och jag tror att vi alla som syssla med frågor inom åttonde huvudtitelns område gång på gång ha tillfälle att göra den reflexionen, hur trångt det blir i bistra tider för åtgärder som avse kulturella insatser. Å andra sidan tror jag, att man inte skall måla alltför mörkt. Huvudtiteln som sådan visar ju i alla fall en samlad ökning på omkring 35 miljoner kronor. Även om större delen av denna ökning är att hänföra till automatiska utgiftsstegringar, så betyder det i varje fall, att vi i stort sett

ha lyckats hålla de linjer som vi tidigare varit inne på. Vad som här fått stå tillbaka har i allmänhet varit nya initiativ av skiftande slag. Jag tror alltså, att vi inte skola bedöma hela läget alltför mörkt.

Vidare har diskussionen i hög grad kommit att röra sig om arvoden till provårsföreståndare och handledare, i fråga om vilka utskottet biträtt Kungl. Maj:ts mera sparsamhetsbetonade linje. Det finns inte på denna punkt vare sig inom andra avdelningen eller inom utskottet i dess helhet några delade meningar om att de arvoden det här är fråga om äro orimligt låga. Jag skulle för min del vilja uttala en stilla förvåning över att man inte långt tidigare här åstadkommit vissa justeringar. Men vi veta ju alla, hur läget är för dagen, hur pressande det ekonomiska läget är. Det som för utskottet varit avgörande, när det följt Kungl. Maj:t, har förutom denna ständiga press till sparsamhet också varit, att hela frågan om läroverkslärarnas löneställning är föremål för utredning och att alltså ett beslut här i dag skulle kunna föregripa resultatet av den utredning som pågår. Det har ju alltid brukat vara en praxis i vårt arbete, att medan en utredning pågår och man alltså väntar på de förslag, som de sakkunniga kunna komma att presentera, så bör man egentligen inte göra någonting, utan man får avvakta dessa förslag. Jag medger, att den motiveringen kanske inte är så utomordentligt stark, som man skulle önska att den vore. Men jag tror å andra sidan, att den är tillräckligt stark för att i dagens situation bära upp den ståndpunkt som utskottet här har kommit fram till. Och när utskottet fortsätter med att skriva, att det vill »understryka angelägenheten av att utredningsarbetet rörande läroverkslärarnas löneställning kommer att bedrivas med all möjlig skyndsamhet», så innebär ju detta en anmaning till Kungl. Maj:t att med det allra snaraste ta upp hela detta problem till förnyad ompröv-

Allmänna läroverken: Avlöningar.

ning och komma med förslag till en kommande riksdag.

Jag ber, herr talman, att med anförande av dessa synpunkter få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Jag ber bara att få betyga, att jag för mitt vidkommande i allt väsentligt är ense med herr Wallentheim i olika sammanhang, framför allt vad beträffar uppfattningen om svårigheterna över huvud taget att klara ut frågan om tillgången på lärare vid läroverken. Det som skiljer oss, som yrka bifall till reservationen, ifrån utskottsmajoriteten är ju det faktum, att vi anse det vara nödvändigt att man redan nu vidtar sådana åtgärder, att förändringen av provårsinstitutionen inte fördärvas genom njugghet mot dem som egentligen svara för andan och innehållet i hela provårsinstitutionen.

Det rör sig inte om så förfärligt mycket pengar, och jag förstår, att herr Wallentheim på den punkten ansåg sig ha vissa svårigheter att motivera utskottets yrkande med hänvisning till det ekonomiska läget. Utskottets lönestat stannar på 64 714 000 kronor, och reservanternas stannar på 64 934 000 kronor. Det är alltså ett spott i havet, om man talar om de ekonomiska svårigheterna. Vad jag tycker är rimligt och riktigt är, att när man i princip godtar en provårsinstitution, skall man inte backa ut på just den punkt, där man ändå vill skaffa kött och ben på hela den inrättningen. Även om arvoden äro under utredning — Gud bevare oss för alla långvariga utredningar — så tillåter jag mig säga, att arvoden nu äro så orimligt låga, att man inte begär något förfång vare sig mot den nuvarande eller mot kommande utredningar, om man nu går in för en anständig höjning av nödvändiga arvoden.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Gentemot herr Wallentheim vill jag

Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m.

trycka på det sista, som herr Sehlstedt sade. Utredning pågår, sade herr Wallentheim. Ja, utredningar i all ära! På denna punkt ha vi redan en utredning som är färdig. Krisutredningen har nämligen utrett detta och kommit fram till att dessa ökade arvoden äro nödvändiga.

Herr Wallentheim tyckte, att jag hade målat kulturpolitiskt litet för mörkt. Jag är inte riktigt säker på den saken, och jag ber återigen att få hänvisa till vad krisutredningen säger. Man kan fråga om det är möjligt att måla för mörkt, när det för en stor del av läroverken norröver inte finns möjlighet att få kompetenta lärare.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag vill bara replikera herr Sehlstedt med att säga, att skillnaden 220 000 kronor mellan utskottets förslag och reservanternas förslag är i alla fall inte bara ett spott i havet. 220 000 kronor i detta läge är, herr Sehlstedt, en ganska betydande summa.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bergstrand begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 167:o i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Bergstrand begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 72 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 168—174.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 175.**Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 183, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 595 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 190 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hesselbom m. fl.* (I: 79) och den andra inom andra kammaren av herrar *Olsson* i Mellerud och *Svensson* i Alingsås (II: 95), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels medgiva att ett statsunderstöd av 30 000 kronor måtte utgå till kommunala gymnasiet i Åmål för budgetåret 1951/52, dels till Kommunala läroverk: Under-

Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m.

stöd åt vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 610 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 79 och II: 95, till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 595 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Ohlson, Hesselbom, Söderquist och Ståhl, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 79 och II: 95 och alltså hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 79 och II: 95, till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 610 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr STÅHL: Herr talman! Jag står på denna punkt antecknad som reservant till förmån för en av herr Olsson i Mellerud här i kammaren och herr Hesselbom i första kammaren väckt motion angående statens anslag till kommunala gymnasiet i Åmål. För detta gymnasium, som sedan ett par år tillbaka arbetar på parallellavdelningar, har endast ett mindre statsanslag tillstyrkts av skolöverstyrelsen. Först efter ytterligare tre år skulle statsanslaget kunna bli större. Om gymnasiet i stället haft dubblerade avdelningar, skulle man emellertid enligt skolöverstyrelsens principer beträffande anslag till kommunala gymnasier haft möjlighet att få högre statsbidrag. Man kan nog knappast säga, att detta är en helt rättvis tilldelningsgrund. Statsbidrag bör kunna utgå lika väl när ett gymnasium arbetar på parallellavdelningar som när det är fråga om dubblerade avdelningar.

Vidare kan jag, herr talman, som ordsbo vitsorda riktigheten av det argument, som motionärerna anföra, näm-

ligen att Åmålsgymnasiet mottager ett betydande klientel även från andra trakter än staden, vilket enligt min tanke är ett motiv för att gymnasiet i Åmål bör komma i åtnjutande av högre statsbidrag.

Ett tredje skäl härför, vilket jag skall be att i korthet få anföra, är, att skolöverstyrelsen i skrivelse helt nyligen framfört en annan tankegång än den som legat till grund för ställningstagandet beträffande Åmålsgymnasiet. Det förefaller som om skolöverstyrelsen numera skulle anse det rimligt att, såsom motionärerna här föreslagit, ett gymnasium i samma situation som Åmålsgymnasiet borde vara berättigat till ett högre statsbidrag.

Får jag sedan för det fjärde och sista säga med anledning av att mot det högre bidraget här anförts, att utökningen av Åmålsgymnasiet skulle ha provisorisk karaktär, att motionärerna enligt min mening verkligen ha påvisat sådana fakta, som tyda på att detta inte är fallet utan att man här har att räkna med en bestående utökning av gymnasiet i Åmål. Även ur den synpunkten är sålunda det högre statsbidraget motiverat.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen, vilket innebär bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Det är ett ord som ofta förekommer i debatten här, nämligen ordet rättvisa. I varje framställning, som går emot Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, framhålles det med mer eller mindre skärpa, att det inte är rättvist att handla på sätt som Kungl. Maj:t och utskottet ha gjort. Ja, det är sannerligen inte lätt att skipa rättvisa. Om det som den ene anser vara odisputabel rättvisa säger den andre, att det inte är riktigt rätt utan att det kan finnas skäl för att införa en annan ståndpunkt.

Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor m. m.

I detta fall hade vi en representant för skolöverstyrelsen uppe i avdelningen, och efter den redogörelse, som då lämnades, fanns det inte någon tvekan inom avdelningen om att vi inte kunde gå med på motionerna. Det framfördes sådana skäl, att det över huvud taget inte blev någon diskussion i avdelningen efter den föredragning, som skolöverstyrelsens representant hade haft i avdelningen. Det är klart att man kan argumentera så som herr Ståhl gjorde i detta sammanhang, men här har ju dock Kungl. Maj:t, departementschefen, biträtt överstyrelsens förslag och icke ansett sig kunna tillstyrka högre bidrag till parallellavdelningen. Det är just dessa skäl som ha varit utslagsgivande. De motiv som överstyrelsen anført och den ståndpunkt departementschefen intagit och dessutom de upplysningar som lämnades avdelningen av representanten för skolöverstyrelsen ha varit utslagsgivande för avdelningen, som därför inte ansåg sig kunna tillstyrka motionerna i detta fall.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten 176.**Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor m. m.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 184, föreslagit riksdagen att till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa förslagsanslag av tillhoppa 15 860 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till

behandling förehaft en inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* väckt motion (II:250), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, en parallellavdelning vid kommunala flickskolorna i Göteborg, Borås, Jönköping och Östersund skulle förändras till femårig realskollinje.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte för budgetåret 1951/52 anvisa

a) till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor ett förslagsanslag av 8 560 000 kronor;

b) till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala mellanskolor ett förslagsanslag av 2 600 000 kronor;

c) till Kommunala läroverk: Bidrag till praktiska mellanskolor ett förslagsanslag av 4 700 000 kronor;

II. att motionen II: 250 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlson, Söderquist, Ståhl, Kylling* och fröken *Elmén*, vilka ansett att utskottet bort under II. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 250, besluta, att en parallellavdelning vid kommunala flickskolorna i Göteborg, Borås, Jönköping och Östersund skulle från och med budgetåret 1951/52 förändras till femårig realskollinje.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av den reservation som är fogad till denna punkt. Jag vill från början omtala, att ett bifall till reservationen inte innebär någon kostnadsökning över huvud taget. Vad det gäller är att försöka med tillgängliga resurser anpassa skolförhållandena på realskolestadiet på ett lämpligt sätt efter föreliggande behov. Det rör sig här om orter, som äro särskilt ögynnsamt ställda

Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor m. m.

vad beträffar realskolans stadium, nämligen Jönköping, Borås, Östersund och Göteborg.

För att ta den sämst ställda orten först, nämligen Jönköping, finns för närvarande ingen möjlighet för flickor att där i vanlig ordning avlägga realexamen. Vilja de ta realexamen måste de göra det som privatister eller också övergå till läroverk på annan ort och bosätta sig där.

Vad Borås beträffar finns det möjlighet för flickor att ta realexamen på den fyraåriga linjen, men den femåriga linjen står inte öppen för flickor. Den fyraåriga linjen innebär ju, som vi alla veta, ett års längre skoltid. Dessutom är konkurrensen där mycket betydande.

I Östersund ha flickorna möjlighet att ta realexamen på såväl den fyraåriga som den femåriga linjen, men konkurrensen är där så hård, att flickorna måste ha en högre poängsumma, vad betygen beträffar, än pojkarna för att komma in i läroverket på dessa linjer.

För Göteborgs vidkommande har under sista året öppnats möjlighet för flickor att ta realexamen på femårig linje, nämligen vid den nya Lundby samrealskola, men där är också konkurrensen så hård, att flickorna måste ha högre poängsumma än pojkarna vid intagning. Jag vill bara framhålla, att detta medför en hel del irritation, som nog var och en kan förstå. Dessutom kommer Lundby samrealskola att om några år flytta till Hisingen, vilket gör, att de som bo i de centrala delarna av staden eller ytterområdena i motsatt riktning komma att få mycket långa vägar, om de skola gå i den skolan.

Nu har skolöverstyrelsen tagit ett initiativ, som förefaller vara synnerligen praktiskt. Skolöverstyrelsen föreslår nämligen, att på sådana orter som dessa skall man vid kommunal flickskola, där man har flera parallellavdelningar, kunna utbyta en parallellavdelning mot

en femårig realskolelinje. Det skulle inte innebära några ökade kostnader på något sätt. Därigenom skulle bättre möjligheter skapas för flickorna på dessa eftersatta platser, samtidigt som även möjligheterna för pojkarna vid läroverken skulle bli bättre. Detta initiativ har mottagits med stort intresse på dessa platser; skolorna ha utarbetat förslag i enlighet härmed, respektive skolstyrelser ha fattat beslut i frågan, stadsfullmäktige i respektive städer ha beslutat förändringen, handlingarna ha gått upp till skolöverstyrelsen, som tillstyrkt, men departementschefen har utan motivering avstyrkt det hela.

Man står frågande och undrar: Varför avstyrkes en sådan praktisk åtgärd, som man här försökt sig på för att anpassa förhållandena efter föreliggande behov? Man undrar, om anledningen till att man skjuter på frågan kan vara, att man inte vill göra några förändringar inför den nya skolreformen. Det förefaller emellertid också mycket egendomligt, om man läser dåvarande departementschefens uttalande, som skolutskottet citerar: »För egen del tvekar jag icke om att varje skolorganisation, så länge den existerar, också bör ha rätt till en utveckling, varigenom den sättes i stånd att anpassa sig efter behovet och bjuda sitt bästa åt varje årskull inträdande lärjungar.» Och skolutskottet förklarar sig för sin del vilja understryka detta uttalande. Jag tycker att det är tillämpligt på just nu ifrågavarande fall. Vad det nu rör sig om är ju, som sagt, att tillgodose det behov, som verkligen här föreligger och där såväl städernas styrelser som skolstyrelser, föräldrar och lärjungar önska att få denna förändring.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hagård* och *Gunnarsson* samt fröken *Vinge* och fru *Hellström*.

Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor m. m.

Herr GUSTAFSSON i Borås: Herr talman! Den fråga, som beröres under punkt 176 i statsutskottets utlåtande nr 8 och som gäller flickskolorna i Göteborg, Borås, Jönköping, Östersund och Malmö, är ingen prestigefråga för dessa städer. Det är, tror jag, i högsta grad en praktisk fråga och en skälighetsfråga.

Vad speciellt gäller Borås kommunala flickskola, som jag bäst känner till, är enligt min mening rättvisesynpunkterna ganska starkt framträdande och böra icke förbigås. De torde även vara dominerande beträffande de övriga fyra städernas flickskolor.

De begåvade flickor, som ämna gå vidare till studentexamen, böra, framhåller rektorn vid Borås kommunala flickskola, ha samma möjlighet att använda sig av den kortare vägen dit som pojkarna i Borås ha. Detta vill med andra ord säga, att de böra få gå vägen över en femårig realskola.

Det står väl klart för alla, att ett års förkortning av studietiden betyder ganska mycket för den, som ämnar läsa sig fram till en akademisk examen eller ett liknande slutmål. Detta tycker jag är en både personlig och samhällelig angelägenhet.

Från Borås kommunala flickskolas femte klass sändas årligen ca 25—30 elever över till läroverket. Det har visat sig, att så gott som alla dessa elever fortsätta fram till studentexamen och sedan gå vidare med studier av annan art. Nog är det skäligt att de få möjlighet att begagna sig av den kortare skolgången. Jag har svårt att finna något bärande skäl häremot. Även om man har den nioåriga enhetsskolan i synfältet finns det ändå mycket som talar för detta.

Varför skola flickorna vara sämre ställda än pojkarna, när det gäller möjligheterna att avlägga realexamen? Jag tycker, att svaret på den frågan icke har givits med den klarhet, som man skulle ha önskat. För de flickor, som önska avlägga realexamen — eller som utan

realexamen önska övergå till första ringen av fyraårigt gymnasium — skulle det betyda en påtaglig fördel, om man här biträdde den linje, som motionärerna ha förordat. Skoltiden skulle då förkortas med ett år. Läroverkets elever i vår stad ha möjlighet att avlägga realexamen efter en sammanlagd skoltid av nio år, men den vägen är förbehållen dem allena. Man kan fråga: Vadan denna nåd mot pojkarna och onåd mot flickorna? För flickorna tar det tio år att nå fram till realexamen, då de gå över kommunala flickskolan.

Starka skäl tala också för att flickorna borde få förmånen av att avlägga examen vid egen skola. Nu måste de byta skola året innan examen skall avläggas. Jag har svårt att komma ifrån den tanken, även om jag är lekman på området, att detta är opsykologiskt. Under de föregående åren ha de vuxit ihop med sin skola och sina lärare. De känna skolan nästan som ett hem, och de känna en viss trygghet. Men den som sedan vill avlägga realexamen skall året före examen — vilket kanske är det mest påfrestande året — planteras om på ny mark. Detta synes mig vara mindre lämpligt i alla avseenden, och det är än mera olämpligt, om det inte är absolut nödvändigt.

Flickskolan i Borås har tre parallellavdelningar i de fem första årskurserna och två i de tvenne sista. Låter man nu en av de förra parallellavdelningarna början nedifrån, i första klassen, läsa den femåriga realskolans kurser, så inträder därmed ingen förändring i skolans yttre organisation. Antalet klassavdelningar blir oförändrat, och ändringarna i lärarnas tjänstgöring bli så ringa, att frågan om antalet anställda lärare icke beröres; detta enligt de uppgifter, som lämnats från skolans ledning.

Om realskolan på det här skisserade sättet blir inbyggd i flickskolan, finns ju också möjlighet för den, som visar sig ha svårt att följa med den hastigare

Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor m. m.

takten i realskolan, att utan generande uppmärksamhet flytta över till en linje, där man kanske arbetar i ett något lugnare tempo, nämligen till den vanliga flickskolelinjen.

Dessutom skulle ju systemet med två parallellavdelningar på lågstadiet och obesekret högstadium omfatta flertalet av eleverna och erbjuda samma möjligheter till realskola och gymnasium som nu.

I Jönköping äro förhållandena tämligen enahanda, men det tillkommer inte mig att belysa problemen där. Det kunna andra, som ha bättre lokalkännedom, göra bättre.

Den förändring som nu föreslås av motionärerna har det sällsynta med sig, att den skulle bli till förmån för många utan att förminska de övrigas fördelar. Därför är den parallellinje, som föreslagits och som skulle föra fram till realexamen, väl motiverad.

För att komma till rätta med svårigheterna att tillgodose den ökade efterfrågan på tillträde till realskolan har kungl. skolöverstyrelsen förordat, att kommunala flickskolor med flera parallellinjer skola avdela en av dessa som linje förande fram till realexamen. Då nu ärendet i samtliga städer har gått igenom alla instanser, drätselkammare och stadsfullmäktige, och alla förorda och förvänta att flickskolorna få en linje, som för fram till realexamen, synes det vara skäligt att bifalla detta förslag. Skolöverstyrelsen förordar också att man går fram på denna väg. Statskontoret motsätter sig inte den lanseerade linjen, då det gäller orter, som äro ogynnsamt ställda. Man är också överens om i skolöverstyrelsen att de aktuella fallen äro Göteborg, Borås, Jönköping, Malmö och Östersund.

Härtill kommer, att den enligt min mening både rättvisa och kloka åtgärd det här gäller icke föranleder större utgifter utan väl kan rymmas inom ramen för förslagsanslaget för bidrag till kommunala flickskolor. Jag kan därför inte

se något skäl, som är så tungt vägande, att det motiverar ett avstyrkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkt 176 fogade reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet fröken NYGREN: Herr talman! Jag har naturligtvis den uppfattningen, att när det gäller studier skola vi icke göra svårigheterna större för flickorna än för pojkarna. Jag anser, att flickorna skola ha precis samma möjligheter som pojkarna att avlägga realexamen utan förlängd studiegång.

Men från detta mitt ställningstagande och till att börja bygga in realskolelinjer i flickskolorna tycker jag steget är ganska långt. Jag bortser då från sådana fall, där man faktiskt inte har givit flickorna möjlighet att vinna inträde i de allmänna läroverken, men den saken återkommer jag till senare.

Alla de som talat för särskilda flickskolor ha som motivering anfört, att de vilja skapa en lugnare studiegång för flickorna, en skola som är fri från examenshets. Detta är naturligtvis en mycket god motivering. Men jag frågar mig då, som jag gjort många gånger förut: Behöva inte också åtskilliga av gossarna samma lugna studiegång, samma möjligheter till allmänbildande studier utan examenshets?

Jag har tidigare gjort mig till talesman för det förslaget, att man skulle skapa vissa linjer med ungefär samma ämnesinnehåll och samma studiegång som våra nuvarande flickskolor, vilka skulle leda fram till vad vi nu kalla för normalskolekompetens. Den benämningen är bra och inarbetad. Vi veta av erfarenhet att den skolformen har varit till stort gagn för många flickor.

Det finns som sagt åtskilliga gossar, som också skulle behöva denna lugnare studiegång. De pojkar och flickor, som skola försätta sina teoretiska studier och som äro mera lagda för examens-

Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor m. m.

läsning, böra kunna gå i en skola ungefär motsvarande den nuvarande realskolan och det som vi kunna komma fram till inom den nioåriga enhetsskolans ram. Sedan böra de ha möjligheter att utan svårighet gå över till gymnasium.

Det förefaller knappast som om förespråkarna för flickskolan ville behålla den skolan för dess egen skull, utan som om de på något sätt ville camouflera sina avsikter genom att bygga in realskolelinjer i densamma. Men då har man tappat bort den ursprungliga motiveringen för flickskolans bibehållande.

Den svårighet för flickorna, som nu på vissa håll föreligger, nämligen att de helt enkelt icke ha någon möjlighet att avlägga realexamen i sin hemstad, är ett oting, som snarast bör rättas till. Mig förefaller det dock naturligare att öppna läroverken för flickorna. Då kan man behålla flickskolan i dess nuvarande form och med nuvarande studiegång. För att då inte få en överbelastning på realskolorna och för litet lärjungar i flickskolorna skulle man ju kunna tänka sig föra över till flickskolorna de gossar, som av olika skäl vilja och behöva fortsätta sina allmänbildande teoretiska studier men som icke äro lämpade för den hastigare studiegången och den press, som en förestående examen utövar.

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Jag hade tänkt att få säga några ord om läget på skolans område i Jönköping. Nu har jag emellertid på ett par punkter redan av ecklesiastikminister Hildur Nygren fått svar på vad jag hade tänkt fråga om, och jag skall därför endast påpeka ytterligare ett par saker.

Det förhållandet att flickorna i Jönköping icke ha någon som helst möjlighet att avlägga realexamen i hemstaden är faktiskt en mycket kännbar olägenhet. Jag tycker också att just Jönköping i detta avseende är den sämst lottade

staden av alla dem, som omnämnas i reservationen och motionerna. Den enda möjlighet, som står flickorna till buds där, är att avlägga realexamen som privatister eller att resa till någon grannort och där ta sin examen. Detta är verkligen inte att på något sätt sörja för flickornas bästa.

Jag skall inte fördjupa mig i vad detta kan innebära för nackdelar för övrigt för flickorna i Jönköping. Jag vill bara nämna, att de nu få anslå upp till två år längre tid för studierna fram till realexamen än vad flickor på andra orter behöva göra. Därjämte vill jag poängtera ännu en sak, som inte har berörts tidigare i denna debatt. Många familjer — och därmed många flickor — flytta in till Jönköping. Dessa flickor, som förut gått i realskola, ha då mycket svårt att anpassa sig till en flickskolas lärogång, och de måste därför läsa extra, om deras skoltid inte skall bli förlängd.

Statsrådet Nygren sade, att vi skulle ha en flickskola, som var fri från examenshets. Detta är alldeles riktigt. Men examenshetsen blir ju inte så oerhört stark bara därför att en linje av de tre, som redan finnas, organiseras som reallinje. Tryggheten finns ju kvar i skolans övriga avdelningar.

Sedan var det mycket intressant att höra, att man kan framhålla samma synpunkter för pojkar som för flickor. Det tycker jag var ett försvar för flickskolan, som vi böra ta fasta på.

Vidare sade statsrådet Nygren, att flickskolans förespråkare ville behålla den skolformen för dess egen skull. Jag tror dock, att flickskolan har ett egenvärde, som de andra skolformerna för flickor inte ha. I flickskolan betyder nämligen det husliga och praktiska arbetet alldeles särskilt mycket för flickorna i deras framtida verksamhet, och dessutom utgör det en synnerligen välgörande omväxling mot den press, som examenshetsen alltid utövar på de flesta ungdomar. Det är alltså mycket som ta-

Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor m. m.

lar för flickskolan. Man behöver därför inte särskilt tala om den för dess egen skull.

Så uttrycker jag min tillfredsställelse över statsrådet Nygrens positiva ord om att vi skola öppna läroverken för flickorna. Det böra vi göra. Men då vill jag fråga: När kan detta ske? Hur ha vi det med lokaler, och hur ställer sig den saken i kostnadshänseende? Dessa båda faktorer bli kanske de stora hinder som göra, att vi ännu inte på länge kunna genomföra den tanken. Jag skulle i stället vilja föreslå, att den linje som nu förslagsvis kan komma att byggas in i flickskolan i Jönköping kan få anses som ett provisorium, till dess staten kan åtaga sig även flickskolorna, eller till dess att hela skolan kommunaliseras som enhetsskola.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet fröken **NYGREN**: Herr talman! Jag måste säga att jag av flera anledningar, som jag redan nämnt, ömmar mycket för de flickor som i Jönköping vilja söka sig till realskolan. Jag vill särskilt understryka vad fru Sjöstrand här sagt, när hon talat om sådana fall, där flickorna flyttat till Jönköping från en plats, där de haft möjlighet att gå i realskola. För dem måste bristen på en realskolelinje för flickor i Jönköping medföra mycket stora svårigheter. Under alla förhållanden måste den förorsaka stora ekonomiska uppofferingar för deras föräldrar, men den kan också i värsta fall leda till att en flicka får lov att avbryta en redan påbörjad skolgång. Jag skulle därför inte alls ha någonting emot att det skapas ett provisorium för Jönköping, när situationen där är sådan som den faktiskt är.

Men när man vill bygga in realskolelinjer i flickskolan även på platser, där andra möjligheter att avlägga realexamen stå öppna för flickorna, då före-

faller det mig som man alltför mycket talade för flickskolan för dess egen skull. Om det i flickskolan skall byggas in en realskolelinje, måste ju undervisningen där läggas upp precis likadant som vid läroverken och samrealskolorna, och man får alltså pruta av på kravet på undervisning i husligt arbete och en hel del annat som ligger lämpligt till för flickorna. Flickorna skulle nämligen pressas över hövan, om de skulle få en utökning av kurserna genom undervisning i husligt arbete och annat sådant samtidigt som de måste hålla jämna steg med pojkarna när det gäller kurserna i övrigt. Detta är naturligtvis inte meningen, utan vad man vill är helt enkelt att lägga in vanliga realskolelinjer i flickskolorna, och det är mot detta som jag av principiella skäl opponerat mig.

När skolkommissionen tog ställning till frågan om flickskolans fortbestånd, delade man där upp sig i olika läger, och även här i riksdagen voro meningarna ganska delade om huruvida flickskolan skulle behållas eller inte, när den beslutade enhetsskolan en gång har kommit till stånd. Så länge det var fråga om att ha ett horisontellt klivet gymnasium med en avslutning ett år tidigare utan examenstvang, ansåg jag också för min del, att det fanns bra litet berättigande för att man vid sidan därav skulle ha en examensfri skola för flickorna. Men det har ju åtminstone inte hittills gått att vinna enighet om inrättandet av ett sådant gymnasium, och då finns det starka skäl för att ha även en examensfri skola. Jag vill emellertid än en gång betona, att behov därav föreligger också för gossarnas del.

Det var naturligtvis detta tillsammans med andra skäl, som motiverade beslutet om att under den nuvarande prövotiden på skolans område flickskolan skulle få äga bestånd på samma villkor som tidigare. Man ville ge flickskolan ett tillfälle att visa vad den kan åstadkomma.

Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor m. m.

Men jag tror inte att man tjänar flickskolans sak genom att man blandar in realskola i flickskolan. Då veta vi snart inte vad som är vad härvidlag, och det blir mycket svårare att bedöma frågan om flickskolans fortbestånd, när vi en gång skola fatta definitivt beslut om det svenska skolväsendets organisation.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Det är kanske onödigt att jag blandar mig i diskussionen damerna emellan. Jag vill emellertid bara säga, att det var mycket värdefullt att kammararens ledamöter här från statsrådsbänken fingo höra de skäl, som varit avgörande för att Kungl. Maj:t på förevarande punkt inte har följt skolöverstyrelsen. Jag tror att man därigenom har fått klart för sig, att den ståndpunkt som utskottet intagit är den riktiga, när utskottet, såsom alltid när det gäller åtgärder på skolväsendets område, varit försiktigt med att yxa till förändringar på fri hand, så att säga, utan något samband med ett förslag av Kungl. Maj:t.

Skulle man vilja åstadkomma en provisorisk lösning för Jönköpings del, kan väl saken ordnas genom en överenskomelse om en provisorisk anordning under hand mellan vederbörande i Jönköping och departementschefen. Däremot tror jag inte att det är möjligt att göra det i detta sammanhang.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Det var både intressant och glädjande att få höra vad ecklesiastikministern här hade att säga om flickskolorna. Jag tror nämligen för min del att det även i framtiden kommer att vara nödvändigt med en examensfri skola för flickor.

Emellertid tyckte jag — jag vet inte om jag fattade rätt — att ecklesiastikministern talade om att i samband med införandet av en realskolelinje i flick-

skolan skulle pojkar komma att släppas in där. Men om så sker, är det ju inte längre fråga om en flickskola i ordets egentliga mening, alltså en skola där man har möjlighet att anpassa studierna just efter flickornas utveckling. Det blir också ofta konfliktsituationer, när flickorna i konkurrens med pojkarna skola söka sig in på realskolelinjer.

Ecklesiastikministern ser nog frågan på litet längre sikt än vad vi reservanter göra. Vad vi ha tagit sikte på är vad som i den aktuella situationen bör göras för att fylla behovet på olika platser. Såväl skolornas egna representanter som stadsfullmäktige och andra myndigheter ha ju ansett, att det för närvarande föreligger ett mycket stort behov av att utöka antalet realskolelinjer för att flickorna skola ha större möjligheter att komma in där. Det förslag som reservanterna framlagt, framför allt med tanke på Jönköping, som ju är värst utsatt, kan man gå med på som ett provisorium, ty man vill inte rucka på hela flickskolans idé. Men det är inte bara i Jönköping som svårigheterna äro stora. I Östersund och Göteborg är konkurrensen så stark, att flickorna måste ha högre betyg än pojkarna för att komma in på den femåriga realskolelinjen, och det kan väl inte vara riktigt att deras betyg på detta sätt skola värderas ned i jämförelse med pojkarnas. Jag vet också att för Borås vidkommande föreligger ett mycket starkt behov av att utöka möjligheterna för flickorna att komma in i realskolan.

Det är alltså för att i den aktuella situationen se till att varje årskull får de möjligheter till utbildning, som den bör ha, som vi reservanter vilja, att en parallellinje i flickskolorna skall utbyggas till realskolelinje. Jag kan inte förstå att detta skall behöva inverka på utformningen av flickskolan i övrigt. Det har ju tidigare funnits och finns flickskolor, där man samtidigt med undervisningen på flickskolestadiet har realskolelinjer.

Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor m. m.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Jag skulle bara vilja säga till statsrådet Nygren, att vi naturligtvis inte vilja inrätta dessa linjer var som helst. Det är inte vår mening att de skola inrättas överallt, där det är för trångt på realskolans femåriga linje eller där en sådan fattas, utan det är endast på här nämnda platser, speciellt då Jönköping, som vi tycka att man skulle kunna genomföra detta provisorium. Jag tror inte jag överdriver, om jag tackar för ett visst litet halvt löfte, som låg i statsrådet Nygrens svar till mig just när det gällde Jönköping.

I övrigt vidhåller jag mitt yrkande.

Fröken ELMÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle bara vilja lämna den upplysningen, att när det i fjol motionerades om inrättandet av en femårig linje vid flickläroverket i Göteborg avslogs detta, därför att det skulle draga vissa kostnader.

Herr KYLING: Herr talman! Jag befinner mig bland reservanterna på denna punkt. När vi förra året behandlade den stora skolpropositionen, befann jag mig bland dem, som talade för att flickskolan skulle få existera även i framtiden, då jag anser, att den är en värdefull skolform här i landet. Därför är det naturligtvis med en viss tvekan som jag i dag har gått med på reservationen, där man föreslår, att en avdelning i flickskolan skall omändras till femårig realskolelinje. Då jag varit med om detta, har jag hela tiden sett det närmast som ett provisorium.

Många säga naturligtvis nu, att de flickor som vilja taga en realexamen behöva inte söka in i flickskolan utan kunna söka till det allmänna läroverk eller den realskola som finns på orten. Det är lätt sagt, men i och med att man upplåter realskolelinjen även

för flickorna utestänger man därmed många andra. Det är närmast av den anledningen jag anser, att det för närvarande finns ett behov av att åtminstone ett provisorium kan anordnas. Särskilt Jönköping är mycket illa utsatt i detta sammanhang. Det är inte bara de flickor, som flytta dit från en stad med realskola eller läroverk, som äro särskilt illa behandlade, utan det är även de flickor, som bo i Jönköping. Om de, när de gått en tid i flickskolan, märka, att de hellre vilja taga realexamen än få normalskolekompetens, kunna de inte göra detta i sin egen skola utan måste göra det som privatister med alla de besvärligheter, som äro förenade därmed.

När nu statsrådet Nygren från statsrådsbänken så klart har sagt, att hon anser, att flickskolan i Jönköping är särskilt illa utsatt, och även talat för att man där i framtiden kanske måste pröva sig fram med ett provisorium, tycker jag, att vi ha fått ett besked, som kan ge anledning till att utgå ifrån att statsrådet Nygren till kommande år — om riksdagen i dag inte vill bifalla reservationen — säkerligen kommer att på ett eller annat sätt kunna ordna ett provisorium, till dess förhållandena bli reglerade över hela linjen.

Jag vill med detta, herr talman, närmast understryka mycket av det statsrådet sade. Jag delar i stor utsträckning de synpunkter, som framförts i anförandet från statsrådsbänken om att man inte skall fördärva flickskolan genom att införa en permanent femårig linje i den. Som ett provisorium anser jag emellertid att det är nödvändigt att göra det, om vi skola kunna taga emot alla dem som vilja gå realskolelinjen.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till denna punkt.

Herr von SETH: Herr talman! Jag skall be att få varmt understryka vad som här har sagts av fru Sjöstrand och

Folkskoleseminarierna: Avlöningar.

herr Kyling. Därtill vill jag ytterligare påpeka, att detta inte är förenat med någon extra kostnad för statsverket.

Jag ber att i likhet med fru Sjöstrand och herr Kyling få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till vad utskottet i punkten hemställt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förre propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 176:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Sjöstrand begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 75 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 177—201.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 202.**Folkskoleseminarierna: Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 213, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1951/52, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, vilka föranleddes av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52, dels ock till Folkskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 9 518 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått tre motioner.

I en inom första kammaren av herrar *Cassel* och *Arrhén* väckt motion (I: 257) hade, på sätt anmärkts ovan vid punkten 167, yrkats höjning av arvodena till provärsföreståndare samt lärare och handledare vid provärsanstalterna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 139 och II: 162 samt I: 257, sistnämnda motion såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1951/52, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, vilka kunde föranledas av vad departementschefen förordat;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Folkskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 9 518 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz*, *Ohlon*, *Bergh*, *Söderquist*, *Malmberg* i Skövde, *Ståhl*, *Berg-*

Folkskoleseminarierna: Avlöningar.

strand, Kyling och Widén, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka höjning av arvodena till föreståndare samt ordinarie och extra ordinarie lärare vid provårsseminarierna och därför hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen I: 257, såvitt här vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 139 och II: 162,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t — — — departementschefen förordat;

b) godkänna av reservanterna föreslagen avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Folkskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 9 554 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **NORDKVIST**: Herr talman! Då jag har väckt en motion i anslutning till förevarande punkt i åttonde huvudtiteln skall jag be att få säga några ord.

Motionen, som för övrigt är undertecknad även av representanter för högern, bondeförbundet och socialdemokraterna, går ut på att lärarna i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarierna skulle inplaceras i det statliga lönesystemet, precis såsom under fjolårets riksdag skedde beträffande andra övningslärare. Såväl slöjdlärare och slöjd-lärarinnor som skolkökslärarinnor, gymnastiklärare och andra blevo då inplacerade i det statliga lönesystemet. Men lärarna i trädgårdsskötsel blevo inte medtagna, och jag har för min del fundrat mycket över vad som varit anledningen därtill. Jag har frågat ledamöter av statsutskottet vilken motive-ring man haft för att icke taga med den sistnämnda lärarkategorien, men jag har icke fått något klart besked, och jag har icke heller annorstädes kunnat finna någon sådan motivering.

Att man sålunda gjort ett undantag

beträffande lärarna i trädgårdsskötsel är så mycket mera underligt som det här gäller ett mycket litet antal, nämligen sammanlagt 12 stycken i hela landet, av vilka 10 äro ordinarie och 2 extraordinarie. Såväl 1941 års lärarlönesakkunniga som skolöverstyrelsen ha förordat en inplacering i det statliga lönesystemet, varvid de ordinarie lärarna skulle placeras i lönegrad Ca 23, medan de övriga givetvis skulle komma ett par grader lägre.

När det i utskottets utlåtande heter, att »utskottet förutsätter, att förslag i frågan kommer att föreläggas riksdagen, så snart förhållandena möjliggöra detta», så kan det väl knappast vara annat än statsfinansiella skäl, som ligga bakom denna motivering. Men om man alltså i detta fall vill åberopa statsfinansiella skäl, så borde man väl i ännu högre grad ha gjort detta, när det vid fjolårets riksdag gällde att i det statliga lönesystemet inplacera den stora mängden av övningslärare. Det har av företrädare för den grupp, som det nu gäller, sagts mig, att anledningen kanske i stället är den, att planer äro å bane att förbilliga utbildningen av lärarna i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarierna genom att låta dem genomgå något slags lägre trädgårdsskola. Jag vet inte om det är riktigt; det är bara en förmodan. Men om denna förmodan är riktig, hur skulle en sådan utbildning kunna ordnas? Det finns för närvarande knappast några utbildningsanstalter, som äro lämpliga för detta ändamål. Vid Alnarps lantbruksinstitut finns det en högre trädgårdskurs, den s. k. hortonomkursen, och vid Norrlands trädgårdsskola i Söråker finns det även en lägre trädgårdskurs. Den senare anstalten är den enda skola, där allsidig utbildning i trädgårdsskötsel förekommer, och den skulle därför möjligen kunna ifrågakomma för det ändamål som jag här talar om. Undervisningen vid Norrlands trädgårdsskola tar emellertid

Folkskoleseminarierna: Avlöningar.

speciellt sikte på norrlandsförhållandena. Under sådana omständigheter förefaller det knappast görligt att rekrytera lärarna i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarierna bland dem, som erhållit sin utbildning på dessa linjer.

Jag skulle också vilja hänvisa till vad som i 1946 års skolkommissions betänkande säges om betydelsen av undervisning i trädgårdsskötsel i samband med att kommissionen betonar vikten av att skolarbetet så långt möjligt inriktas på praktiska uppgifter. Jag har själv under många år undervisat folkskolebarn i trädgårdsskötsel, och jag kan intyga att de äro synnerligen intresserade av att få syssla därmed. Detta är väl någonting som har alldeles särskild betydelse i en tid som vår, då människorna beklagligtvis alltmer söka sig bort från moder jord — om jag nu får uttrycka mig en smula lyriskt.

Jag förstår, herr talman, att det inte är stor idé att yrka bifall till den motion som jag har väckt, och jag skall inte heller göra det. Jag är emellertid mycket intresserad av att få ett svar på frågan, varför just den lilla grupp av övningslärare, som det här gäller, icke har blivit inplacerad i det statliga lönesystemet på sätt som skett med övriga övningslärare.

Häruti instämde fröken Ager.

Herr **BRACONIER**: Herr talman! Jag vill något beröra en annan fråga än den herr Nordkvist här tagit upp.

Under förevarande punkt behandlas även frågan om arvoden till föreståndare samt extraordinarie och ordinarie lärare vid provårseminarierna. Denna fråga är sammankopplad med den fråga om arvoden till föreståndare och lärare vid övriga provårsanstalter, som behandlades under punkt 167, och det förekom ju redan under nämnda punkt en lång och ingående debatt i saken.

Den motion, nr 257, som förelåg vid punkt 167, har emellertid giltighet även under innevarande punkt, och jag vill därför nu säga några ord i frågan.

Det har redan under den föregående debatten från många håll sagts ifrån att om den svenska skolan skall kunna på ett tillfredsställande sätt utföra sitt arbete, måste arvoden till lärare vid provårsanstalterna över huvud taget vara sådana, att man där kan få tillräckligt antal lärare, och detta gäller inte minst provårseminarierna. Det är ingen mening med att göra dessa arvoden så små, att de kvalificerade lärarna söka sig bort från provårsanstalterna, ty därigenom ha ju inte de, som förbereda sig för läraryrket, möjlighet att få den utbildning som är nödvändig.

Då det är onödigt att upprepa alla de argument, som anförts under den långa debatt, som fördes vid behandlingen av punkt 167, ber jag, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid punkt 202 fogade reservationen.

Herr **WALLENTHEIM**: Herr talman! För att fatta mig kort skall jag i anledning av den fråga, som herr Nordkvist här ställt, endast hänvisa till vad utskottet säger om att frågan om löneställningen för seminiarielärarna i trädgårdsskötsel är föremål för omprövning av Kungl. Maj:t och att ett förslag från Kungl. Maj:ts sida kan förväntas. Utskottet har under sådana förhållanden icke ansett sig kunna företaga en uppflyttning av några tjänster från en lönegrad till en annan.

Vad beträffar den fråga som herr Braconier här berört och som blivit föremål för en reservation, kan jag inskränka mig till att kort och gott yrka bifall till utskottets förslag, då ju de synpunkter, som kunna anläggas för och emot reservationen, redan anförts under behandlingen av punkt 167.

Folkskoleseminarierna: Avlöningar.

Herr NORDKVIST: Herr talman! Det är klen tröst för trädgårdslärarna vid seminarierna att gå och vänta på att Kungl. Maj:t skall, såsom herr Wallentheim här säger, taga frågan om deras lönegradsplacering under omprövning. Vad dessa lärare vilja veta är anledningen till att de icke ha blivit inplacerade i det statliga lönesystemet. När det inte är fråga om flera än 12 lärare och hela utgiften inte belöper sig till mera än 16 000 kronor, kan man väl inte gärna åberopa ekonomiska skäl för att en sådan inplacering inte företages. Det har tidigare här i kammaren sagts att 2 miljoner kronor är en relativt liten summa, och jag skulle ju med ännu större fog kunna påstå att 16 000 kronor är en liten summa.

Jag befarar för min del att undervisningen i trädgårdsskötsel vid seminarierna så småningom kommer att lida men av att just den grupp av lärare, som skall ombesörja denna undervisning, blir eftersatt i lönehänseende.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Herr Nordkvist frågade om skälet till att motionen inte besvarats mera fullständigt. Jag är inte befullmäktigad att tala å statsutskottets vägnar — det har för övrigt herr Wallentheim redan gjort — men jag vill säga, att jag är inte riktigt övertygad om bärigheten av de skäl, som herr Nordkvist tidigare har anfört. Han sade själv, att han var lyrisk. Vad han sade till försvar för den praktiska utbildningen i trädgårdsskötsel för våra skolbarn bär kanske ett bra stycke, men det här inte alltför långt. Man kan nog fråga sig, om det är riktigt att kräva, att alla elever vid våra folkskoleseminarier skola utbildas i trädgårdsskötsel. Vi skola dock komma ihåg, att ett stort antal av dem kommer att få sysselsättning i skolor, där det inte finns några möjligheter att utbilda lärjungarna på det sätt det här är tal om. Det är inte heller alldeles sä-

kert, att alla som vilja bli lärare ha särskilt intresse eller läggning just för trädgårdsodling.

Vi skola till sist inte heller glömma bort vad herr Wallentheim sade i ett annat sammanhang förut, nämligen att det gäller att försöka koncentrera undervisningen. Det är inte bara möjligt, utan det är alldeles säkert, att på alla schemata trängas för närvarande så många ämnen, att det är angeläget att inte taga med mera än vad som är tvunget med hänsyn till de huvudsynpunkter, som skola läggas på undervisningen. Och när det gäller lärarna är det, som jag sade nyss, inte alldeles säkert, att alla lämpligen böra utbilda sig i trädgårdsskötsel.

Herr NORDKVIST: Herr talman! När herr Bergstrand påstår, att det kanske inte är lämpligt, att alla lärare, som komma från seminarierna, skola ha utbildats för att undervisa i trädgårdsskötsel, tror jag att han bygger på en felaktig grund. Jag hyser för min del en rakt motsatt uppfattning. När man nu skall gå in för att i den framtida skolorganisationen undervisa betydligt mera i praktiskt arbete och kunnande i våra skolor än vad hittills varit fallet, tror jag att man även borde taga med trädgårdsskötsel. Jag vet, att 1946 års skolkommision hade samma syn på saken.

Om jag skulle vara en liten smula elak — i den mån jag förmår det — mot herr Bergstrand, skulle jag vilja säga, att hans resonemang egentligen inte har så mycket med saken att göra. Det är ungefär som om man skulle resonera så, att alla flickor skola inte gå igenom skolköksundervisning, därför att man inte vet vilka av dem som komma att gifta sig.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Jag vill bara gentemot det sista säga, att om man låter alla flickor gå igenom skolköksundervisning är det av utom-

Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten.

ordentligt stort praktiskt värde. Vare sig de gifta sig eller inte är det viktigt, att de lära sig laga mat, och jag kan tillägga, att jag tror detsamma gäller pojkar.

När det gäller trädgårdsskötsel, skola vi däremot komma ihåg, att större delen av denna förekommer under den tid skolorna äro stängda. Under sommaren är det svårt att samla eleverna till sådan undervisning. Det är ytterligare ett skäl till att man inte skall specialisera lärarutbildningen i detta hänseende.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten dels ock på bifall till den vid punkten föga reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 203—230.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 231.**Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 242, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 34 000 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått tre motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Holmberg* väckt motion (II:155) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 60 000 000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II:155, till Folkskolor m. m.:

Bidrag till vissa byggnadsarbeten för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 34 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 80 och II: 98 icke måtte av riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *HOLMBERG*: Om man skall tro skolöverstyrelsens beskrivning av läget i fråga om skollokaler — och det bör man väl göra — inträder med varje år en försämring av undervisningsmöjligheterna på grund av otillräckliga och undermåliga skollokaler. De anslag, som anvisas, räcka nämligen inte på långt när för att tillgodose de ökade behov, som uppstå dels genom ökad elevtillströmning och dels på grund av det resultat, som skolreformen i den mån den nu genomföres leder till. Det sistnämnda är inte minst allvarligt. Ju större eftersläpningen blir i fråga om skollokaler, desto mer avlägsen blir den tidpunkt då den nioåriga skolan kan bli verklighet.

Även i fjol målade skolöverstyrelsen läget i mycket dystra färger. Man begärde då 45 milj. kronor till skolbyggnader och förklarade, att det var oförenligt med verkligt ansvar för skolväsendet att gå lägre. Riksdagen tog emellertid ansvaret att gå under det, som skolöverstyrelsen angivit som minimiprogram. Riksdagen skar nämligen ned anslaget till $\frac{2}{3}$ av vad skolöverstyrelsen hade begärt.

Trots att vi ha en mycket stor eftersläpning, som delvis beror på fjolårsbeslutet men även funnits tidigare och som man borde ha gjort något för att reparera i år, anser utskottet, att vi skola öka svårigheterna ytterligare genom att även för det kommande budgetåret stanna vid den summa riksdagen anvisade i fjol. I verkligheten är denna naturligtvis mycket mindre än fjolårets, eftersom penningvärdet med varje dag blir sämre. Man får följaktli-

Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten.

gen ett mindre antal skolor för denna summa i år än vad man fick i fjol. †

På grund av det ständigt ökade behovet av skollokaler har skolöverstyrelsen i år begärt 60 milj. kronor till skolbyggnader, vilket motsvarar ett skolbyggnadsprogram på 180 milj. kronor. Det har skolöverstyrelsen även i år betecknat som ett absolut minimum. Det är därvidlag inte fråga om att täcka någon tidigare eftersläpning utan bara om att tillgodose de aktuella och allra mest angelägna behoven. Gör man inte det, menar skolöverstyrelsen, kommer bristen på lokaler att åstadkomma ett katastrofalt tillstånd inom skolväsendet.

Man får ett mycket starkt intryck av att det förhåller sig på det sättet, när man tittar på skolöverstyrelsens siffror. Omedelbart aktuella ansökningar om statsbidrag gälla skolbyggnader för ett sammanlagt belopp av 370 milj. kronor. Läger man därtill övriga företag, som nu äro föremål för skolöverstyrelsens prövning, kommer man upp till en summa av 650 milj. kronor. Man behöver bara göra en jämförelse mellan dessa siffror och det skolbyggnadsprogram, som skulle möjliggöras genom det anslag utskottet nu vill anvisa, för att förstå i vilken ringa grad man bidrader skolöverstyrelsens försök att åstadkomma en förbättring på detta område. Med det programmet inträder en ytterligare försämring av undervisningsmöjligheterna.

Utom försämringen av undervisningsmöjligheterna utsätts många barn på grund av lokalbristen dessutom för sjukdomsrisker — jag känner till sådana förhållanden bl. a. i de nordligaste landsdelarna. För att över huvud taget kunna bedriva undervisningsverksamhet måste man nämligen på många platser tillgripa skollokaler, som för länge sedan äro utdömda av hälsovårdsmyndigheterna. Om tiden medgav det, skulle jag kunna ge skrämmande skildringar av vilka skollokaler man får hålla till godo med uppe i obygd.

Utskottet tycks vara enigt med mig om att det finns ett oerhört stort behov av skollokaler men nöjer sig även nu med att uttala önskemål om att det skall bli en bättre ordning. Sådana önskemål må uttalas hur ofta som helst; de ändra emellertid inte på de faktiska förhållandena. Vill man ha fler skollokaler måste man även anvisa pengar därtill. Jag anser för min del, att man skulle ha anvisat åtminstone de medel, som skolöverstyrelsen har betecknat som ett absolut minimum i år.

Jag vill även uttala min fulla anslutning till de synpunkter, som ha anförts i motion II: 98 av herr Adolfsson. Den går ut på att kommunerna skulle kunna få statsbidrag även till nyanskaffning av inventarier till gamla skolor. Jag kan inte inse, varför utskottet inte har biträtt motionen.

Beträffande den utredning, som departementschefen har förutskickat både rörande inventarieanslaget och skolanslagen i sin helhet, vill jag uttala förhoppningen att denna utredning inte skall få till resultat, att man ytterligare lägger på kommunerna sådana utgifter för skolan, som statskassan egentligen bör svara för. Gör man det, innebär det nämligen en motsvarande förändring i skattepolitiken på ett orättfärdigt sätt. Tyvärr har en sådan förändring skett i ett mycket stort antal fall inte minst i fråga om skolväsendet, och det har ju påtalats vid olika tillfällen, bl. a. vid fjolårsdebatten om skolfrågorna.

Fördelningen av utgifterna för skolan mellan staten och kommunerna har kommit att bli sådan, att utgifterna mer och mer skjuts över på kommunerna. Det är enligt min mening en mycket orättfärdig politik. Jag hoppas, att man åvägabringar någon ändring i den, när man skall ändra formen för statens bidrag till skolan. En överflyttning av statens utgifter på kommunerna är som bekant en av de bärande linjerna i det s. k. Wärnska besparingsprogrammet. Jag vill i detta sammanhang

Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten.

uttala en förhoppning om att vår nya skolminister inte skall slå in på den linjen.

I övrigt ber jag att kort och gott få yrka bifall till motion II: 155.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Det ärende vi nu diskutera är — vilket också framgår av utskottets utlåtande — utomordentligt allvarligt. Under flera år i rad har man understrukit önskvärdheten av att höja detta anslag. Beträffande behovet av pengar finns det inga meningsskiljaktigheter mellan motionären — den föregående ärade talaren — och utskottet.

Vi ha haft en av skolöverstyrelsens representanter uppe i avdelningen, och denne lämnade en ganska mörk bild av läget när det gäller dessa lokaler. Vi hade nog önskat att kunna höja detta belopp, gärna upp till det av överstyrelsen begärda. Vi ansågo oss emellertid inte kunna göra detta, eftersom Kungl. Maj:t har utfärdat investeringsbestämmelser i restriktiv riktning. Det hade ju kunnat inträffa, att pengar ställts till förfogande utan att byggnadstillstånd i större utsträckning lämnats, och då hade det inte varit mycket vunnit med en sådan välvilja. I varje fall vill jag understryka att det finns stort behov på detta område. Det är kanske dock tämligen onödigt att göra det, ty det är ju alldeles uppenbart, att Kungl. Maj:t har klart för sig det svåra läget. Detta läge blir allvarligare för varje år, och om vi skola komma fram till en något så när rimlig standard finns det ingenting annat att göra än att höja detta anslag, även om det måste ske på bekostnad av anslagen till andra byggnadsföretag. Det är nämligen självfallet en mycket allvarlig sak att lokalfrågan för detta ändamål är så utomordentligt trängande.

Herr talman! Med detta beklagande av att vi i nuvarande situation icke ansett oss kunna föreslå en höjning av

Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt samt med ett understrykande av behovet ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EDENMAN: Herr talman! Jag vill endast i anledning av herr Holmbergs anförande säga, att det inte finns någonting att anmärka på hans teckning av läget. Jag skulle kunna hjälpa honom att måla upp de skolförhållanden, som råda ute i bygderna. Jag vill emellertid reagera mot hans uppfattning på en punkt, eftersom den inte bestämt vederlades av avdelningens ordförande. Detta är nämligen inte i första hand någon budgetfråga.

Herr Holmberg säger, att vill man ha fler lokaler, så måste man anvisa mer pengar. Den plan ecklesiastikdepartementet följt går i stort sett ut på, att vi med 1950 års penningvärde skulle behöva bygga skollokaler för folkskolan för en miljard samt skollokaler för läroverken för ungefär 440—450 miljoner kronor. Det skulle innebära, att man under en 10-årsperiod skulle kunna komma till rätta med localsvårigheterna för folkskolan. Byggnadskvoten är för närvarande 100 miljoner. Kan man alltså hålla den, skulle det hela kunna lösas på en 10-årsperiod. Men läget är faktiskt det, att pengar äro anslagna och byggnadstillstånd i många fall beviljade, men på grund av bristen på arbetskraft är det oerhört svårt att få arbetstillstånd.

Även på andra områden inom ecklesiastikdepartementet råda liknande förhållanden. Vi ha en särskild kvot för vetenskapliga institutioner, en för bibliotek o. s. v. Det är emellertid ständigt samma problem. Trots att riksdagen beviljat pengar samt departementet och arbetsmarknadsstyrelsen beviljat byggnadstillstånd kommer man ingen vart, eftersom det inte finns någon arbetskraft på många av de orter det gäller.

Det finns således ingen anledning att

Folkskolor m. m.: Hyresbidrag för undervisningslokaler m. m.

i första hand betrakta detta som en anslagsfråga, utan man får i stället se detta problem i ett större sammanhang och i samband med investeringspolitiken. Det är självklart, att om man i nuvarande läge vill bygga flera skollokaler, så blir man tvungen att bygga färre sjukhus och färre bostäder. Man måste göra en avvägning, och det är uppenbart, att regeringens ställningstagande här baserar sig på en strävan att få en jämvikt mellan byggandet av bostäder, sjukhus och liknande institutioner samt skollokaler.

Jag har här endast velat ytterligare understryka herr Svenssons i Grönvik motivering för utskottets ställningstagande.

Herr HOLMBERG: Herr talman! Jag är inte ense med herr Edenman om att detta endast är en avvägningsfråga mellan skolorna å ena sidan och bostäder, sjukhus och andra socialvårdsinrättningar å den andra. Är det över huvud taget fråga om en avvägning, så gäller det investeringspolitiken i sin helhet, och på den punkten ha vi i andra sammanhang anført synpunkter, som äro avvikande från dem, som äro vägleddande vid den av regering och riksdagsmajoritet förda politiken. I detta sammanhang gäller det, herr Edenman, att anvisa pengar, så att det vid en annan avvägning finns möjligheter att bygga skolor i den omfattning, som skolöverstyrelsen föreslagit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som följde av bifall till den i ämnet väckta motionen II: 155; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan oförändrad.

Punkterna 232 och 233.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 234.**Folkskolor m. m.: Hyresbidrag för undervisningslokaler m. m.**

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr KARLSSON i Olofström: Herr talman! I denna fråga angående hyresbidrag för undervisningslokaler m. m. tillåter jag mig säga några ord.

Den stora lokalbrist som råder på detta område har här nyss omvittnats. Detta leder till att många skoldistrikt i vårt avlånga land bli hänvisade till att hyra provisoriska lokaler. I en kungörelse från 1936 — nr 45 — finns det föreskrifter om tillämpningsgrunderna för i vilken utsträckning dessa hyresbidrag utgå till skollokaler. I denna kungörelse anges det kort och gott, att ersättning utgår med 50 procent av det skäligen hyresbeloppet, som i detta fall granskas av folkskoleinspektörerna och länsstyrelserna.

Vid anskaffandet av dessa provisoriska lokaler händer det på flera ställen i landet, att man får taga av kommunen ägda fastigheter i anspråk. Fram till år 1949 har man från statsmakternas sida gått med på att utbetala hyresbidrag även till dessa lokaler. Under detta år inträffade det emellertid, att en länsstyrelse i ett norrlandslän vägrade att tillstyrka hyresbidrag när man fick frågan till prövning. Detta resulterade i att frågan besvärsvägen gick ända upp till Kungl. Maj:t, och enligt ett meddelande, som återfinns i folkskollärarnas tidning för 1950, lämnade Kungl. Maj:t dessa besvär utan avseende. Detta förhållande finner jag något egendomligt, ty under de år som gått ha varken riksräkenskapsverket eller statskontoret gjort några erinringar mot att hyresbidrag lämnats till lokaler, som ägas av kommuner. Dessa båda institutioner bruka dock syna ansökningshandlingarna synnerligen noga och göra anmärkningar på nära nog minsta detalj.

Högre tekniska läroverk: Avlöningar.

Nu kan man naturligtvis ställa den frågan om det är rimligt, att en kommun skall erhålla hyresbidrag till lokaler, som kommunen själv äger. Staten har emellertid åtagit sig att stå för en del av kostnaderna för våra skollokaler. Det utgår statsbidrag till nybyggnader, och i många fall inträffar det att kommunen får hyra andra lokaliteter i stället för dem som upplåtits till skoländamål. Det kan också hända att en kommun vägrar att utlämna de kommunala lokalerna, beroende på att det inte utgår något hyresbidrag. Detta kan resultera i att skolstyrelserna få hänvända sig till andra myndigheter eller enskilda personer för att hyra andra lokaler, som kunna vara betydligt sämre. Detta betyder till syvende og sist, att undervisningen blir lidande på detta.

Som en kuriositet kan jag nämna det egendomliga faktum, att man fortfarande utbetalar hyresbidrag till lokaler, som ägas av den kyrkliga kommunen. Jag har för min del ganska svårt att se någon skillnad på om det är den borgerliga eller den kyrkliga kommunen, som äger lokalen. Det är ju nämligen samma samhälle och samma individer, som äga alla de kommunala byggnaderna. Skillnaden i detta avseende är väl endast en rent bokföringsteknisk fråga.

I anslutning till denna punkt har utskottet skrivit, att om Kungl. Maj:t finner en ändring av de nuvarande bestämmelserna böra vidtagas, kommer ärendet att bli föremål för prövning. För min del vill jag starkt hävda önskvärdheten av att denna fråga snarast möjligt blir föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Det finns nämligen alltför många skoldistrikt, som ingenting högre önska än att få bygga nya lokaler. Av skäl, som jag inte har anledning att närmare ingå på, få de emellertid vänta åtskilliga år och under tiden använda provisoriska lokaler. Det är därför inte mer än rimligt och rätt att även kommunerna få ett skäligt hyresbidrag för

sina lokaler. Jag anser att folkskoleinspektörerna och länsstyrelserna, som ha så många andra större frågor att pröva, äro fullt kapabla att se till, att kommunerna inte erhålla några oskäligen hyresbidrag. Detta är givetvis inte min mening. Jag hoppas att regeringen snarast möjligt kommer att taga denna fråga under omprövning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 235—274.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 275.**Högre tekniska läroverk: Avlöningar.**

Efter föredragning av punkten anförde

Fröken ÖBERG: Herr talman! Till sammans med några ledamöter på göteborgsbanken har jag väckt en motion, där vi hemställt, att riksdagen måtte besluta, att från och med läsåret 1951/52 i Göteborg upprättas en statlig maskinteknisk aftonskola, ansluten till tekniska gymnasiet. Vi stödjade denna vår framställning på ett yrkande av överstyrelsen för yrkesutbildning, som i sina anslagsäskanden för nästa budgetår begärt, att tekniska gymnasiet i Göteborg skulle från och med nästa budgetår förenas med en treårig maskinteknisk aftonskola.

Det är inte bara överstyrelsen för yrkesutbildning, som har denna uppfattning. En hel del av de instanser, som yttrat sig i denna fråga, ha också yrkat bifall till inrättandet av denna tekniska fackskola. Sälunda säger statskontoret i ett yttrande, att det finns skäl som tala för en utbyggnad av tekniska gymnasiet i Göteborg. Även näringslivets organisationer, representerade av Tekniska samfundet, Verkstadschefernas förbund och Ingenjörsföreningen I. G. G., ha i sina yttranden intygat, att det förefinnes

Understöd åt handelsgymnasier.

ett behov av statliga fackskolor i Göteborg, särskilt en maskinteknisk sådan. Vidare är att märka, att bland eleverna vid den tekniska aftonskolan — dessa utgöras i huvudsak av i industrien heltidsanställda arbetare — finnes ett starkt önskemål att statliga aftonskolor inrättas i Göteborg i likhet med vad som skett i en del andra städer i riket.

Göteborgs stad har även visat stort intresse för denna fråga, då man beslutat att med kommunala medel inrätta en fackskola av maskinteknisk art. Dessutom förklarade sig stadsfullmäktige i maj 1950 villiga att tillhandahålla de statliga tekniska fackskolor, som skulle kunna bli anslutna till tekniska gymnasiet, erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning. Man vill vidare hålla bostad åt rektor och vaktmästare eller anslå medel härtill. Att staden på detta sätt engagerat sig i denna fråga är ju ett bevis för att den är av stor angelägenhetsgrad.

Inte heller utskottet har kunnat undgå att erkänna frågans vikt. Utskottet skriver nämligen i sitt utlåtande, att enligt utskottets mening ha i motionerna goda skäl anförts för utbyggnad av tekniska gymnasiet i Göteborg med en maskinteknisk aftonskola. Sedan kommer emellertid det nästan obligatoriska avslagsyrkandet i form av följande uttalande: »Utskottet är likväl icke nu berett att biträda motionärernas yrkande, men förutsätter, att Kungl. Maj:t så snart det statsfinansiella läget det tillåter för riksdagen framlägger förslag i ämnet.»

Vi motionärer ha framhållit, att vi anse att det statsfinansiella läget inte behöver påverka denna frågas lösning. Vi ha nämligen den uppfattningen, att det är möjligt att inom ramen för det förslagsanslag som i statsverkspropositionen är upptaget bevilja dessa 20 000 kronor, som det här i första hand skulle bli fråga om och vilka skulle användas till ersättning åt lärare, trots det finansiella läget.

Jag är nu, herr talman, fullt medveten om att jag inte har några som helst utsikter att mot ett enhälligt statsutskott — som dock varit vänligt nog att kosta på sig en mycket välvillig skrivning — få kammaren att biträda yrkandet i motionen. Då jag tagit till orda i denna fråga är det emellertid för att understryka den sista meningen i utskottets utlåtande där det heter, att man förutsätter att Kungl. Maj:t så snart det statsfinansiella läget det tillåter för riksdagen framlägger förslag i ämnet. Jag skulle t. o. m. vilja ändra det så, att lydelsen blev, att Kungl. Maj:t fortast möjligt framlägger ett förslag i detta ärende oavsett det statsfinansiella läget, ty jag tror inte att det statsfinansiella läget behöver påverka lösningen av denna fråga. Statsrådet är inte inne nu men jag hoppas, att hon kommer att uppmärksamma vad vi motionärer velat säga i denna fråga och till kommande år beaktar våra önskemål.

På grund av att jag inte finner det vara möjligt att få kammaren med mig har jag, herr talman, inget yrkande.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 276—282.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 283.

Understöd åt handelsgymnasier.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 295, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 698 100 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av her-

Understöd åt handelsgymnasier.

rar *Sunne* och *Elmgren* (I: 192) och den andra inom andra kammaren av herr *Bergstrand m. fl.* (II: 243), i vilka hemställts, att till Understöd åt handelsgymnasier för budgetåret 1951/52 måtte anvisas ett anslag av 707 100 kronor, varav 9 000 kronor till Norrköpings handelsgymnasium för inrättande av en parallellavdelning av första klassen av tvååriga kursen vid gymnasiet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Heiding* och *John Wiktor Jonsson* (I: 141) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordkvist m. fl.* (II: 257), i vilka hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1951/52 anvisa ett statsbidrag om 31 000 kronor för verksamheten vid kommunala handelsgymnasiet i Kalmar;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 158), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av punkt 295 i statsverkspropositionen, bilaga 10, måtte för budgetåret 1951/52 till Karlstads handelsgymnasium anvisa ett anslag å 28 250 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 192 och II: 243, I: 141 och II: 257 samt II: 158, till Understöd åt handelsgymnasier för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 698 100 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herrar *Gränebo*, *Mannerskantz*, *Ohlson*, *Hesselbom*, *Söderquist*, *Ståhl*, *Bergstrand*, fröken *Elmén* och herr *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort, med tillstyrkande av bifall till motionerna I: 192 och II: 243, I: 141 och II: 257 samt II: 158, förorda anvisande utöver av Kungl. Maj:t äskade medel för understöd åt handelsgymnasier av dels 9 000 kronor för inrättande av en parallellavdelning av första klassen av tvååriga kursen vid Norrköpings handelsgymnasium, dels 31 000 kronor såsom under-

stöd åt handelsgymnasiet i Kalmar, dels ock 28 200 kronor såsom understöd åt handelsgymnasiet i Karlstad och alltså hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 192 och II: 243, I: 141 och II: 257 samt II: 158, till Understöd åt handelsgymnasier för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 766 300 kronor.

b) av herr *Skoglund* i Doverstorp, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NORDKVIST: Herr talman! Jag gläder mig åt att denna gång inte behöva träta med min ärade partikamrat herr Bergstrand. Jag har honom helt och hållet på min sida i denna fråga i det han är reservant på punkt 283.

Jag har här väckt en motion om ett anslag på 31 000 kronor till handelsgymnasiet i Kalmar, och jag skall därför tala något litet om gymnasiets historia. Redan år 1916 undersökte handelsgymnasiesakkunniga möjligheterna för förläggande av handelsgymnasier till olika delar av riket. Man diskuterade redan då huruvida man skulle inrätta ett handelsgymnasium i Kalmar, men så blev inte fallet. Efter de utbyggnader av denna undervisningsgren, som år 1938 och 1944 ägt rum, finns det nu två handelsgymnasier i Stockholm samt ett i vardera Malmö, Göteborg, Hälsingborg, Norrköping, Örebro, Gävle, Sundsvall och Umeå. Betraktar man dessa platser på Sveriges karta så finner man, att just den del av sydöstra Sverige där Kalmar är beläget är missgynnad beträffande handelsgymnasieundervisningen. Det verkar också som om de kommittéer och utredningar, som sysslat med denna fråga, ha varit på det klara med detta, ty redan i sina år 1939 avlämnade petita äskade skolöverstyrelsen ett statsanslag på 10 500 kronor till den första verksamheten vid ett planerat

Understöd åt handelsgymnasier.

handelsgymnasium i Kalmar. Sedan 1945 har överstyrelsen för yrkesundervisning varje år tagit upp ett belopp som anslag till handelsgymnasiet i Kalmar. Detta har emellertid varje år strukits av departementschefen och inga pengar ha anslagits.

Trots detta har emellertid handelsgymnasieundervisning pågått i Kalmar sedan år 1946. De första åren skedde detta tack vare de medel, som skänktes av näringsidkare i Kalmar och trakten däromkring. Detta tyder väl i varje fall på att man från näringslivets håll ansåg ett handelsgymnasium vara synnerligen behövt. När de insamlade medlen sedan togo slut, ha stadsfullmäktige i Kalmar bisträckt medel, så att undervisningen har kunnat fortgå. Det kan emellertid inte vara riktigt att staden får bära bördan av detta, alldenstund 75 procent eller vissa år ännu fler av eleverna äro från trakter utanför staden. Dessa elever äro från övriga delar av länet eller från angränsande län. Tillströmningen av elever har varit mycket god, och samtliga utexaminerade ha kunnat erhålla anställningar. Handelsgymnasiet i Kalmar kan således mycket väl försvara sin plats.

Jag är nu väl medveten om att denna punkt inte endast rör handelsgymnasiet i Kalmar utan även sådana gymnasier i Norrköping — där man önskar dubblera en linje — och Karlstad. Jag skall emellertid inte yttra mig om dessa gymnasier, utan jag överläter åt de ärade representanterna för dessa städer att föra sina respektive orters talan.

Med detta vill jag, herr talman, endast yrka bifall till den reservation, som här föreligger, eftersom den även inrymmer önskemål om ett understöd åt handelsgymnasiet i Kalmar.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Jag delar herr Nordkvists glädje över att vi i denna fråga befinna oss på precis samma linje.

När jag reserverade mig på denna punkt var det inte i egenskap av talesman för Norrköping, Kalmar eller Karlstad utan det var av en helt annan orsak. Orsaken var den, att statsmakterna vid skilda tillfällen betonat, att vår ungdom skall utbildas så, att den på ett allt bättre sätt skall kunna sköta ett arbete i det praktiska livet.

I den motion jag tillsammans med några andra kammarledamöter skrivit under ha vi pekat på att utbildningsmöjligheterna vid de tekniska läroanstalterna äro relativt väl tillgodosedda. Däremot är det väsentligt sämre ställt när det gäller utbildningen på handelsgymnasierna. Vi äro väl dock alla eniga om, att om svenskt näringsliv skall utvecklas och må bra, krävs inte endast en fullgod organisation i tekniskt hänseende utan också en handelsorganisation, som betjänas av väl utbildat folk.

Det är ett obestridligt faktum, att dessa handelsgymnasiala avdelningar behövas. I den motion jag skrivit under pekas det på hur antalet inträdessökande vid Norrköpings handelsgymnasium stigit år från år. Ökningen har varit så kraftig, att vid detta läsårs början ungefär dubbelt så många elever måste avvisas som antalet intagna. Antalet sökande var 1948/49 70 stycken, följande år 72 och det sista året 89, således ett kontinuerligt stigande antal sökande. I varje avdelning borde lämpligen inte fler än maximalt 30 stycken beredas plats — helst inte nämnvärt över 25. Norrköpingsgymnasiet skulle således faktiskt ha användning för tre avdelningar. Anslag begäres nu i detta sammanhang för en ny avdelning.

Skälen till att det måste anses riktigast att staten härvidlag griper in stödande ha redan framlagts av herr Nordkvist, som talade för kalmargymnasiets del. Det är möjligt att herr Ståhl kommer att anföra samma skäl till förmån för Karlstads handelsgymnasium. Detta är ju inte av betydelse enbart för den stad, där gymnasiet är beläget, utan ett

Understöd åt handelsgymnasier.

handelsgymnasium är minst lika viktigt för de omgivande bygderna. Norrköpingsgymnasiet, som jag bäst känner till, förses med elever från vidsträckta områden i norra Östergötland och södra Svealand.

Det är en relativt ringa summa, som här begäres. Skälen för att inte dröja när det gäller att bygga på denna organisation äro vägande. Det gäller att så fort som möjligt få ut så många som möjligt i praktiskt arbete och att ge så många som möjligt en fullgod undervisning på detta för vår handel så viktiga område.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid denna punkt. Jag yrkar bifall till anslagen åt alla tre gymnasierna, även om jag här mest talat om förhållandena i Norrköping, vilka jag av naturliga orsaker bäst känner till.

Herr STÅHL: Herr talman! Eftersom jag är i samma dilemma som de båda föregående ärade talarna och eftersom jag är både motionär och reservant ber jag att få säga några ord om situationen för handelsgymnasiet i Karlstad. Detta gymnasium har år efter år begärt statsanslag men inte kommit i åtnjutande av det.

Med anledning av fröken Öbergs anförande här för en liten stund sedan vill jag säga, att det var ganska intressant att höra, hurusom man från göteborgshåll begärt en ny avdelning i anslutning till ett tekniskt gymnasium och sedan fått en så ytterligt välvillig skrivning i utskottsutlåtandet. Vi däremot, herr talman, som haft gymnasiet i gång flera år och därtill vid starten fått kanske inte en direkt utfästelse men i varje fall ingivits hopp om att statsanslag inom den närmaste tiden skulle komma att utgå, vi ha fortfarande inte fått någon välvillig anvisning från statsutskottet om ett statsbidrag så snart det statsfinansiella läget tillåter.

Jag ber att få erinra om, herr talman, att när dessa gymnasier startades — detta gäller inte endast Karlstads gymnasium utan i varje fall även Kalmar gymnasium — tillstyrktes statsanslag av överstyrelsen för yrkesutbildning. För Karlstads del tillfrågades även de s. k. handelsutbildningssakkunniga — således den kommitté, som då var tillsatt. Dessa sakkunniga avgåvo ett remissutlåtande, där även de tillstyrkte statsbidrag. Icke förty ha år efter år de kommuner det här gäller själva fått bekosta sitt handelsgymnasium. Jag vill ungefär upprepa den tankegång, som herr Bergstrand gav uttryck åt, och dessutom skärpa den något. Kommunnerna få faktiskt här bekosta en utbildning, som staten moraliskt är förpliktigad att stå för och som jag skulle vilja säga att staten faktiskt åtminstone till hälften förpliktigat sig att bekosta. Detta kan inte vara riktigt.

Vad som i detta fall är viktigast, herr talman, det är, att inte andra gymnasier, som inte gjort detta förarbete, skola kunna tränga sig emellan när det gäller anspråken på statsbidrag, utan att verkligen dessa gymnasier, som arbetat på egen sold och utan något bidrag från staten, komma i första rummet, när det en gång kan falla ett litet guldregn från skyn över dessa skolor — detta ser dock tyvärr ut att dröja länge. Detta vore, tycker jag, en gärd av rättvisa. Dessutom vill jag emellertid, herr talman, säga, att det vore en gärd av klokhet. Herr Nordkvist påpekade att skolan i Kalmar ligger ensam i sin del av landet, och detsamma är förhållandet med skolan i Karlstad. Herr Svensson i Grönvik ler, när han hör detta, men jag skall säga herr Svensson, att när vi underhandlade med överstyrelsen för yrkesutbildning var detta det stora skälet för att man ansåg, att skolorna måste komma till stånd. Man påpekade att det inte kan vara rimligt, att näringslivet på platsen skall behöva söka de kvalificerade tjänstemännen i

Understöd åt handelsgymnasier.

andra delar av landet, medan de egna inbyggarna i trakten skulle vara missgynnade. Jag tycker att detta är en fullt riktig synpunkt, och jag vill be avdelningens ordförande att verkligen tänka över om den inte vore värd att stödja.

Huvudsyftet med detta anförande är inte, herr talman, att i dag försöka genomdriva ett bifall till reservationen. Jag tror inte, att detta lyckas. Meningen har varit att för Kungl. Maj:t — i den mån mina ord nå dit — och för avdelningen i utskottet understryka, att det är riktigt och klokt att hålla på rangordningen, så att de skolor det här gäller inte bli satta i efterhand till förmån för nya behov, som tränga sig fram, utan att de bli ihågkomna så snart möjligheter finnas och i sin tur.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som finns fogad till punkt 283 i detta utlåtande.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Jag skall med några ord be att få motivera, varför jag avgivit en blank reservation. Jag känner något till förhållandena vid handelsgymnasiet i Norrköping och vet, vilken tillströmning av elever det för närvarande är och vilka svårigheter man har att brottas med. Jag vill därför vädja till ecklesiastikministern att, när statsverkspropositionen för nästa år göres upp, man verkligen försöker att få med den begränsade summa, som kräves för möjliggörandet av en parallellavdelning i första klassen av den tvååriga kursen i handelsgymnasiet. För ett ganska blygsamt belopp tror jag att man kan åstadkomma en avsevärd förbättring av gymnasiets arbetsmöjligheter. Det är detta jag här har velat framhålla.

Herr **SVENSSON** i Grönvik: Herr talman! Herr Nordkvist började sitt anförande med att uttala sin tillfredsstäl-

else över att inte behöva komma i gruff med sin vän och partikamrat på östgötabänken. Jag tänkte då i mitt stilla sinne: Ponera, att det beviljats ett anslag till ett av dessa olika gymnasier. Låt oss säga, att Kalmar handelsgymnasium fått ett anslag. Är det någon av kammarens ledamöter som tror, att det då blivit så stor enighet mellan dessa olika orters representanter? Det hade väl då i stället blivit ett gräl om vilken skola, som borde ha fått anslaget. Jag är rädd för att herr Bergström hade sagt, att eftersom han var representant för den ort, som begärde det minsta anslaget, så vore det naturligt, om hans skola komme i första rummet.

Utan skämt tror jag mig kunna säga, att herrarna inte behöva utveckla någon större vältalighet för att övertyga mig om nödvändigheten av dessa anslag. Herr Bergstrand, som deltagit i avdelningens arbete, vet mycket väl, att vi uppskatta värdet av denna undervisning. Det sammanlagda beloppet av de poster, som ingå i denna reservation, blir dock 68 200 kronor, och det är dock ett avsevärt belopp. Jag har ju tidigare i dag sagt, att de olika anslagskraven var för sig inte betyda något väsentligt, men sammanlagt blir det sådana belopp, att vi inte anse oss kunna taga ansvaret för att rekommendera riksdagen att bifalla dem. Här ha vi ännu ett exempel tillsammans med alla de andra. Jag vill försäkra representanterna från både Norrköping, Karlstad och Kalmar, att det i detta hänseende inte beror på oförstånd eller ovilja från utskottsmajoritetens sida, när vi inte kunnat gå med på detta. Det beror i stället på de allmängiltiga skäl, som kanske ha använts så mycket, att de verka slitna, men som vi inte kunna göra något åt. Skälen finnas där i alla fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Jag vill endast tillägga några ord i anslutning till herr Svenssons i Grönvik senaste anförande. När herr Svensson började använda tacknamnet Bergström i stället för Bergstrand var det kanske av den orsaken, att han hade svårt att finna de riktiga skälen för ett avslag på denna punkt.

Herr Svensson försökte använda en metod, som jag inte hade trott avdelningens ordförande om att använda. Han försökte spekulera i någon sorts splittring. Detta var emellertid överflödigt. Dessa krav äro så väl motiverade, att det inte kan bli fråga om att sätta den ena orten före den andra. Behoven äro väl kända av oss allesammans.

Herr Svensson i Grönvik pekade här på att det gäller några tusen kronor, som vi inte ha råd till för närvarande. Det är ett skäl, som kommer tillbaka ideligen, ideligen. Han sade, att några tusen kronor hit och några tusen kronor dit bli en stor summa. Ja, det är alldeles rätt. Men var har avdelningens ordförande varit med om att tillstyrka några tusen kronor hit och några tusen kronor dit? Han har inte tillstyrkt det någonstans. Denna lilla summa, som eventuellt blir den sista han kommer att kunna avstyrka från sina utgångspunkter, är inte större än att jag tycker, att han skulle ha kunnat gå med på den.

Liksom herr förste vice talmannen Skoglund vädjar jag till kammaren att verkligen betänka de djupgående principiella skäl, som tala för ett bifall till reservationen på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordkvist begärde emellertid votering, i anledning

varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 283:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nordkvist begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 122 ja och 67 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkten 284.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 285.

Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Det håller ju på att bli så, att åttonde huvudtiteln utvecklar sig till en klagomur, där för skolväsendet intresserade bära fram sina bekymmer på den ena punkten efter den andra, och jag måste, herr talman, be att få säga några ord när det gäller dessa

Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

yrkesskolor, även om frågan inte ligger så till att det finns några förutsättningar att ställa ett annat yrkande än utskottets.

Statsbidragsgrunderna beträffande dessa skolor fastställdes 1921, och de inneburo, att skolorna skulle få bidrag till lärarlöner motsvarande två tredjedelar av kostnaderna. Under kristiden i början av 1930-talet sänktes dessa anslag två gånger å rad och ha sedan under 1930- och 1940-talet inte blivit föremål för någon höjning. Nu är anslaget för en typ av skolor 2:35 och för en annan typ 2:55 per undervisningstimme. Det är sant att särskilt timarvodena men också lönerna växlat, men det anslag som nu lämnas motsvarar dock inte på långt när vad man tänkte sig när bidragsgrunderna 1921 fastställdes. Jag skulle tro att anslaget varierar emellan hälften och en tredjedel av kostnaderna för lärarna i stället för de från början avsedda två tredjedelarna. Vidare har man givit extra anslag till en och annan skola, som ansetts vara i ett speciellt prekärt läge. I övrigt har saken skjutits på framtiden den ena gången efter den andra.

Jag vill nu endast erinra om vad som förekommit härvidlag under de senaste två, tre åren. Vid 1949 års riksdag förelåg en motion, vid vars behandling utskottet framhöll, att det fanns starka skäl för en förbättring av statsbidragsgrunderna beträffande yrkesundervisningsanstalterna. Så fortsätter utskottet: »Emellertid har utskottet under hand inhämtat, att spørsmålet härom för närvarande är under övervägande inom 1946 års skolkommision och att utredningsarbetet numera fortskridit så långt, att det bör vara möjligt att på utredningen grundat förslag kan underställas nästa års riksdag.» Med hänsyn därtill avstyrkte utskottet provisoriska åtgärder.

I debatten vid 1949 års riksdag uppträdde dåvarande ecklesiastikministern

Weijne och intygade behovet av ökat statsanslag till dessa skolor. Herr Weijne yttrade, att han delade motionärernas uppfattning att anslagen måste höjas. Sedan kom frågan tillbaka förra året, då det återigen väcktes en motion med ungefär samma yrkande som i motionen vid innevarande års riksdag, och utskottet betygade även då sitt intresse och behovet av högre statsanslag. Där efter sade utskottet följande: »Vidkommande det förstnämnda spørsmålet får utskottet erinra därom, att frågan om statsbidragsgrunderna beträffande yrkesundervisningsanstalterna för närvarande är föremål för utredning av 1946 års skolkommision och att förslag i ämnet, enligt vad utskottet inhämtat, torde vara att förvänta inom kort.» Utskottet fortsatte: »Enligt utskottets mening tala starka skäl för en förbättring av ifrågavarande statsbidragsgrunder, varför utskottet förutsätter, att förslag i ämnet skall kunna föreläggas nästa års riksdag.»

Den utredning som hade frågan om hand överlämnade ett förslag till Kungl. Maj:t den 8 november förra året. Utredningen understryker särskilt att detta förslag lämnades med anledning av att statsutskottet och riksdagen två år å rad begärt, att det skulle avges ett förslag om höjda statsbidrag i detta fall. Jag citerar utredningen: »Då riksdagen sålunda vid tvenne tillfällen funnit starka skäl tala för en snar förbättring av statsbidragsgrunderna och vid årets vårsession förutsatt, att förslag i ämnet skall kunna föreläggas 1951 års riksdag, har skolkommisionen ansett sig böra lägga fram förslag om förbättrade statsbidragsgrunder utan att avvakta slutförandet av kommissionens arbete med översynen av yrkesundervisningsväsendet i dess helhet.»

Med anledning av vad riksdagen två år å rad uttalat lämnar alltså utredningen den 8 november ett delförslag för att Kungl. Maj:t skall kunna vill-

Understöd åt folkbiblioteksväsendet.

fara riksdagens önskemål om att här få ett förslag. När man så tar del av vad som finns i årets statsverksproposition, finner man att chefen för ecklesiastikdepartementet där inte säger någonting om vad riksdagen härvidlag tidigare uttalat. Detta existerar inte! Jag måste säga, herr talman, att det är rätt uppseendeväckande, när riksdagen två år å rad tydligt och klart begär ett förslag i detta avseende och en utredning lämnar ett delförslag för att Kungl. Maj:t skall kunna villfara riksdagens begäran, att Kungl. Maj:t då inte bryr sig om att omnämna vad riksdagen tidigare sagt. Det är, herr talman, rätt underligt.

I år har utskottet för tredje gången å rad gjort mycket bestämda uttalanden, som jag ber att få fästa uppmärksamheten på. »Utskottet får emellertid erinra om att utskottet i fjol i sitt utlåtande... anförde, att enligt utskottets mening starka skäl talade för en förbättring av statsbidragsgrunderna beträffande yrkesundervisningsanstalterna. I anledning av nyssnämnda motioner... får utskottet med skärpa understryka detta uttalande samt tillika framhålla angelägenheten av att förslag om förbättring av ifrågavarande statsbidragsgrunder måtte såvitt möjligt föreläggas redan nästkommande års riksdag.»

Det återstår, herr talman, att uttala den varma förhoppningen, att förslaget måtte framläggas till nästa års riksdag. Jag understryker att bidraget reglerades 1921 och sedan två gånger minskats. Jag vill också erinra om att under den tid, som man hankat sig fram med detta mycket låga statsbidrag, har man dels upprättat de centrala verkstadsskolorna, som kostat mycket pengar, dels fattat beslut om 9 y i den kommande skolorganisationen.

Nu är det ju uppenbart, att med ett på detta sätt fastlåst statsbidrag läget blir värre år efter år, allteftersom löner och andra omkostnader stiga; detta gäller inte minst i år. Den nominellt

sett mycket starka lönestegring, som nu gör sig gällande över nästan hela linjen, medför att antingen bli dessa lärare eftersatta, genom att man inte kan betala dem på samma sätt som andra lärare, eller också få skolorna en mycket större del av kostnaderna att sörja för utöver statsbidraget. Resultatet är att flera av dessa skolor skuldsättas och linjer få läggas ned. Vid en skola, som jag känner till mycket väl, lägges en handelslinje ned därför att det inte är möjligt att längre uppehålla verksamheten.

Herr talman! Jag skall som sagt inte ställa något yrkande. Jag tror inte att det är möjligt att i sak åstadkomma någon ändring. Vi som motionerat sade ingenting i fjol. Vi litade på att det uttalande som utskottet gjorde i och för sig var tillräckligt. I år har jag i alla fall ansett, att man bör fästa uppmärksamheten på denna fråga, och jag vill gärna vädja till den nya ecklesiastikministern att inte glömma bort denna angelägenhet i nästa årgång av statsverkspropositionen.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 286—302.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 303.

Understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 317, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 900 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förchäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ivar Persson* och *Anderberg* (I:18) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Kristinehamn och fröken *Vinge* (II:27), i

Understöd åt folkbiblioteksväsendet.

vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att av de statsunderstöd, som enligt gällande bestämmelser skulle utgå till folkbibliotek samt biblioteksverksamhet i anslutning till studiecirkelverksamhet, endast 98 procent skulle utbetalas till sökanden och återstoden disponeras för centrala åtgärder till främjande av folkbiblioteksväsendet enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t meddelade.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 900 000 kronor;

b) att motionerna I:18 och II:27 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

a) av herrar *Eric Ericson*, *Hesselbom* och *Ivar Persson*, fru *Lindström*, herrar *Wallentheim*, *Svensson* i Ljungskile, *Ståhl* och *Kyling*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén* och *Karlsson* i Olofström, vilka ansett, att utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:18 och II:27, besluta, att av de statsunderstöd, som enligt gällande bestämmelser utginge till folkbibliotek samt biblioteksverksamhet i anslutning till studiecirkelverksamhet, 2 procent skulle innehållas för att disponeras för centrala åtgärder till främjande av folkbiblioteksväsendet enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t ägde meddela;

b) av herr *Söderquist*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **WALLENTHEIM**: Herr talman! Sedan några år tillbaka föreligger en utredning från folkbibliotekssakkunniga rörande biblioteksväsendet i vårt land. I denna utredning förekommer bl. a. ett förslag om att man skall upp-

rätta ett centralt bibliografiskt organ, som i första hand skall tjäna landets folkbiblioteksväsende. Detta organ skall finansieras på det sättet, att man skall ta en viss del av det anslag, som utgår till en del bibliotek, och sålunda möjliggöra den verksamhet det här är fråga om.

Hela sakkunnigeförslaget vilar för närvarande i departementet och har inte föranlett någon framställning till riksdagen, men motionsvis har det vid årets riksdag framställts förslag om att man beträffande detta centrala bibliografiska organ skulle vidta en åtgärd i enlighet med de sakkunnigas förslag, och det är till denna motion som reservationen på denna punkt an knyter sig.

Det har sagts, att genom en åtgärd av den föreslagna arten skulle åstadkommas en centraldirigering av verksamheten, vilket skulle betyda att stöd lämnades i främsta rummet åt de större biblioteken på de mindres bekostnad. Jag tror inte att man skall uppdelat biblioteken i större och mindre och bedöma verkningarna av detta förslag så att man säger, att de större ha nytta av förslaget, de mindre inte. Bägge typerna av bibliotek komma säkerligen att få nytta av det rationaliseringsarbete, som det avsedda organet skulle få sig ålagt. Man skall inte, tycker jag, anlägga några ekonomiska synpunkter på frågan, som inte innebär några ökade utgifter för statens vidkommande. Jag tror att man tryggt kan påstå att den bidragsminskning, som biblioteken få vidkännas genom att avstå en del av sina bidrag till denna centrala verksamhet, är så obetydlig, att den inte kan rubba deras verkliga arbete.

Om jag inte missminner mig kan ett folkbibliotek få högst 10 000 kronor i anslag, och då skulle bidraget från ett sådant bibliotek uppgå till högst 200 kronor om året. Ett studiecirkelbibliotek kan få högst 400 kronor om året, och då skulle dess bidrag uppgå till högst åtta kronor per år. För dessa rela-

Understöd åt folkbiblioteksväsendet.

tivt små utgifter kunna biblioteken väl i varje fall få en service av utomordentlig betydelse för deras verksamhet och som inte minst i dessa tider, då vi tvingas rationalisera på många håll, skulle vara av värde.

Det är huvudsakligen dessa synpunkter som ligga bakom reservationen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Det har i denna fråga väckts en motion som icke är av den natur, att man bör uteslutande anlägga ekonomiska synpunkter på den, och jag vill understryka att det är en lättnad att få diskutera, då man slipper ta större hänsyn till de ekonomiska verkningarna av ett beslut.

Det förslag, som herr Wallentheim yrkade bifall till, är ett förslag som utarbetats, och att det utan tvivel kan innebära en fördel för de större bibliotekens verksamhet ha vi, som representera majoriteten i statsutskottet, utan vidare erkänt. Det råder ingalunda något motsatsförhållande mellan de mindre eller små biblioteken ute på landsbygden och de större. Vidare är det relativt obetydliga avgifter, som dessa små bibliotek skulle behöva betala till detta centrala organ, varför den synpunkten som sagt inte heller behöver vara avgörande för den ståndpunkt som vi ha intagit, som representera dessa små och mindre bibliotek. Men det som är utslagsgivande är, att vi inte känna behov av ett sådant organ ute på landsbygden. Den som närmast företrädde den synpunkten i statsutskottet var herr Näsström. Han säger — och jag instämmer helt med honom i det hänseendet — att det är inte råd att välja böcker, som vi behöva ute på landsbygden. Vi ha så enkla anspråk, att vi nog själva kunna göra detta urval. Vi ha andra källor att tillgå, om vi anse oss behöva ett råd.

Vad som fattas dessa små och mindre bibliotek är pengar. Vi sakna pengar att köpa böcker för i den utsträckning som skulle behövas, och den saken kunna vi inte gärna be detta organ att hjälpa oss med. Jag tror knappast man kan tänka sig att dess välvilja skulle vara så stor, att man på det hållet exempelvis skulle säga: Här äro de och de småbiblioteken. De ha mycket klena finanser. Storbiblioteken i städerna ha tillgång på böcker, och de ha relativt stora anspråk. Vi förutsätta att de avstå en del, så att de små biblioteken kunna få litet mer. — Jag undrar om man kan räkna med ett dylikt resonemang från ett sådant organs sida. Vi ha i varje fall inte vågat hänge oss åt denna förhoppning.

Det är därför som vi ställt oss tveksamma och denna tveksamhet gav det utslaget vid statsutskottets plenum att den fick majoritet, jag höll på att säga en överraskande majoritet i detta hänseende. I vår motivering ha vi påpekat, att vi ingå inte i någon kritik av det föreliggande förslaget. Det är bara det, att vi ha inte genom utredningen ansett oss ha fått tillräckligt material för att kunna bedöma det centrala organets uppgifter, dess personal- och lokalbehov m. m. Dessa synpunkter ha för oss varit utslagsgivande. Dessutom tro vi som sagt inte, att de små biblioteken ute på landsbygden komma att få den hjälp, som här så gott som utlovas. Det är därför vi ställa oss tveksamma och ha ansett oss inte böra gå med på detta förslag i motionen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Då jag tillsammans med fröken Vinge väckt en motion i denna fråga, tillåter jag mig att med några ord beröra den angelägenhet det här gäller.

Det är riktigt, som herr Wallentheim

Understöd åt folkbiblioteksväsendet.

här tidigare framhållit, att förslaget emanerar från folkbibliotekssakkunniga, som lade fram sitt förslag redan 1949. Detta förslag innebär, att statsbidraget till folkbiblioteken skulle utökas i avsevärd grad och att en rationalisering av folk- och skolbiblioteksväsendet i hela landet skulle komma till stånd. Emellertid ha ju ekonomiska skäl omöjliggjort för Kungl. Maj:t att lägga fram detta förslag, trots att man från departementets sida förklarat, att man hyser det allra största intresse för ett förverkligande av de sakkunnigas förslag.

Jag kan erinra om att när de sakkunnigas förslag på sin tid remitterades till en rad olika instanser, så var det ingen som reste några invändningar mot förslaget att upprätta ett sådant här centralt bibliografiskt organ. Därtill kommer, att de sakkunniga innan förslaget avgavs trädde i kontakt med alla berörda organisationer, såsom ABF, Landsbygdens studieförbund samt de stora nykterhetsorganisationernas studieförbund, och inhämtade deras mening. Med något enstaka undantag förklarade man sig på alla dessa håll mycket intresserad av att få till stånd det organ, som det här är fråga om.

I fjol framförde skolöverstyrelsen i sina petita till departementschefen önskemål om att folkbildningssakkunnigas förslag åtminstone på den punkt det här gäller skulle föreläggas riksdagen. Statsrådet hade emellertid den uppfattningen, att eftersom folkbibliotekssakkunnigas förslag syftade till en stor ekonomisk upprustning av folkbiblioteken, så skulle det inte tjäna någonting till att framlägga detta förslag på basis av de mycket små statsbidrag som nu utgå. Enbart av det skälet avstod departementschefen från att framlägga förslaget för riksdagen. När vi, som voro intresserade av saken, sedermera sökte kontakt med departementet, förklarade departementschefen, att han inte hade något emot att vi motionerade i frågan och att riksdagen korrigerade statsverkspropositionen

på denna punkt. Motionen är alltså väckt i samförstånd med departementet.

Jag skall tillåta mig att i allra största korthet något utveckla vad det här är fråga om. Jag ber att få erinra om att vi här i landet ha inte mindre än 7 640 folk- och skolbibliotek. Dessa 7 640 bibliotek köpa tillsammans omkring 600 000 volymer varje år, vilka skola katalogiseras. Detta sker i de enskilda biblioteken. Ute i landet sitta alltså 7 640 bibliotekarier och knäpa ut katalogkort till dessa böcker på sina skrivmaskiner. Det räcker inte alltid med ett kort för varje volym, utan ofta får man lov att skriva ut två eller tre och i många fall ännu flera kort, om bokens innehåll är av mera varierande art. Katalogiseringen är ju till för att böckerna skola komma att utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt. Jag menar nu, att i stället ett kooperativt organ för biblioteken centralt skall kunna utföra katalogiseringen och tillställa biblioteken katalogkort allt eftersom de rekvirera böcker. Därigenom skulle detta tidsödande arbete på de många platserna ute i landet bli överflödigt.

Detta är alltså en uppgift som det centrala organet skulle ha. En rad andra uppgifter föreligga. En sådan är exempelvis att utgiva tryckta samkataloger över de bokförråd, som i regel hållas vid de flesta bibliotek. Varje bibliotek kan av ekonomiska skäl inte trycka en egen katalog. En samkatalog skulle därför i många fall vara till ofantlig nytta. Om den framställes i en stor totalupplaga för hela landet, kan den ju göras i ordning för några få ören per exemplar, och det skulle alltså vara möjligt att åstadkomma en dylik service för biblioteksbesökarna.

På en rad av områden är det svenska biblioteksväsendet efterblivet. I tidsskrifter och tidningar förekomma regelbundet mycket värdefulla uppsatser i olika ämnen, som icke givas ut i bokform. Det finns i vårt land ingen för-

Understöd åt folkbiblioteksväsendet.

teckning över sådana artiklar. Om man kunde ge ut ett tidskriftsindex eller ett index över exempelvis de största tidningarnas kulturella uppsatser och artiklar, skulle man ju kunna tillvarata ett oerhört värdefullt material och ställa det till förfogande för biblioteksbesökarna. Det är en uppgift som måste handhas centralt, och dennas genomförande kostar uppenbarligen pengar.

Jag förstår att man i statsutskottet har fått för sig, att det gäller ett försök att centraldirigera de svenska folkbibliotekens bokköp. Det är inte alls fråga om något sådant. Det centrala organet, sådant det är tänkt, skall basera sin verksamhet på de olika biblioteksorganisationerna, och samverkan skall ske med statens bibliotekskonsulenter. Man har tänkt sig, att förste bibliotekskonsulenten automatiskt skulle vara ordförande även i styrelsen för den stiftelse, som skulle handha uppgifterna i samband med bokköpen. Man dirigerar ju inte inköpen, om man lämnar vägledning åt bibliotekarierna för deras val i den stora bokutgivning, som sker varje år.

Här föreligger alltså ett missförstånd, som det är angeläget att man försöker klara upp. Det är orimligt att tänka sig, att bara därför att en viss verksamhet måste utföras centralt, så skulle uppstå alla de olägenheter, som i andra sammanhang kunna anföras mot vad man kallar centraldirigering.

Utskottets talesman, herr Svensson i Grönvik, har här sagt, att man ingenting vet om personalbehov och lokalbehov och dylika saker och att detta skulle vara ett av de skäl, som ha gjort utskottet tveksamt. Men det är inte meningen att det skall bli fråga om någon stor apparat. Det är inte meningen att det skall bli ens någon statlig organisation, utan tanken är ju att lägga det hela på stiftelsegrund och alltså bygga upp en fullt fri verksamhet, som utövas av intressenterna själva, d. v. s. av biblioteksorganisationerna. Personalbeho-

vet kommer att bli mycket obetydligt. Det är klart att man måste ha en första rangens kraft som ledare för den bibliografiska organisationen, men sedan räcker det med ett antal maskinskrivningskunniga personer, som kunna utföra det rent manuelle arbetet med framställandet av de alster det gäller. Lokalbehovet är tillgodosett genom den expedition, som Sveriges allmänna biblioteksförening har i Lund, ty man anser, att verksamheten åtminstone tills vidare skall kunna bedrivas där.

Jag vill även be att få fästa uppmärksamheten vid, att det är mycket väl sörjt för kontrollen över de pengar, som skulle användas för det centrala organet. Därest man skulle bifalla reservationen innebär riksdagsbeslutet, att de två procent av statsbidraget, som skola innehållas och som för hela landet utgöra ett belopp av ungefär 40 000 kronor, ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Den stiftelse jag tidigare nämnde får sedan hos Kungl. Maj:t begära anslag för utförande av speciella ting, för tryckning av kataloger, för anordnande av bibliotekskurser, för utbildning av studiecirkelbibliotekarier o. s. v. Genom att man har förste bibliotekskonsulenten inkopplad på verksamheten böra ju därjämte alla garantier finnas för att den handhas på ett ur statsmakternas synpunkt fullt tillfredsställande sätt.

Det är uppenbart, att denna lilla reform inte kan hjälpa folkbiblioteksväsendet ur de svårigheter, som bottna i de otillräckliga anslagen. Jag ger herr Svensson i Grönvik alldeles rätt i, att vad biblioteken behöva är inte i främsta rummet råd, som han uttryckte sig, från centralt håll, utan det är pengar till att köpa böcker. Men när det nu är på det viset, att statsmakternas möjligheter att ställa anslag till förfogande äro så begränsade, föreligger det väl de allra starkaste skäl att taga så väl vara som möjligt på de små anslag som givas. Är det inte då ett slöseri, att det skall utbetalas ersättningar av skiftande slag

Understöd åt folkbiblioteksväsendet.

för tekniskt arbete ute i biblioteken, som är överflödigt, då det i stället kan utföras gemensamt för alla genom ett centralt organ?

Bibliotekens självverksamhet är av den allra största betydelse för hela folkbiblioteksväsendet. Men vi skola inte låta den sidan av saken förblinda oss så till den grad, att vi säga nej till åtgärder av detta slag, som äro ägnade att hjälpa hela denna gren av folkbildningsverksamheten ur de svårigheter, som den nu befinner sig i.

Jag vill med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen, och jag gör det så mycket hellre som det faktiskt förhåller sig så, att ett bifall inte kommer att kosta statsverket några extra utgifter.

Häruti instämde herrar *Bark* och *Andersson* i Ryggestad.

Fröken VINGE: Herr talman! När statsutskottets andra avdelnings ärade ordförande herr Svensson i Grönvik talade om att de små biblioteken inte behövde råd, blev man betänksam, särskilt med tanke på att detta uttalande kom från en representant för ett av de båda län i landet, som äro mest missgynnade på detta område, ett av de båda län, som ännu sakna centralbibliotek. Jag försäkrar herr Svensson att de små biblioteken, särskilt i ett sådant län, kunna behöva råd och hjälp från erfarnare kolleger. Detta innebär inte, att man från de större bibliotekens sida skall tala om för de små biblioteken att precis så och så skola ni göra. Men hur skall bibliotekarien i ett litet bibliotek på landet kunna utnyttja det knappa bokanslaget på bästa sätt och välja ut de lämpligaste böckerna, om han inte får förteckningar över lämplig litteratur? I dessa skall han inte bara kunna få uppgift på vad de olika böckerna kosta och deras titlar utan också få veta, om ett arbete är stort eller litet, populärt eller mera vetenskapligt, så

att han på det sättet kan bilda sig en uppfattning om huruvida det passar i hans bibliotek eller inte. Sådana förteckningar är det ju meningen att den blivande bibliotekstjänsten skulle utarbeta.

Sedan skulle jag bara vilja säga, för att inte förlänga debatten, att det väl ändå måste vara irrationellt, att det sitter folk på vartenda bibliotek här i landet och katalogiserar samma böcker. Nog är det väl klokare att, om man så kan, centralisera denna verksamhet. Sveriges allmänna biblioteksförening har redan i viss utsträckning fått fram tryckta katalogkort. Det sorgliga i saken är bara, att föreningen genom att den haft så små resurser inte har kunnat tillhandahålla korten i den takt, som varit önskvärd. Det har inte kunnat hjälpas att korten blivit färdiga så sent, att vissa bibliotek inte kunnat vänta på dem utan måst katalogisera böckerna själva med allt det dubbelarbete detta innebär. Det är nödvändigt att det organ, som nu är föreslaget, blir försett med en jämn personalstyrka, så att katalogkorten kunna gå ut så snabbt, att biblioteken kunna rekvirera dem på samma gång som de rekvirera böckerna från bokhandlaren och sedan få korten ungefär samtidigt som böckerna komma från bokbindaren.

Jag skulle vilja tillägga, herr talman, att det är svårt att i dessa tider, då det är så ont om pengar, föreslå några verkligt stora reformer på folkbildningens område. Men här finns det en liten reform, som vi skulle kunna genomföra utan ökade kostnader för statsverket. Det är väl just den typen av reformer, som vi böra försöka inrikta oss på just nu, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Det är naturligtvis mycket otacksamt av mig, som representerar de mindre biblioteken ute på landsbygden,

Understöd åt folkbiblioteksväsendet.

att inte taga emot en gåva, som välvilligt överräckes från ett både mera sakkunnigt och mera kapitalstarkt håll. Men jag vill bara säga till fröken Vinge, när hon undrar hur en bibliotekarie, som sitter på ett litet bibliotek på landet, skall kunna välja ut lämpliga böcker, att det inte går till så, att bibliotekarien sköter om den saken. Vi ha i stället biblioteksstyrelser som sammanträda och gå igenom det hela. Bibliotekariens uppgift blir på det sättet huvudsakligen att diskutera bokvalet med styrelsen samt verkställa de beslut, som styrelsen fattar. Detta arbete är inte större än att styrelsen hinner med det. Det går således inte alls till likadant på de små landsbygdsbiblioteken som det, enligt vad jag förstår av fröken Vinges resonemang, går till på de större biblioteken.

Slutligen vill jag till herr Nilsson i Kristinehamn säga, att det inte var alldeles obekant för mig att motionen var väckt i samråd med departementet och att departementet alltså hade reda på motionen och ingenting hade att invända mot att den väcktes. Det hade jag också reda på. Det var ingen nyhet som särskilt imponerade på mig. Ty även om vi ha en mycket stor lojalitet mot Kungl. Maj:t, få vi väl ändå icke alldeles koppla bort vårt eget omdöme. Och när Kungl. Maj:t icke själv har tagit initiativ, må det förlåtas oss att vi hysa viss tveksamhet.

För övrigt har jag ingenting emot att biblioteken förena sig om detta. Men låt oss där ute gå fria så länge! Jag tror att vi kunna klara oss utan den där hjälpen, som räckes så välvilligt, åtminstone någon tid framåt. I varje fall tror jag icke att det är någon fara i dröjsmål med denna lilla reform.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Det är alldeles riktig som herr

Svensson i Grönvik säger, att biblioteksstyrelserna ute på landet i många fall äro de som bestämma vilka bokinköp som skola ske till olika bibliotek och att det alltså icke är bibliotekarien som gör detta. Men även om det är flera som skola fatta dessa beslut, är det väl icke värdelöst, herr Svensson, om dessa människor, när de skola besluta, ha vägledning rörande den bokutgivning som skett under året och varur de skola välja. Det är sannerligen ingen lätt uppgift, i synnerhet icke för folk, som icke dagligen kan följa bokutgivningen, att slå sig ned en kväll och söka välja ur den väldiga flod av böcker, som exempelvis vid jultiden släppes lös över landet. I detta ögonblick är det naturligtvis av största betydelse, att det finns en litteraturförteckning, som klagör värdet av olika bokverk, utan att detta behöver innebära något försök att dirigera smaken eller det val av böcker som skall göras.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr Eric Ericson m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Kristinehamn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 303:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den

Bidrag till verksamheten vid hemgårdar m. m.

ändring, som föreslagits i den av herr Eric Ericson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr Eric Ericson m. fl. avgivna reservationen.

Punkterna 304—311.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 312.

Bidrag till verksamheten vid hemgårdar m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 326, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1951/52 till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar anvisa ett anslag av 30 000 kronor samt till Bidrag till verksamheten vid studiehjem likaledes ett anslag av 30 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* väckt motion (II: 249), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att öka anslaget till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar från 30 000 kronor till 60 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 249,

a) till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

b) till Bidrag till verksamheten vid studiehjem för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar

Ohlon, Söderquist, Svensson i Ljungkile, *Hoppe och Kyling*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén och Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 249, till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 50 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr HOPPE: Herr talman! Av såväl trycket som debatten här framgår med all tydlighet, att tvenne principer på ett särskilt sätt varit vägledande för andra avdelningen inom statsutskottet vid dess behandling av budgetförslaget. Den första: man försöker nästan till varje pris undvika alla ökningar av kostnaderna utöver Kungl. Maj:ts förslag. Den andra: man skall ha respekt för den utredningsapparat, som man i vanliga fall använder, och man bör, om möjligt, invänta Kungl. Maj:ts prövning av utredningens resultat, innan man tar ställning till detta.

Man brukar i regel förfara så på vår avdelning, och man har tillämpat dessa regler på ett alldeles särskilt strängt sätt innevarande år. Då är det, får jag säga, rätt svårt att taga ställning till denna motion om ökat anslag till våra hemgårdar, ty den innebär ju ett krav på ökad medelsanvisning. Vidare innebär den att man icke, något som eljest alltid principiellt rekommenderas, skall avvakta Kungl. Maj:ts prövning av en utredning. 1947 års ungdomsvårdskommitté har ju yttrat sig även i detta ärende, men dess förslag har ännu icke varit föremål för Kungl. Maj:ts ställningstagande.

Herr talman! Trots att jag sålunda måste känna mig mycket tveksam inför förslaget, när det ligger till på detta sätt, måste jag dock ansluta mig till syftet med förslaget och till den reservation som föreligger. Jag nödgas, herr talman, be att få taga ett par minuter i

Bidrag till verksamheten vid hemgårdar m. m.

anspråk för att motivera detta. Denna motivering får jag ju hämta från hemgårdarnas gärning. Jag har icke ett ögonblick tänkt mig söka berätta om vad hemgårdarna göra den dag som i dag är. Det är bara en enda punkt som jag vill peka på; det är deras framgångsrika arbete för ungdomen, något som kan karakteriseras som hjälp till självhjälp. Man är nog rätt ense om att barnen och ungdomen äro vår rikaste, största och förnämsta tillgång. Det råder väl ock rätt stor enighet om att ett av våra allvarligaste problem för närvarande just är ungdomsvårdsproblemet. På grund av den erfarenhet jag har av vissa hemgårdar vågar jag säga, att de — för all del i begränsad utsträckning — på ett utomordentligt framgångsrikt, effektivt och lovvärt sätt bidragit till lösningen av ungdomsvårdsproblemet.

Nu är det ju så, att dessa hemgårdar kämpa med en gränslöst besvärlig ekonomi. De som äro anställda vid våra hemgårdar äro så uruselt betalda, att det nästan är skamligt. Om en del av dem gäller att de icke kunna tänka sig att stå kvar i denna gärning så länge till mot denna ringa betalning. Med den mycket svaga ekonomi hemgårdarna ha riskerar man vidare, att verksamheten över huvud taget kommer att förlamas; man kan icke fortsätta. De 30 000 som eventuellt skulle beviljas nu äro, herr talman, väsentligt mindre värda än de 30 000 kronor som gåvos föregående år. Om inte anslaget ökas komma hemgårdarna detta år att få större ekonomiska bekymmer än förut. Vidare är det såvitt jag förstår så, att det nu praktiskt taget är omöjligt för dem att utvidga sin verksamhet. En sådan utvidgning måste jag med tanke på ungdomens bästa och hemgårdarnas möjligheter att tjäna ungdomen tillmäta en utomordentligt stor betydelse.

Jag vill med dessa korta ord, herr talman, säga att jag finner mycket starka skäl tala för att hemgårdarna efter flera

försöksframstötar här i Sveriges riksdag nu äntligen få ökat anslag, icke för att man därmed skulle lösa de ekonomiska problemen för hemgårdarna, ty det gör man icke med en så liten summa som det här är fråga om, men man skulle genom ett sådant beslut visa hemgårdarna, att de äro föremål för statsmakternas omsorg på ett annat sätt än förut, och man skulle giva dem nytt mod och hopp för framtiden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Jag ber att få till alla delar instämma i vad herr Hoppe anförde. Jag vill också understryka värdet av hemgårdarnas förebyggande ungdomsverksamhet. Vi ha här i riksdagen varje år att taga ställning till stora anslag för ungdomsvården i form av eftervårdande verksamhet. Men den rent förebyggande verksamheten betyder enormt mycket. För varje ungdom som kan räddas betyder det, att vi rädda oss undan stora kostnader för eftervården.

Många hemgårdar bedriva öppen verksamhet, där man söker komma i kontakt med drivande, föreningslösa och kontaktlösa ungdomar. Det är en verksamhet som är av den allra största betydelse i fråga om ungdomens problem.

Herr talman! Kungl. Maj:t och utskottet föreslå att 30 000 kronor skola fördelas på 34 hemgårdar. Reservationen innefattar ett ytterst blygsamt tillskott, nämligen 20 000 kronor. Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Det förhåller sig så att här har en kommitté, benämnd 1947 års ungdomsvårdskommitté, framlagt ett förslag, som även innefattar statsbidrag till hemgårdar. Detta förslag har Kungl. Maj:t ännu icke tagit under omprövning. Under sådana förhållanden skulle

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

det vara rätt märkligt, om riksdagen ginge händelserna i förväg. Detta gäller även med fullt beaktande av de motiv, som här framförts i debatten av bl. a. herr Hoppe. Jag är villig att helt acceptera dessa motiv, men jag har icke kunnat sträcka mig så långt att jag velat gå med på en ökning av anslaget på denna punkt.

Herr talman! Med dessa korta ord ber jag därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOPPE: Herr talman! Bara ett litet kort ord! Jag har i mitt anförande varit inne på tankegångar liknande dem herr Svensson i Grönvik gjorde sig till talesman för, nämligen att ungdomsvårdskommittén utrett även föreliggande fråga men att Kungl. Maj:t icke tagit ställning därtill. Jag undrar dock, om man icke i detta speciella fall skulle våga att något jämka på de principiella ståndpunkterna. Såvitt jag känner till innebär ungdomsvårdskommitténs förslag så mycket, att det icke finns möjlighet att lösa allt detta på en gång och i ett sammanhang. När Kungl. Maj:t icke haft möjlighet att föreslå det, icke minst beroende på det finansiella läget, så kunde man, eftersom det i övrigt finnes så stark motivering för att giva ett ökat stöd åt dessa hemgårdar, kanske drista sig att göra ett undantag från en annars god regel. Det förhåller sig precis på samma sätt som i det ärende vi togo nyss, trots att där icke förelåg någon Kungl. Maj:ts prövning. Vi borde ändå kunna giva dem det ökade stöd de så väl behöva och som de genom sin gärning gjort sig så väl förtjänta av.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr Ohlson m. fl. beträffande denna punkt

avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hoppe begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 312:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten 312 gjorda hemställan.

Punkten 313.**Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 327, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 489 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmbäck m. fl.* (I: 260) och den andra inom andra kammaren av herr *Kristensson i Osby m. fl.* (II: 244), i vilka hemställts, att riksdagen ville, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, bevilja till Centralförbundet för nykterhetsundervisning för främ-

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

jande av dess verksamhet 6 000 kronor, till instruktörer för nykterhetsupplysning 20 000 kronor och till främjande av olika nykterhetsorganisationers verksamhet 10 000 kronor och sålunda såsom bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande anvisa tillhoppa 525 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 260 och II: 244, till Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 489 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Gränebo, Mannerskantz, Ohlon, Ivar Persson, Söderquist, Skoglund* i Dovers-
torp, *Svensson* i Grönvik, *Svensson* i Ljungkile och *Kyling*, fröken *Elmén* samt herrar *Onsjö, Widén* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 260 och II: 244, till Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 507 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag skall ta ad notam herr talmannens anvisning att inte bli långrandig.

Det ärende vi här ha till behandling återkommer varje år, och det har under den senaste tiden varit ständiga framstötter om höjning av detta anslag till bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. I den motion, som tillsammans med Kungl. Maj:ts förslag nu behand-

lats, har begärts en ökning av det i propositionen upptagna anslaget med dubbelt så mycket som den ökning reservationen innebär.

När vi behandlade denna fråga på statsutskottets andra avdelning var jag redan från början av den uppfattningen, att det var orimligt att inte lämna anslag till de befattningshavare, som voro anställda, enligt samma system som för statstjänstemännen, att de alltså skulle bli lidande på detta sätt. Detta var anledningen till att jag från början gick med på den ökning som begärdes i motionen i detta hänseende. Sedan diskuterades mycket ingående den övriga delen av motionen, och vi kommo slutligen fram till det alternativet att vi, som voro mest positivt inställda till ett ökat anslag, stannade vid en förstärkning av anslaget till instruktörerna på 12 000 kronor, detta därför att det skulle bli större möjligheter att få bättre kvalificerat folk till dessa instruktörsbefattningar. Vi förutsätta med andra ord, att genom denna anslagsförstärkning det skall bli möjligt att anställa folk med bästa möjliga kvalifikationer för att driva denna verksamhet. Slutet på vårt kompromissförsök blev den reservation som här föreligger, nämligen med hemställan om en höjning av anslaget med halva det belopp, som av motionärerna begärs, eller 18 000 kronor. Detta är i korthet motiveringen för reservationen, och jag ber, herr talman, att på denna punkt få avvika från min traditionella inställning att alltid hålla på utskottet och alltid hålla igen. Men jag börjar tröttna på detta, eftersom jag inte är säker på att det hjälper i längden och eftersom jag därtill är övertygad om att det här föreligger allvarliga skäl för att man bör offra ett något större belopp i detta hänseende än vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

I detta anförande instämde herr *Lindberg*.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Tillsammans med några medmotionärer har jag yrkat på en höjning av anslaget till bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande med 36 000 kronor eller från det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, 489 000 kronor, till 525 000 kronor. Huvudmotiveringen härför är, att man därigenom i någon mån skulle kunna bli i tillfälle att inom nykterhetsorganisationerna lämna kompensation vid lönesättningen för den dyrtid, som nu tyvärr sveper fram över vårt land. Motionen yrkar alltså på att bidraget till Centralförbundet för nykterhetsundervisning skulle ökas med 6 000 kronor.

De i detta förbund anställda ha sina löner reglerade efter det statliga löne-reglementet. Då vi i januari väckte denna motion räknade man inom detta förbund med att det rörliga tillägget skulle bli 20 procent, men som vi alla känna till är nu det rörliga tillägget för de statliga befattningshavarna 32 å 33 procent. Dels detta förhållande men dels också ökningen i omkostnaderna på andra punkter gör att man i de nya kalkyler, som nu äro uppgjorda inom centralförbundet, tyvärr måste räkna med en brist på 21 000 kronor för nästa budgetår, under förutsättning nämligen att arbetet skall upprätthållas i dess nuvarande omfattning. Under förutsättning att reservanternas yrkande, som på denna punkt sammanfaller med motionens, går igenom, blir bristen i stället 15 000 kronor. Men också detta är allvarligt nog, ty det betyder givetvis att centralförbundet får inskränka på en del av sitt arbete och att man måste överväga att i viss mån slå sönder sin organisation genom att avskeda någon av de anställda.

Centralförbundet fyller en stor uppgift, och man måste i hög grad beklaga en sådan utveckling. Centralförbundets arbete är omfattande. Förbundet sysslar bland annat med de allmänna upplysningskurserna, instruktionsverksamhet bland lärare, undervisning i skolor, föreläsningsverksamhet, militärnykterhetsundervisning och presstjänst, och det har dessutom en upplysningsbyrå.

I motionen ha vi också yrkat på ökat bidrag till instruktörerna för nykterhetsupplysning. Det finns i vårt land tio heltidsanställda instruktörer för detta ändamål. Inom IOGT finns det tre. De kristna samfundens nykterhetsrörelse har två, och nykterhetsorden Verdandi, Vita bandet, Sveriges blåbandsförening, Nationaltemplarorden och Motorförarnas helnykterhetsförbund vardera en. Dessutom finns det två deltidanställda, en inom Sveriges lärares nykterhetsförbund och en inom SSUH. Då statsutskottet gick in för statsbidrag till dessa tjänster uttalade utskottet den mening- en, att bidraget borde täcka ungefär halva kostnaden för instruktörerna. Då jag väckte motionen i januari, räknade man med att kostnaden var 15 500 kronor per instruktör, och vi föreslogo då att man skulle höja det statliga bidraget för de statsanställda från 6 000 till 7 750 kronor och höja bidraget för de deltid- anställda med 1 500 kronor. Men sedan dess har dyrtiden satt in ytterligare, och man räknar nu med en kostnad av 17 000 till 19 000 kronor för dessa instruktörer. Man räknar då inte bara med lönerna utan också med resekostnader, dagtraktamenten och dylikt. Det måste därför sägas, att den ökning vi föreslogo i motionen var blygsam, men trots detta ha reservanterna sänkt beloppet till ungefär 1 000 kronor per instruktör. Anslagsförstärkningen på denna punkt skulle därigenom bli 12 000 kronor.

I motionen hade vi dessutom ett yrkande, som gick ut på ett anslag på

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

10 000 kronor till nykterhetsorganisationerna för att tillfälle skulle beredas dem att lämna lönekomensation också till andra befattningshavare. Nykterhetsorganisationerna finansiera ju sina utgifter genom medlemsavgifter och genom frivilliga bidrag. Men på grund av dyrtiden är det helt naturligt svårare att finansiera dessa utgifter, och dessa organisationer måste därför arbeta under svåra ekonomiska bekymmer, som lätt nog lägga en hämsko på deras arbete. Detta yrkande i motionen ha reservanterna inte upptagit som sitt. Jag vill därvidlag erinra om att motionens framställning bara byggde på de förbättringar, som voro oundgängligen nödvändiga i fråga om befattningshavernas löner. Men nu stiga omkostnaderna även i andra avseenden. Över huvud taget innebär dyrtiden, att om man här inte får något ökat bidrag, blir det i realiteten en försämring, ty det försämrade penningvärdet går ut över detta anslag.

Utskottsmajoriteten motiverar sitt yrkande om avslag på motionen med statsfinansiella skäl, men jag skulle vilja fråga: Är detta en klok sparsamhet? Mig förefaller det som om det vore ett dåligt sätt att spara, ty ökad nykterhet måste vara till fördel för produktionen inom landet och är också till fördel när det gäller att förebygga sociala skadeverkningar, som kunna bli ganska dyrbara för vårt samhälle. Det är bättre med förebyggande åtgärder på detta område än att man skall behöva ta hand om dessa personer, som tyvärr slutligen måste hamna på alkoholistanstalterna. Då bli de dyra för vårt samhälle. Jag tror att vi i denna kammar äro överens om vikten av arbetet på detta område, men äro vi överens om vikten

av detta upplysningsarbete borde vi också vara överens om att detta arbete skall skötas effektivt. Och för att arbetet skall kunna skötas effektivt behövs det pengar. Vi stå troligen inför en ny nykterhetslagstiftning i vårt land. Av alla tecken att döma blir den sådan, att den kommer att ställa nya krav på upplysning och uppföstran på detta område. Det kan då inte vara försvarbart att under ett eller annat övergångsår låta organisationerna på detta område försvagas för att sedan bygga upp dem på nytt. Här gäller det inte en förstärkning för det närvarande utan att bevara vad som finns, och det bör väl vara en angelägen uppgift för svenska staten att se till att nykterhetstillståndet i vårt land blir sådant, att det är vårt svenska samhälle värdigt.

Herr talman! Jag skall nu inte yrka bifall till motionen, låt vara att yrkandena i densamma äro mycket blygsamma, utan av praktiska skäl yrkar jag i stället, herr talman, bifall till den reservation, som är avgiven av herr Gränebo m. fl.

Häruti instämde herrar *Stjärne, Wiklund* i Stockholm och *Fröderberg*.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande utlåtande samt handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdad anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.48 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 18 april.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel (Forts.).

Herr andre vice talmannen anmälde, att behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas.

Punkten 313.

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

Vid fortsatt föredragning av punkten lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr NYBERG, som yttrade: Herr talman! Jag skulle kanske kunnat nöja mig med att instämma i vad herr Svensson i Grönvik och herr Kristensson i Osby yttrat i denna fråga före middagsrasten, men då jag nu begärt ordet vill jag framföra några synpunkter och även understryka vad som sagts i debatten tidigare under dagen.

Det är väl så, att vi alla här i riksdagen äro överens om att nykterhetsrörelsen utför en samhällsgagnande gärning av betydande mått. Denna uppfattning är helt säkert inte tillfinnades bara hos de ca 160 ledamöter av

båda kamrarna, som tillhöra någon nykterhetsvänlig organisation, utan den är väl gemensam för oss alla. Det är naturligtvis också med hänsyn till nykterhetsrörelsens betydelse i samhället som staten gått in för att ge den sitt stöd, bland annat genom ekonomiska bidrag. Jag förmodar sålunda att vi äro överens om att det är till fördel för samhället, att nykterhetsrörelsen icke bara är i verksamhet utan också går framåt, att den kan öka sina medlems-siffror och intensifiera sitt upplysnings- och propagandaarbete.

Vi äro väl också numera på det klara med att ökad folknkyrkerhet inte bara har socialt gynnsamma verkningar utan också är till fördel ur ekonomisk synpunkt. Framstående experter på det ekonomiska området ha kommit till den slutsatsen, att minskning av alkoholbruket inte bara skulle leda till minskade utgifter för sociala ändamål utan också verka främjande på produktionen och därmed också på nationalinkomsten. Det är nog inte många som vilja förneka riktigheten av detta påstående.

Men sedan dela sig meningarna i fråga om hur långt samhället bör gå för att ge denna verksamhet sitt stöd. Somliga vilja i detta avseende sträcka sig mycket långt, andra återigen anse att nykterhetsrörelsen bör klara sig med de avgifter och frivilliga bidrag, som den får ifrån medlemmarna själva. Det förefaller mig som om vi här i riksdagen skulle funnit en sorts medelväg. Vi ha stannat för ett bidrag till nykterhetsrörelsens främjande på 400 000 å 500 000 kronor per år. För nästa budgetår skulle det enligt regeringens och statsutskottets förslag bli 489 000 kronor. Bidragen fastställas emellertid samtidigt som vi få lägga ut

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

många miljoner kronor för att taga hand om de stackars människor, som kommit i social misär till följd av alkoholmissbruk. Man gör sig onekligen den frågan: Skulle det inte vara en god affär för staten att ge ett effektivare stöd åt nykterhetsrörelsen, d. v. s. att stärka den verksamhet, som är ägnad att motverka alkoholmissbruket, om man samtidigt åtminstone i någon mån kunde minska de krav på statskassan som uppstå, när vi skola taga hand om alkoholmissbrukets offer? Om man över huvud taget tillmäter nykterhetsrörelsen någon betydelse — och det göra vi väl alla — måste man såvitt jag kan se komma fram till denna slutsats.

Om man ser saken på detta sätt betyda alltså ökade anslag till nykterhetsrörelsen icke enbart att man ökar statens utgifter. Man underlättar därigenom också strävandena att på andra områden minska kraven på statskassan, och man bidrar till att stärka förutsättningarna för en stigande produktion. Jag tror att detta är värt ett särskilt hänsynstagande just nu på grund av det ekonomiska läge, vari vi befinna oss, där vi ju på allt sätt vilja verka för att produktionen skall öka. Även om detta hänsynstagande tar sig uttryck i ekonomiskt stöd är den frivilliga nykterhetsrörelsen säkerligen värd mera uppmärksamhet än den för närvarande får.

Jag vill också i detta sammanhang göra en liten reflexion. Det är ju ännu så länge svårt att säga, vad 1944 års nykterhetskommitté kommer att föreslå. Emellertid har det berättats bland annat att nykterhetsrörelsen skulle komma att få avsevärt större statsanslag än den hittills har fått. I varje fall skulle CFN, d. v. s. Centralförbundet för nykterhetsundervisning, få mera pengar till sitt förfogande än vad för närvarande är fallet. Detta är givetvis ur nykterhetsrörelsens synpunkt mycket tacknämligt, men om nu detta är

riktigt — och det måste väl vara så — frågar man sig om inte nykterhetsrörelsen har samma värde redan nu som den kommer att få efter det riksdagsbeslut, som väl skall följa på förslag av 1944 års nykterhetskommitté. Finns det skäl i att nu hålla nykterhetsanslaget nere, när det i alla fall troligen kommer att öka väsentligt om ett eller annat år? Bör man inte kunna sträcka sig åtminstone så långt som reservanterna i statsutskottet nu yrka på? För min egen del tycker jag att det ligger så till. Det är ju dock ett avsevärt steg till vad t. ex. skolöverstyrelsen anser vara skäligt.

Låt mig också erinra om att nykterhetsrörelsen här i landet planerar att, när betänkandet kommer ifrån 1944 års nykterhetskommitté, anordna en serie upplysningsmöten i denna fråga. Det kommer givetvis att kosta mycket pengar, och det är alltså även ur den synpunkten av betydelse att man ger nykterhetsrörelsen ekonomiskt stöd.

Nu återopas för utskottets ställningstagande hänsyn till det statsfinansiella läget. Jag har redan framhållit att det även ur ekonomisk synpunkt kan vara fördelaktigt att stärka nykterhetsrörelsens arbetsmöjligheter. Därutöver tror jag nog man kan säga, liksom också herr Kristensson i Osby antydde, att de 18 000 kronorna inte kunna få några vådligare verkningar för statens finanser. Däremot betyda dessa pengar en hel del för de institutioner, som skulle få ökade anslag. Jag vill understryka att CFN t. ex. har det mycket svårt med sin ekonomi, vilket f. ö. redan har framhållits av herr Kristensson. Jag vill som ett exempel omnämna att CFN troligen kommer att upphöra med att gratis skicka ut sin pressöversikt till de svenska tidningarna. Vad en sådan reducerad upplysningsverksamhet skulle komma att få för följder kunna vi ju förstå. Det skulle i varje fall inskränka på nykterhetsrörelsens upplysnings-

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

verksamhet genom den svenska pressens hjälp.

Jag vill också intyga att de frivilliga nykterhetsorganisationerna ha det mycket bekymmersamt till följd av det sjunkande penningvärdet. Jag har i det fallet vissa egna erfarenheter att bygga på, eftersom jag aktivt deltagit i nykterhetsrörelsens verksamhet. Motionärerna framhålla att godtemplarordens instruktörer, för att ta ett exempel, kosta ca 15 500 kronor per år. Jag kan bestyrka riktigheten av denna uppgift. Den är snarast tilltagen i underkant. Det är tydligt att man inom den närmaste framtiden har att räkna med ännu större kostnader för denna verksamhet. Vissa inskränkningar i det frivilliga nykterhetsarbetet måste tydligen bli följden. Medlemmarnas egna bidrag räcka ju inte till för att fylla det behov, som här uppstår. Det är visserligen ganska stora summor som enskilda människor här lämna för en verksamhet med samhällelig syftning. Man räknar sålunda med att enbart inom godtemplarorden medlemmarna själva tillsammans offra ca 2 miljoner kronor per år för att hålla verksamheten i gång. Jag förmodar att man även inom andra organisationer kommer upp till ganska stora belopp i detta avseende. Jag tror knappast man kan begära mera av ekonomiska uppoffringar av medlemmarna i dessa organisationer.

Med dessa siffror som bakgrund och med tanke på att det ju dock här är ett arbete, som kommer samhället till godo, tycker jag verkligen icke att någon skulle behöva dra sig för att öka det statliga bidraget till nykterhetsrörelsen med det relativt obetydliga belopp av 18 000 kronor, som det här rör sig om. Man löser naturligtvis inte med dessa 18 000 kronor de ökade svårigheter, som nykterhetsrörelsen får genom penningvärdets fall, men det innebär dock ett icke föraktligt tillskott.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till den vid punkt 313 i utskottets utlåtande fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr HAMMAR: Herr talman! »Av statsfinansiella skäl», det är ett uttryck, som kommer och går och som kommer igen, när statsutskottet har anledning att ta ställning till motioner. Av »statsfinansiella skäl» har också statsutskottet hemställt om avslag på den Kristenssensska motionen om ökat anslag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

Nu skall ingen tro, att inte jag har den största förståelse för det statsfinansiella läget. Det gäller sannerligen att i den nuvarande situationen ta väl vara på både sina egna pengar och statens. Men fara är att om man använder orden »av statsfinansiella skäl» alltför ofta och i alltför tvistiga sammanhang, så mista dessa ord sin värde, och det är inte utan att den faran lurar här.

Ett par talare ha tidigare utförligt gått in på denna sak. Jag skall därför bara tillåta mig att stryka under en del av vad de sagt och så snart som möjligt också sluta.

I själva verket är det inte alls fråga om någon reell ökning av statens bidrag till upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande. Vad saken gäller är att i någon mån ge kompensation för försämringen i penningvärdet. Såsom det har sagts tidigare, är CFN:s personal lönegradsplacerad enligt statens lönesystem. De nyss genomförda löneökningarna uppgå till omkring 8 000 kronor för budgetåret 1951/52, och höjningen för porton och telefonsamtal beräknas till 1 200 kronor. Från och med i fjol har personalen varit inplacerad i statens pensionsanstalt, och avgiften härför har beräknats till omkring 5 000 kronor o. s. v. Allt som allt ge

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

beräkningarna vid handen, att det kommer att uppstå ett underskott för CFN på ungefär 21 000 kronor för budgetåret 1951/52, om verksamheten skall fortgå i samma omfattning som nu. Dessutom framgår det redan av utskottets redogörelse för motionen, att CFN för sin verksamhet nästan uteslutande är beroende av statens ekonomiska bidrag.

Den andra utgiftsökning, som varit på tal, gäller kostnaderna för de av nykterhetsorganisationerna anställda, statligt behörighetsförklarade instruktörerna. Totalkostnaderna under 1951 för en instruktör beräknas uppgå till mellan 17 000 och 19 000 kronor — jag har fått siffran alldeles nyligen — och då är det att minnas, att när instruktörsbefattningarna inrättades och det beslöts, att statens bidrag skulle utgå till denna verksamhet, utgick man från att statsbidraget borde täcka ungefär hälften av kostnaderna. Det kan knappast anses riktigt att hela den ekonomiska belastning, som penningvärdesförsämringen i detta fall medför, skall bäras enbart av nykterhetsorganisationerna. Nykterhetsrörelsen bedriver redan en verksamhet, som i hög grad är beroende av enskildas arbete och ekonomiska uppoffringar — den föregående talaren har ju strukit under den saken. Försök ha gjorts att uppskatta storleken av medlemmarnas direkta ekonomiska bidrag, och det beräknas att dessa uppgå till ungefär tio gånger det statliga anslaget. Om då inte detta frivilliga bidrag funnes, som av skolöverstyrelsen och av andra insiktsfulla institutioner på det varmaste har vitsordats, skulle staten nödgas göra betydligt större ekonomiska insatser än nu för att få till stånd en motsvarande upplysningsverksamhet.

Herr talman! Med stöd av vad jag här har sagt tillåter jag mig hemställa om bifall till den vid punkt 313 fogade reservationen, som är undertecknad av herr Gränebo m. fl.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Att statsutskottet har följt Kungl. Maj:ts linje i fråga om anslagsbeviljandet och inte ansett sig kunna följa motionerna beror inte på någon undervärdering av det arbete som nykterhetsorganisationerna bedriva, utan det beror, såsom det står här i utskottets utlåtande, på det statsfinansiella läget. Man kan naturligtvis ironisera över detta argument och göra gällande, att 18 000 kronor ju ändå inte kunna ha någon avgörande betydelse i en budget som omspannar ungefär 5 miljarder. Ja, det där låter lätt säga sig, men om man börjar avvika på än den ena och än den andra punkten, blir det betydande summor av de olika beloppen, och sådana krafter kunna bryta igenom, som driva upp statsbudgeten till orimligt höga proportioner. Jag anser därför, att vi inte få bagatellisera det argumentet, utan vi måste med verklig styrka slå vakt om det.

Gentemot den motivering för ett högre anslag som framkommer i reservationen och som även har framkommit i debatten här, nämligen att man inom nykterhetsorganisationerna har att räkna med höjda lönekostnader för den anställda personalen, vill jag sedan säga, att det inte bara är inom nykterhetsrörelsen som de höga kostnaderna för instruktörer och annan personal få betalas av organisationerna själva, utan det är så på många andra håll. Skulle vi slå in på den vägen, att staten skulle svara för höjningen av lönerna, där sådana höjningar kunna bli erforderliga, då är jag rädd för att de anslagshöjningar som vi komma att nå fram till så småningom inte stanna vid ett eller annat tiotusental kronor, utan då komma vi kanske upp i hundratusentals kronor, och jag undrar om man verkligen är beredd att ta sådana konsekvenser.

Det har vidare sagts här, att nykterhetskommittén sannolikt i sinom tid kommer att framlägga förslag om ökat

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

anslag för den verksamhet varom här är fråga. Det är möjligt, men jag anser att vi i dagens situation inte kunna bygga någonting på vad som eventuellt kommer att föreslås i ett väntat kommittéutlåtande, utan här få vi utgå från det läge som råder i dag och från de synpunkter som i dag kunna mobiliseras.

Det är sådana synpunkter som ha varit vägledande för statsutskottet, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ENGVIST: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till de synpunkter som tidigare ha framförts av de talare som yrkat bifall till reservationen. Min motivering för detta mitt ställningstagande är framför allt, att pris- och lönehöjningarna ha medfört högre omkostnader för nykterhetsverksamheten. Nykterhetsrörelsen har svårt att själv bära dessa högre kostnader. När det nu gäller en så blygsam höjning som 18 000 kronor, anser jag det mycket behjärtansvärt att biträda med detta belopp.

Jag skall inte förlänga debatten utan vill bara med denna korta motivering yrka bifall till reservationen.

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma med flera av de närmast föregående talarna i vad de ha anfört som motivering för reservanternas förslag. Jag begärde emellertid ordet bara för att göra ett par reflexioner.

Nykterhetsanslaget är ju fixerat till sin storlek. För min del har jag många gånger undrat över varför inte statsbidrag ur detta anslag kunde få en konstruktion liknande den som gäller beträffande statsbidrag till studiecirkelarna. Jag tog upp den synpunkten redan förra året, men eftersom det har skett ett skifte på ecklesiastikministerposten,

tillåter jag mig nu upprepa denna synpunkt.

Till studiecirkelarna utgår ett förslagsanslag, och statsbidragsbestämmelserna ha därför kunnat konstrueras med en stimulanseffekt. Ju mer verksamheten utvecklas, desto högre bidrag utgår, och det har gjort att man till bildningsrörelsen, dvs. studiecirkelverksamheten, i år måste föreslå ett med en halv miljon kronor ökat anslag. Vi ha för övrigt före middagsrasten beslutat, att detta anslag skall ökas med detta belopp. Alla glädja sig åt att denna verksamhet har utvecklats så kraftigt, och jag unnar gärna rörelsen starkt statsstöd. Men är inte nykterhetsrörelsens samhällsgagnande gärning förtjänt av samma stimulerande favör i anslagshänseende som bildningsrörelsens?

Ännu en reflexion, herr talman: Jag kan inte undgå att göra en jämförelse med idrottsrörelsen, alltså en annan folkrörelse, som i år får sitt anslag höjt med icke mindre än 1,5 miljoner kronor, om riksdagen bifaller vad regeringen har föreslagit. Jag vet mycket väl, att pengarna till den höjningen tas genom en höjning av radavgiften för tippningen med 5 öre. Denna höjning väntas ge ytterligare 3 miljoner kronor, och så tar man hälften av denna ökning och ger åt idrottsrörelsen. Jag är fullt medveten om att man inte kan dra några direkta paralleller, även om man kan hänvisa till den skattehöjning på sprit som vi beslöt här i kammaren i höstas och som kunde ge ett visst utrymme för en höjning även av nykterhetsanslaget.

Det är väl ingen som på allvar har något att invända mot att idrottsrörelsen får höjt anslag, men jag tycker det inte ser alldeles tilltalande ut att nykterhetsrörelsen får ett reellt minskat anslag, även om det uppföres nominellt till oförändrat belopp med 489 000 kronor, medan bildningsrörelsen får ett statsbidrag enligt oförändrade princi-

Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar.

per och idrottsrörelsen får ett kraftigt ökat anslag.

Här begäres en mycket blygsam höjning av nykterhetsanslaget, och denna höjning är i reservationen ännu blygsammare än i motionen. Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen av herr Gränebo m. fl.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! I anledning av herr Wiklunds anförande vill jag säga, att nykterhetsorganisationerna och folkbildningsorganisationerna äro jämställda med varandra när det gäller bidrag till centrala administrationskostnader. Anslaget till studiecirkelverksamheten kommer alla studiecirklar till godo, och i den mån de organiserade nykterhetsvännerna äro med i egna studiecirklar eller cirklar tillhörande andra organisationer, få de också del av det ökade anslaget till studiecirkelarna. Det råder såvitt jag förstår full jämställdhet i det avseendet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 313:o i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Wallentheim begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat skulle verkställas. Enär omröstningsapparaten vid företagen omröstning visade sig icke fungera riktigt, verkställdes i stället namnupprop. Därvid afgåvos 88 ja och 94 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 314—320.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 321.***Gymnastiska centralinstitutet:
Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 335, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för gymnastiska centralinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52, dels ock till Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 260 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *Nihlfors* väckt motion (II: 330), vari hemställts, att riksdagen måtte höja den i avlöningsstaten för gymnastiska centralinstitutet uppförda anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal med, utöver av departementschefen föreslaget belopp, ytterligare 4 752 kronor för att bereda fyra lärare i gymnastik samt

Gymnastiska Centralinstitutet: Avlöningar.

lek och idrott anställning som extra tjänstemän i lönegrad Cg 27.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 330,

a) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för gymnastiska centralinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

b) till Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 260 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Söderquist*, *Bergstrand* och *Kyling*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka det i motionen II: 330 framställda förslaget om placering av fyra lärare i gymnastik samt i lek och idrott i lönegraden Cg 27 och med anledning därav höja förevärande anslag (anslagsposten till övrig icke-ordinarie personal) med i runt tal 5 000 kronor ävensom hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 330,

a) godkänna av reservanternas föreslagen avlöningsstat för gymnastiska centralinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

b) till Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 265 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **NIHLFORS**: Herr talman! Det kan tyckas litet olämpligt att efter denna sportprestation i omröstningsförfarande komma och dra upp en fråga som verkar ganska efemär, men jag tycker att den hör samman med den föregående. Här är det nämligen fråga om lärare i gymnastik och idrott vid gymnastiska centralinstitutet, och eftersom det är en sportprestation vi nyss ha utfört kan detta i viss mån ge

en anknytning till vad jag nu kommer att säga.

Regeringen har i sitt förslag ansett att fyra arvodesavlönade lärare vid gymnastiska centralinstitutet endast skulle få lönegrad Cg 25, ehuru de ordinarie lärarna i samma ämne äro placerade två lönegrader högre, i Ce 27. Det har för mig, som är motionär i denna fråga, syntts egendomligt att man skulle placera dessa fyra lärare, som ha samma arbetsuppgifter som de övriga, två lönegrader lägre, allra helst som 1934 års riksdag uttalade, att arvodet till de icke ordinarie lärarna skulle i huvudsak motsvara begynnelselönen för de ordinarie. När nu dessa äro placerade i lönegrad 27, fordrar ju konsekvensen att även de icke ordinarie, som nu skola placeras in på löneplan, också komma i samma lönegrad.

Än mer synes ett sådant förfaringsätt naturligt när man betänker att statskontoret, som i andra sammanhang är mycket återhållsamt, redan år 1948 ansåg att det var lämpligt med denna placering i lönegrad 27. Utskottet har givetvis inte kunnat helt bortse från dessa mycket starka skäl för en inplacering i högre lönegrad, och man har sagt att det finns vissa skäl för det i motionen framförda yrkandet. Utskottet förutsätter även att Kungl. Maj:t skall taga upp frågan till förnyat bedömande, därest erfarenheten visar att lönegraden Ce 25 icke är lämpligt avvägd. Längre går det inte att komma i fråga om positivt ställningstagande, och man tycker därför att det är en antiklimax när utskottet därefter kommer fram till att motionen bör avstyrkas.

Jag vill för min del ställa det yrkande som reservanternas under punkten 321 ha ställt. Reservanternas, som äro herrar *Söderquist*, *Bergstrand*, *Kyling*, fröken *Elmén* och jag, anse nämligen att dessa lärare böra placeras i lönegrad 27 den 1 juli 1951. Det innebär

Motioner om inrättande av ett de vetenskapliga bibliotekens chefsråd. — Kostnader för inlösen av vissa ofrånkerade postförsändelser till Göteborgs stadsbibliotek.

ingen nämnvärd kostnadsökning, och det måste som sagt vara ur olika synpunkter ett konsekvent ställningstagande att göra detta yrkande. Jag hoppas att vår nya ecklesiastikminister, som såvitt jag förstår har intresse för fri-luftsliv och idrott, tar fasta på utskottets utlåtande och snarast möjligt gör ett förnyat övervägande i fråga om denna lönegradsplacering, eftersom reservationen väl inte kan vinna kammarens bifall.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag skulle vilja börja där den närmast föregående talaren slutade. Han gjorde ett yrkande men hade tydligen inte några större förhoppningar att få det bifallet, eftersom han väddade till statsrådet att taga utskottets utlåtande under övervägande. Jag vill gärna instämma i denna vädjan, att det måtte bli en omprövning på den här punkten.

Eftersom den föregående talaren tydligen inte hade några större förhoppningar på ett bifall till yrkandet kan jag begränsa mig till att med hänvisning till vad utskottet har yttrat yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 322—330.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 331.

Motioner om inrättande av ett de vetenskapliga bibliotekens chefsråd.

Efter föredragning av punkten anförde

Fröken VINGE: Herr talman! Under denna punkt har utskottet behandlat

en motion som går ut på en hemställan till Kungl. Maj:t att inrätta något som man vill kalla de vetenskapliga bibliotekens chefsråd i huvudsaklig överensstämmelse med ett förslag från 1945 års universitetsberedning.

Utskottet har ägnat denna motion en synnerligen välvillig behandling men har dock icke yrkat bifall till densamma. Man tycker sig kunna läsa mellan raderna, att utskottet menar att det här är en fråga, där Kungl. Maj:t skulle kunna taga ett initiativ, även om inte riksdagen riktar en formlig hemställan till Kungl. Maj:t om den saken. Jag hoppas också att så skall vara fallet, och jag hoppas att statsrådet skall vilja ta ett initiativ i denna fråga.

Då jag icke anser mig ha rätt att begära att vår nya ecklesiastikminister nu i dag inför kammaren skall redogöra för sin inställning till denna fråga, kommer jag i stället att tillåta mig att inom kort rikta en enkel fråga till statsrådet för att på det viset få en debatt i saken. Under sådana omständigheter finner jag det meningslöst att nu i dag riva upp en debatt i frågan, och jag har därför, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkten 332—354.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 355.

Kostnader för inlösen av vissa ofrånkerade postförsändelser till Göteborgs stadsbibliotek.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ohlson m. fl. (I: 78) och den andra inom andra kammaren av herr Schmidt m. fl. (II: 99) hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att Göteborgs stadsbibliotek skulle beviljas ett anslag å 9 000 kronor, avsett att täcka dess kost-

Kostnader för inlösen av vissa ofrankerade postförsändelser till Göteborgs stadsbibliotek.

nader för inlösen av ofrankerade postförsändelser innehållande tryckalster, som tillkommit under tiden 1 januari 1950—30 juni 1951 och som boktryckare enligt gällande lag vore skyldiga att kostnadsfritt tillställa biblioteket.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 78 och II: 99 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlön, Söderquist, Ståhl och Bergstrand*, fröken *Elmén* och herr *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 78 och II: 99 och därför hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 78 och II: 99, till Kostnader för inlösen av vissa ofrankerade postförsändelser till Göteborgs stadsbibliotek för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 9 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **SCHMIDT**: Herr talman! i egen-skap av motionär skulle jag vilja taga tiden i anspråk ett par ögonblick.

Göteborgs stadsbibliotek innehar en särställning i så måtto, att det är ett av staden underhållet bibliotek med i stort sett samma åtaganden som universitetsbiblioteken och kungl. biblioteket. Det är ett vetenskapligt bibliotek för västra Sverige, vars betydelse har ökat sedan den medicinska högskolan tillkom.

Biblioteket har samma utbytesåtaganden i fråga om volymer som de nämnda biblioteken, och det har en större utlåning än inlåning. Förut fick biblioteket s. k. granskningsexemplar, för vilka det icke hade några kostnader att tala om; de skrifter som trycktes i Stockholm skickades som fraktgoods, och de som kommo från övriga tryckorter skickades med s. k. tjänstebrevsrätt. Enligt den nya ordningen skall biblioteket inlösa alla försändelser med enkelt porto. Det innebär alltså att Göteborgs stadsbibliotek har kommit i ett sämre läge

än det befann sig i vid årsskiftet 1949/50 och i ett sämre läge än de övriga biblioteken av samma kategori.

Göteborgs stadsbibliotek har nu ansökt om fribrevsrätt, vilket generalpoststyrelsen ställer sig avvisande till. Ansökan är ännu inte behandlad av regeringen. Motionärerna ha därför med viss förståelse för generalpoststyrelsens skäl slagit in på den av generalpoststyrelsen anvisade vägen, nämligen ett förslag att statsbidrag skulle tillerkännas Göteborgs stadsbibliotek för täckning av kostnadsökningen, som i runt tal uppgår till 9 000 kronor för ett och ett halvt år.

Nu uttalar sig utskottet om biblioteksstyrelsens framställning om fribrevsrätt och säger, att vissa skäl synas tala för ett tillmötesgående av biblioteksstyrelsens framställning i så måtto, att fribrevsrätt medges. I fråga om det yrkande som har ställts av motionärerna — vilka icke ha gjort den förut nämnda framställningen till sin — har utskottet dock intet annat skäl att komma med än följande ord: »På grund av det läge, vari förevarande ärende för närvarande befinner sig, är emellertid utskottet icke berett att tillstyrka bifall till motionerna.» Förlåt, herr talman, men jag tillåter mig att undra om inte uttrycket »goddag — yxskaft» är på sin plats i det här fallet. Om utskottet med det sagda menar, att fribrevsrätt bör tillerkännas Göteborgs stadsbibliotek, så är det ingenting att tillägga. Jag föredrar emellertid det säkra före det osäkra, intill dess Kungl. Maj:ts besked föreligger, och är nöjd med ett statsbidrag, vilket kanske också är den riktigaste formen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid punkten 355 fogade reservationen.

Herr **SVENSSON** i Grönvik: Herr talman! Den föregående talaren citerade vad utskottet har skrivit på denna punkt, och jag tycker att han borde va-

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

ra nöjd med det positiva uttryckssätt som utskottet använt. Frågan ligger ju under Kungl. Maj:ts prövning, och jag kan inte tänka mig att man har förhoppningar om att vi skola kunna komma längre i detta hänseende. För min personliga del har jag den uppfattningen, att man kan vara tveksam om huruvida man gagnar en angelägenhet som denna, som har blivit på ett välvilligt sätt behandlad av utskottet, genom att ändå ställa ett yrkande, som kommer att avslås av riksdagen. Det kommer inte att underlätta Kungl. Maj:ts behandling av frågan. Jag får väl hoppas, att det inte kommer att förhindra en välvillig behandling trots allt från Kungl. Maj:ts sida. Men jag tror, att motionärerna böra vara tacksamma för den ståndpunkt utskottet här har intagit och den motivering det har presterat. Vi ha ju inom utskottet erkänt det berättigade i framställningen, och jag vill uttala den förhoppningen att ärendet skall få en lycklig utgång.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 356—367.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 368.

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 380, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 990 000 kronor.

I samband härmed hade riksdagen

till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Svård* (I:199) och den andra inom andra kammaren av herr *Birke m. fl.* (II:229), i vilka — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte besluta, att Sverige skulle begära sitt utträde ur Unesco fr. o. m. den 1 juli 1951 och att Kungl. Maj:ts proposition i vad den avsåge förslagsanslaget på 990 000 kronor för bestridandet av kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco måtte avslås.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:199 och II:229, såvitt här vore i fråga, till Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 990 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herrar *Gränebo*, *Ohlön*, *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Svensson* i Grönvik, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:199 och II:229, såvitt här vore i fråga, till Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 960 000 kronor;

b) av herrar *Mannerskantz*, *Onsjö* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I:199 och II:229, såvitt här vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Jag har väckt en motion om avslag på det under denna punkt upptagna anslaget. Jag måste säga, att jag för egen del har fått det intrycket, att denna Unescoorganisation visar en tendens till administrativ ansvällning. Detta bestyrkes

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

också i statsverkspropositionen, där departementschefen föreslår inrättande av ett svenskt Unesco-råd med eget kansli för en kostnad av 50 000 kronor. Av de motiveringar, som framläggas för inrättande av ett dylikt råd och kansli framgår, att detta kansli skall syssla med uppgifter som i allt väsentligt kunna skötas av redan existerande organ. Svenska Unesco-kommittén, som har utrett denna fråga, framhåller i sitt betänkande bland annat, att en stor del av den verksamhet, som numera bedrivs inom Unescos ram och i dess namn, har bedrivits i Sverige långt innan Unesco kom till.

Avslagsyrkandet i min motion innebär ingalunda, att vi skola isolera oss på det kulturella området, men jag förmenar, att det kulturella utbytet kan ske på andra vägar än just genom Unesco. Här i Sverige har man långt tidigare haft och kommer väl också att i framtiden ha internationella kongresser, dit vetenskapsmän och andra komma från utlandet, och å andra sidan resa ju svenska vetenskapsmän ut och besöka utländska kongresser. Härigenom är det enligt min mening sörjt för det kulturella utbytet. Vårt lands vetenskapsmän ha ju också sedan gammalt ett gott internationellt anseende.

När det gäller den huvudtitel, som vi nu behandla, har ju riksdagen på många punkter nödgats avslå mycket behjärtansvärda anspråk på anslag, och under sådana förhållanden kan jag inte finna det välbetänt att här lägga ut över en miljon kronor till Unesco. Det viktigaste skälet för mitt avslagsyrkande har emellertid varit den ekonomiska situation i vilken vi befinna oss och där vi måste sträva efter den största sparsamhet. Jag har därför, herr talman, ansett att man på denna punkt borde kunna spara ca en miljon kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr Mannerskantz m. fl.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag har vid denna punkt jämte några andra utskottsledamöter låtit anteckna en reservation. Den sammanfaller inte med den av herr Birke nyss omnämnda avslagsreservationen. Vi ha ju haft diskussioner om detta ärende i olika omgångar. Jag får ju säga, att den diskussion som ägde rum förra året gick i överkant till Unescos favör. Jag tyckte nog att de, som den gången arbetade och talade för Unesco, talade med alltför stora bokstäver. Det vore måhända skäl att man sänkte anspråken en liten smula, så att de komme någorlunda i överensstämmelse med verkligheten och inte svävade i luften i sådan utsträckning som vid förra årets debatt i denna fråga.

Jag får emellertid öppet erkänna, att jag mycket sympatiserar med det yrkande som framförts av herr Birke. Men eftersom jag finner, att ett sådant yrkande är ett slag i luften, då det inte har någon som helst utsikt att vinna kammarens bifall, har jag försökt få fram ett annat förslag, för vilket i varje fall kan anföras en stark motivering. Detta förslag innebär en begränsning av det expertråd, det här gäller, till av statskontoret föreslagen storlek. Kungl. Maj:t har föreslagit att detta råd skulle bestå av 21 ledamöter. Utskottsmajoriteten har ansett att det inte alltid är en fördel att ha så stora råd som möjligt och har uttalat sig för en minskning av antalet medlemmar. Jag tycker att man alltid gör den erfarenheten, att ett råd av denna natur, ett råd som består av ett mindre antal ledamöter, har större förmåga att samarbeta och kan frambringa positiva resultat. Ett mindre råd bör sålunda enligt min mening kunna utföra ett mera effektivt arbete än ett större, och jag har därför tillsammans med några andra utskottsledamöter reserverat mig till förmån för ett råd av den storlek som statskontoret föreslagit, nämligen lägst fem och högst sju ledamöter. Om kammaren följer detta

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

förslag medför det också en möjlighet till besparing. Herr Birke talade om en besparing på en miljon. Jag är mera blygsam i mina besparingsönskemål, men vi kunna spara 30 000 kronor av det för detta ändamål föreslagna anslaget utan att på något sätt förhindra verksamheten. Ja, jag vill som jag förut sagt till och med hävda, att det skulle vara till fördel för verksamheten om rådet bleve mindre. Vi ha ju i allmänhet gjort den erfarenheten, att det är synnerligen lätt att öka ut en organisation, men att minska den är sannerligen betydligt svårare. Jag anser därför att det inte är någon risk att bifalla detta förslag. Ty om det visar sig oundgängligen nödvändigt kan man öka ut detta råd, men om man nu fastställer antalet till 21 personer eller — som utskottet skrivit — till ett något mindre antal, förslagsvis 15, är det inte lätt att beskära detsamma.

Herr talman! Även om man har ett mycket starkare intresse och en starkare tilltro till Unescos framgång än jag har och om man vill det bästa för denna organisation, tror jag man skall följa den reservation, som är antecknad under a) av herr Gränebo m. fl. Den innebär att rådet begränsas till lägst fem och högst sju ledamöter. Förslaget skulle därjämte innebära en besparing på 30 000 kronor, då kostnaderna för ett dylikt mindre råd enligt reservanternas mening torde kunna begränsas till 20 000 kronor.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Till detta utlåtande äro ju fogade två reservationer, den ena av herr Mannerskantz m. fl., för vilken reservation herr Birke nyss talade. Denna reservation går ju ut på att vi skulle avslå Kungl. Maj:ts framställning, d. v. s. i realiteten att vi skulle utträda ur Unesco och undandraga oss det internationella samarbete som förekommer på detta område. Jag undrar om inte motionä-

rerna och reservanterna redan från början erkänna, att det i grund och botten är en opraktisk politik de här företräda och att deras ståndpunktstagande närmast tillkommit för att ge uttryck åt en viss skepsis och utgöra en viss demonstration i det här avseendet.

Det är ju alldeles uppenbart att man på en del håll från början överskattat Unescos möjligheter och att man till att börja med inte tillräckligt starkt sade ifrån, att det gällde att begränsa uppgifterna för organisationen. Men sedermera ha ju uttalanden i denna riktning gjorts vid upprepade tillfällen ifrån både riksdagens och Kungl. Maj:ts sida, och det kan väl nu sägas, att man i hög grad har lyckats förverkliga önskemålen att begränsa organisationens uppgifter till mera realistiska ting, till för svenska intressen väsentliga och konkreta frågor och att över huvud taget försöka beskära arbetsprogrammet. När utskottet ännu en gång understryker den synpunkten, så innebär det ett markerande av att man inte skall frångå den inställningen utan även i fortsättningen försöka hålla arbetet på det praktiskt möjligas och genomförbaras plan och låta diskussionerna röra sig om ting som inte sväva för mycket i det blå.

Den reservation, som avgivits av herr Gränebo m. fl. berör närmast frågan om hur stort det råd skall vara, som vi i detta land skola utse för att närmare följa och förbereda de frågor, som skola tagas upp i Unesco-organisationen. Kungl. Maj:t har föreslagit antalet ledamöter till 21. Det är uppenbart att 21 inte är något heligt tal, varken uppåt eller nedåt. Vi skulle otvivelaktigt ha fått ett betydligt större råd, om de från skilda håll framförda synpunkterna i denna riktning hade kunnat beaktas. Enligt vad jag tror mig veta lära i en del andra länder liknande råd vara väsentligt större. Jag undrar om man inte i Danmark har ett råd på ungefär hundra personer. När nu Kungl. Maj:t

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

begränsat antalet ledamöter i rådet till 21, förefaller det mig vara en ganska rimlig nedprutning med hänsyn till de intressen som i detta sammanhang göra anspråk på att bli tillgodosedda. Det är ju möjligt att man kan göra ytterligare någon beskärning — det vågar jag inte med bestämdhet uttala mig om. Men utskottet säger på den punkten, att om Kungl. Maj:t vid en förnyad omprövning finner att en ytterligare nedskärning med fem eller sex ledamöter skulle kunna ske, har utskottet ingenting att erinra däremot. Att däremot följa reservanternas linje, som innebär ett accepterande av statskontorets förslag, skulle innebära en nedskärning av sådan omfattning, att man kan fråga sig, om det råd som då bleve kvar skulle vara till någon egentlig praktisk nytta. Framför allt tror jag inte att de som anlägga besparingssynpunkter på denna fråga skulle kunna utvinna någonting genom en sådan nedskärning. Ty om man hade ett råd på endast fem till sju ledamöter bleve det sannolikt nödvändigt att tillkalla experter än på det ena och än på det andra området. Man skulle alltså på den vägen förorsaka samhället kostnader, som kanske, när de slutligen skulle räknas ihop, komme att bli väsentligt högre än de, som skulle vara förenade med den av utskottet föreslagna organisationen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Jag har anslutit mig till den reservation, som går ut på avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Jag är emellertid angelägen att betona att jag inte är någon isolationist. Jag har full förståelse för det mellanfolkliga samarbetets betydelse. I den trasiga värld, i vilken vi nu leva, är det nödvändigt att allt som göras kan

göres för att öka förståelsen emellan folken. Jag har därför helhjärtat anslutit mig till alla förslag som varit uppe här i riksdagen om anslutning till internationella organisationer. Jag tycker emellertid att man, även när det gäller sådana här anslag, inte kan neka sig rätten att reflektera. Man kan inte neka sig rätten att väga även ett sådant här anslag mot andra anslag som finnas bl. a. på denna huvudtitel, när man vid behandlingen av denna åttonde huvudtitel sett, hurusom mycket väl dokumenterade förslag om anslagsökningar med bara tusenlappar, som man sagt vara nödvändiga, avvisats. Jag har antecknat en del av vad som sagts här om i dag. Herr Braconier t. ex. talade om ett anslag till stifts- och landsbiblioteken, om vilket han sade, att om det inte ökades, så sänks vår vetenskapliga standard, och det innebär en kulturell nedgång. Herr Lundberg i Uppsala talade mycket varmt för ett annat anslag. Jag tror att alla i detta fall ha rätt. Jag tror att det beträffande varje punkt på denna huvudtitel, där vi på grund av det statsfinansiella läget måste spara, gäller, att sparsamheten är förenad med allvarliga vådor.

När man kommer till denna punkt, där det är fråga om en miljon kronor, kan man inte underlåta att fråga sig, om nyttan av att anslå en miljon kronor för detta ändamål verkligen är så stor i jämförelse med vad detta anslagsbelopp skulle ha betytt på andra punkter. Jag är övertygad om att om vi skulle sänka detta anslag med hälften, skulle alla de som här ha stått upp och talat kunna få sina krav tillgodosedda. Under sådana förhållanden frågar man sig verkligen: Gör man den största nyttan även på det kulturella området genom att vräka ut en miljon kronor här eller genom att tillgodose andra ändamål?

Dessutom tycker jag — jag behöver inte upprepa det — att denna organisation väl är minst sagt tvivelaktig. När

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

man ser uttalanden av kulturpersonligheter ute i världen, enligt vilka dessa säga sig nästan ringakta denna organisation, tycker man ibland, att det nästan är genant att vara medlem. Jag skall inte yttra mig om det — jag är inte sakkunnig — men jag är övertygad om att denna organisation skulle kunna skäras ned låt mig säga till hälften och ändå säkert göra samma nytta för mellanfolkligt samarbete. Nu är väl detta inte möjligt, utan här har man att välja mellan att antingen gå med på framställningen om anslag eller avslå densamma. Herr Wallentheim säger, att det är en demonstration att yrka avslag, och jag tror att han kanske har rätt. Men är det så förfärligt många motioner eller reservationer, som bli bifallna? Ofta äro de väl endast en demonstration, men även en demonstration kan ha sin betydelse. Jag tror att Sveriges riksdag gjorde rätt, om den kunde demonstrera i detta fall för att kanske få denna organisation sådan att den komme litet mera på verklighetens mark och finge rimliga proportioner i förhållande till vad folken behöva lägga ut här.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen om avslag. Om den, som troligt är, inte får någon framgång, kommer jag att rösta för den reservation, som herr Svensson i Grönvik har talat för.

Herr **EDENMAN**: Herr talman! Jag tycker att herr Onsjös principiella deklaration, att han inte är isolationist, rimmar mycket dåligt med hans praktiska ställningstagande. Han vet mycket väl, att man inte kan halvera medlemsavgiften och att konsekvensen av hans ställningstagande är ett utträde ur Unesco. Jag är också förvånad över herr Birkes och en del andra högermäns ställningstagande, när man vet, att högern för närvarande driver en ganska ivrig kampanj under mottot

lojalitet mot Förenta Nationerna. Jag vill utan att ta upp någon längre principiell debatt om våra internationella engagemang ändå ställa frågan: Finns det över huvud taget något internationellt område, som skulle kunna anses lämpligare att verka på än det kulturella? Det bör i varje fall knappast finnas ett bättre för vårt land.

Det är riktigt, att Unesco hade svårigheter i början, organisatoriska och administrativa. Det fanns många brister att peka på, och av dessa finnas givetvis åtskilliga kvar ännu, men att det gått mot en ständig förbättring kan man inte förneka. Jag skulle här kunna citera uttalanden av en rad svenskar, som haft tillfälle att på nära håll följa Unescos arbete. Jag skall ta ett av dessa uttalanden, nämligen av undervisningsrådet Thorén i skolöverstyrelsen, som nyligen varit nere vid Unescos sekretariat. Han skriver följande: »Vad som frapperar en besökare i Unescos sekretariat är inte splittringen och ömkligheten utan enigheten i ansträngningen, koncentrationen kring klart avgränsade mål och de påtagliga och ganska imponerande resultat som redan uppnåtts. Vad vi här bevittna är uppbyggandet av ett överstatligt undervisningsdepartement, låt vara med mycket begränsade och för ett departement delvis säregna uppgifter.» Och slutligen säger han: »Unesco innebär ett utomordentligt allvarligt försök att göra slut på den ömkliga splittring — här äro båda orden på sin plats — som hittills karakteriserat den pedagogiska verksamheten i den västerländska kulturkretsen.» Det finns en rad sådana uttalanden att falla tillbaka på.

Jag lämnar reservationen angående utträde åt sitt öde. Jag tror inte, att den har möjligheter att vinna gehör i kammaren. Jag skall i stället, herr talman, be att få lägga två synpunkter på den av herr Gränebo m. fl. anförda reservationen. Det har framhållits av bl. a. herr Birke, att Unesco-administ-

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

rationen visar tydliga tecken på ansvällning. Han säger, att nu är det uppenbart, att man även behöver ett kansli. I själva verket är det, herr Birke, på det sättet, att denna administrativa organisation visar tecken på att krympa. Redan för det provisoriska Unesco-rådet, eller kommittén som det heter, ha vi ju ett kansli och ett anslag på inte mindre än 59 000 kronor. Det är alltså här fråga om en prutning från provisoriets 59 000 kronor till 50 000 kronor och en prutning ifrån av kommittén föreslagna 71 700 kronor till 50 000 kronor. När Unesco-kommittén föreslog ett administrationsanslag på 71 000 kronor var det i medvetande om att det var ett minimum. Jag har själv suttit med i denna kommitté, och jag har, om jag inte räknat fel, ytterligare tre kamrater här i kammaren, som varit med om detta, och vi kunna alla intyga, att det var de fyra riksdagsmännens absoluta deklarationer, att vi över huvud taget inte kunde diskutera sådana anslag som egentligen skulle vara nödvändiga för att vi skulle ha rätt att av det svenska Unesco-rådet kunna fordra de insatser, som vi kräva.

Vi skola komma ihåg, att när vi betala en avgift av den oerhörda storlek som det här är fråga om, så borde det ligga i vårt intresse att inte bara kasta ut den avgiften utan också få möjlighet att återfå något, och det är då svenska Unesco-rådets organisation och arbetsförmåga, som härvidlag bli avgörande.

Vad sedan beträffar antalet medlemmar i kommittén är det självklart en fråga av mindre betydelse. Jag vill emellertid erinra om att av de många remissyttrandena var det inte mindre än 17, i vilka förslaget utan vidare tillstyrktes. Av de instanser — det var 6 stycken — som föreslog ett mindre råd, ha vi i första hand statskontoret och universitetskanslern. Universitetskanslern säger i största allmänhet, att han tycker att rådet är stort, men man

behöver bara läsa några rader i yttrandet så finner man, att samma remissmyndighet kräver, att plats skall beredas i rådet för medicinsk forskning och undervisning. Det finns icke en remissinstans, som icke speciellt krävt representation i Unesco-rådet för sina intressen. Skolöverstyrelsen vill ha en, Humanistiska fonden vill ha en, och vi skulle ungefär komma upp till ett hundratal medlemmar i rådet, om man skulle få det allsidigt. Vi betrakta nog i Unesco-kommittén ett råd på 21 medlemmar som ett litet råd och inte som ett stort råd.

Slutligen, herr talman, låt mig bara försöka måla upp de svårigheter, som ecklesiastikministern kommer att få om några veckor, när det nya rådet skall utses. 21 ledamöter låter ju mycket, men det är också viktiga intressen, sammanslutningar och organisationer, som måste bli representerade i Unesco-rådet. Låt mig bara nämna verkligheten bakom ett par siffror. Det står t. ex. att fem ledamöter böra representera undervisning och folkbildning. Det finns ingen möjlighet att komma under det antalet, såvida man inte vill utesluta läroverkslärare, folkskollärare eller folkhögskollärare eller någon annan stor grupp. Fem ledamöter skola representera naturvetenskaper, samhällsvetenskaper och humaniora, i vilken grupp ingå medicinsk forskning, tillämpad forskning och grundforskning. Kommittén har föreslagit en enda humanist, en enda representant för naturvetenskap och en enda för grundforskning, trots fysikens och kemiens betydelse. Sedan kommer jag till en siffra, som kanske låter litet mera misstänkt, nämligen två representanter för allmän kulturell verksamhet. Dessa skola emellertid representera bibliotek, museer, teatrar, bildande konst och litteratur. Det är en hopplös uppgift att över huvud taget få en allsidig representation för denna grupp, men två borde väl ändå vara ett minimum.

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

Slutligen är det en grupp på fem stycken för utbytes- och upplysningsverksamhet och folkrörelserna. Där dölja sig hela den svenska pressen med alla dess organisationer, den svenska radion, ett organ som Svenska institutet, alla ungdomsorganisationer, kvinnoorganisationer, Sveriges förenade studentkårer och slutligen de s. k. folkrörelserna. Vi ha räknat med en ledamot från fackföreningsrörelsen. Det är självklart att man kan ha ett råd med mindre än 21 ledamöter, och jag är övertygad om att ecklesiastikministern kommer att anstränga sig att komma nedåt i antal ledamöter, men det kommer att gå ut över uppenbara legitima intressen från olika organisationers sida, och någon besparing kan man ju inte tala om att det blir, ifall ledamöternas antal är 18, 19 eller 20 i stället för 21.

Vad slutligen beträffar rådets möjligheter att verka äro dessa givetvis i hög grad beroende av anslaget. När vi under höstens budgetbehandling i departementet gjorde ett preliminärt förslag till fördelning av de 50 000 kronorna, räknade vi t. ex. för reseersättningar och traktamenten, denna farliga post, med 2 500 kronor. Det är allt för detta ändamål. Posten till expenser, i vilken ingå tryckkostnader och allt sådant, upptogs till 8 000 kronor och posten till upplysningsverksamhet till 5 000 kronor. Vi ha redan en heltidsanställd sekreterare och ett heltidsanställt kanslibiträde. Läggas kostnaderna för dessa till ovannämnda utgifter, blir det i stort sett 50 000 kronor. När statskontoret talar om att det borde vara möjligt med ett litet råd för 20 000 kronor och gör jämförelser med andra internationella organisationer på jordbrukets och socialpolitikens område, kan jag inte förstå annat än att jämförelsen är fullständigt haltande. Man kan väl ändå inte sätta upp jordbruket å ena sidan, hur väsentligt och betydelsefullt det än är, mot hela det svens-

ka kulturlivet å andra sidan och säga, att om det räcker med fem eller sju personer för jordbrukets vidkommande borde kulturlivet kunna representeras av lika många. Och socialpolitiken i all ära, den kan inte jämföras med hela den kulturella verksamheten i ett land. Det är omöjligt att resonera på det sättet.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Grönvik (kort genmäle): Herr talman! Jag lyssnade med intresse till herr Edenmans målande skildring av det s. k. Unesco-rådets uppgifter. Han sade att det blir en nästan olöslig uppgift för ecklesiastikministern att utse ett råd på fem personer. Jag undrar om uppgiften blir lättare, om det skall utses 21. Jag tror snarare att det blir svårare. Om man nämligen begränsar det till ett verkligt expertråd, blir antalet från början så begränsat, att det inte blir så många, som ha möjlighet att komma med, och det förenklar väl problemet t. o. m. för statssekreteraren i hans förarbete. Det är jag alldeles övertygad om.

När han sedan talade om att det blir bara fem från undervisningsväsendet, som skola representera allt på det området, tänkte jag i min enfald: Hur är det möjligt för oss i andra avdelningen av statsutskottet, vilket består av bara sex ledamöter, att behandla hela det svenska undervisningsväsendet? Hur tror statssekreteraren, att det skulle gå till, om vi skulle ha med representanter för universitet, läroverk, folkskolor och allt detta? Jag undrar om man inte tar till litet för storslaget i detta hänseende.

Herr Edenman citerade ett brev, vari gjordes gällande, om jag fattade rätt, att Unesco är ett allvarligt försök. Jag antecknade det uttrycket. Jag tror att vi, om vi skola få igen något, inte få begära för mycket av Unesco. Vi få be-

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

gränsa våra anspråk på Unesco, och jag tror, att det blir större behållning av verkliga experter och inte en kvantitativt stor samling i ett råd. Jag tror att det är bättre att ha ett mindre råd med verklig kvalitet än ett större, som representerar så många olika områden men som har mycket svårt att hålla samman i sitt arbete.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Det är inte utan att jag känner en viss glädje i dag, när jag ser, att det finns tre reservanter i statsutskottet på den linje, som jag i fjol förfäktade så gott som ensam här i kammaren. Det visar, att det sunda svenska förnuftet så småningom börjar ge sig till känna, och jag skulle tro, att det inte dröjer många år, förrän majoriteten i denna kammare kommer att följa mig, då jag naturligtvis alltjämt kommer att stå kvar på linjen om avslag på detta anslagsäskande.

När jag hörde herr Edenman tänkte jag: Tänk, vilka idealister vi ha i detta land, hur de tänka omskapa hela den kulturella världen! Jag förstår mycket väl, att han vill ha många man till hjälp i det syftet; om det sedan skulle kosta vårt land en massa pengar bry sig dessa idealister inte så mycket om. Men när jag hörde honom säga, att det från visst håll är avsett att ha bara två representanter för teater och annan dylik verksamhet men att det behövs en hel massa för att reformera och göra om denna sak ute i världen tänkte jag, att vi kunna använda pengar på bättre sätt än att slösa dem på detta ändamål.

Då herr Edenman sedan vittnade om läroverksrådet Thorén, som varit där nere och sagt att det var så enstämmigt och solidariskt i hela detta råd, så förvånade det mig. Jag har ju sett tidningsuttalanden, som vittna om helt annat ifrån denna församling, enligt vilka meningarna där äro mycket delade; den ene är på en linje och den

andre på en annan. Jag förstår ju, att det måste vara så i en sådan församling, och därför skulle jag vilja bevara alla svenska medborgare från att komma med i den församlingen, så att de förskonas från alla de motsättningar, som utan tvekan alltid komma att uppstå i en dylik.

När herr Wallentheim säger att detta, att vi här yrka avslag, är en ren demonstration, måste jag ändå säga, att det är ingen demonstration åtminstone från min sida, utan det är ett allvarligt försök att få till stånd en ekonomisk syn på dessa saker, så att man inte offrar pengar på sådant. Det är enligt min mening alldeles bortkastade pengar att gå in för detta.

Det är inte bara det belopp, beträffande vilket vi nu ha att besluta, utan det gäller enligt förslag i statsutskottets utlåtande nr 68, punkt 16, ytterligare 150 000 kronor, som skola ställas till förfogande för nu ifrågakarande ändamål. Dessutom föreslås i propositionen nr 150 ett anslag av 500 000 kronor på tilläggsstat II, av vilket visserligen inte mer än ca 14 % skall gå till Unesco, men det blir ändå omkring 70 000 kronor. Man kommer sålunda upp till en summa av ungefär 1 200 000 kronor, som skall ges ut för detta ändamål. Nog tycker jag, att kammarens ledamöter böra förstå, att vi kunna använda dessa pengar på ett bra mycket bättre sätt inom vårt eget land, där kulturen kanske behöver detta stöd i mycket högre grad än denna internationella organisation, där vi säkerligen ha ganska litet att betyda i alla fall, där det är stormakterna som dirigera och där våra representanter få vara ganska betydelselösa pinnar i hjulet, och det tycker jag inte alls att vi behöva vara. Jag tycker därför att vi böra ta steget fullt ut och sluta upp att offra pengar för detta ändamål. Ju förr vi göra det ju bättre tror jag det är för vårt land, och jag tror att Unesco klarar sig oss förutan i alla fall.

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till avslagsreservationen.

Herr STÅHL: Herr talman! Om hans excellens utrikesministern hade varit närvarande här i kammaren, när herr Rubbestad talade, så är jag övertygad om att herr Rubbestad skulle ha fått ett både auktoritativt och riktigt svar på vad han sade om att det yrkande som ställes i den andra av de båda föreliggande reservationerna icke är någon demonstration.

När denna fråga strax före middagspausen debatterades i första kammaren, kommo ett par högermän där med samma påstående som herr Rubbestad gjorde här. Utrikesministern konstaterade då — jag tillåter mig referera honom i fria ord — att om riksdagen i enlighet med reservation b) skulle besluta att icke anslå medel till medlemskap i Unesco och därmed anmäla Sveriges utträde ur organisationen, så skulle detta vara en demonstration, som komme att upptagas på ett för vårt land allt annat än hedrande sätt. Det är nämligen enligt utrikesministern en klar solidaritetsförpliktelse gentemot Förenta Nationerna att vara med även i Unesco. Det var ju också det som var det avgörande skälet för Sverige att på sin tid ansluta sig till denna organisation.

Detta är alltså inte mina ord, utan jag refererar på den punkten hans excellens utrikesministern.

Men jag vill tillägga, att det ju är ganska egendomligt att herrar Rubbestad,*Birke och Onsjö samt deras likatänkande kamrater i första kammaren så väl kunna bedöma hur onödig, ja rent av skadlig vår anslutning till Unesco är, när för närvarande ändå inemot 60 länder — jag vågar i hast inte ange den exakta siffran — äro medlemmar i Unesco. Jag vill meddela — vilket herr Rubbestad kanske inte visste — att till och med Schweiz, som på grund av sin hävdvunna neutralitet

i andra avseenden ställt sig utanför FN-organisationen, är med i Unesco. För närvarande föreligger det också medlemsansökningar från Västtyskland och Japan plus ett par mindre stater. Men Sovjet saknas — om detta faktum möjligen kan anses som ett skäl för oss att utträda.

Med några ord vill jag även ta upp den invändning, som här riktats mot Unesco för att organisationen icke har funnit sin form och sitt naturliga verksamhetsområde. Som kammarens ledamöter komma ihåg hade vi här för åtta dagar sedan en debatt om Europarådet. Samtliga talare då, som besutto någon kännedom om rådets verksamhet, konstaterade att Europarådet på den korta tid det varit i verksamhet har haft svårt att finna naturliga, näraliggande, konkreta arbetsuppgifter. Det är på samma sätt med Unesco. Jag kan försäkra herr Rubbestad, att ingen känner detta starkare än medlemmarna i Unescorådet — precis som herr Edenman sade för en stund sedan.

Jag kan också försäkra, att den svenska unescokommitténs uppgift under den tid den fungerat som unescoråd har varit att försöka tillföra unescoorganisationen konkreta, praktiska arbetsuppgifter. Vi ha inte i första rummet anmält oss som medlemmar i Unesco för att få några fördelar, herr Rubbestad! Vi ha blivit medlemmar därför att det, inte minst efter kriget, har funnits en hel rad underutvecklade länder, i vilka vi tack vare vår höga standard ha haft möjlighet att göra en nyttig insats. Det är mot sådana länder vi visa solidaritet genom att vara med i Unesco.

Jag skall be att vidare få tala om för herr Rubbestad, att under den korta tid som Sverige har varit medlem ha vi genom Unescos förmedling fått skicka ut i runt tal 20 svenska vetenskapsmän och organisatörer, som skola hjälpa till i arbetet på det kulturella området. Jag skall inte uppta kammarens tid alltför

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

mycket. Jag vill bara anföra, att ett av de senaste uppdrag som lämnats en svensk var att som inspektör och instruktör hjälpa till att bygga upp skolväsendet i Syrien och Främre Orienten.

Om man via Unesco får vara med om att göra en sådan insats, så tror jag att man ändå har fått göra en viss nytta, och då, herr Rubbestad, kanske de pengar vi betala för att stå med i den internationella solidariteten ändå ha varit Sverige till glädje och nytta.

Vi ha som sagt fått skicka ut en hel rad experter. Jag har anledning att säga detta, eftersom en professor i samhällsvetenskap i första kammaren lär ha sagt, att han aldrig genom någon av sina kolleger har hört att Unesco hade uträttat något konkret. Genom Unescos förmedling planeras det nu en stor samhällsvetenskaplig, internationell kongress i Stockholm till hösten 1952. Jag kan inte förstå annat än att denne professor, som nu, i april månad, inte vet någonting om Unescos verksamhet, efter den kongressen bör ha haft tillfälle att läsa en hel del om densamma.

Det har sagts av en annan talare att det här är fråga om att likrikta världens filosofer, så att de tänka på samma sätt allihop. Nej, herr talman, det är sannerligen inte så! I stället förhåller det sig på det sättet, att man genom Unesco försöker att från det ena landet till det andra förmedla de forskningsresultat och vetenskapliga avhandlingar, som redovisas i de olika länderna. Jag försäkrar, att de representanter för olika vetenskapsgrenar som finnas inom unescorådet anse, att de ha hela sin kår bakom sig när de säga, att det är nödvändigt med den svenska anslutningen.

Jag skall inte ta upp tiden ytterligare med dessa ting. Jag konstaterar endast, att vi ju ändå ha fått vår medlemsavgift sänkt. För budgetåret 1950/51 betalade vi 959 112 kronor, och för 1951/52 är avgiften 892 680 kronor. Det är naturligtvis svårt att i en tid som den

nuvarande, när allting stiger, pressa ned Unescos utgifter. Men det kan tänkas att det för Unescos nuvarande, jag vågar säga mera realistiska ledning och med det ökade antalet medlemsstater och därmed också de ökade bidrag som inflyta, skall bli möjligt att hålla även den svenska medlemskontingenten nere.

Tillåt mig till sist att beträffande antalet ledamöter i vårt Unescoråd säga — bara som ett komplement till vad herr Edenman nyss sade — att såvitt jag vet är det av alla de anslutna staterna endast två, som ha mindre än 30 ledamöter. Jag vill nämna att Danmark började med 14 ledamöter. Man kom dock underfund med att man med ett så litet antal ledamöter kom i kontakt med alldeles för få grenar av det vetenskapliga och kulturella livet, och danskarna beslöt därför att öka rådet till 30 ledamöter.

Jag kan försäkra, att vi inom Unescorådet, där även jag är med, ha gjort vårt yttersta för att realistiskt bedöma denna sak och att pruta ned anslaget så mycket som möjligt. Vi ha därför stannat för 21 ledamöter, vilket med något undantag är färre än man har på något annat håll.

Enligt våra så realistiskt som möjligt uppgjorda kalkyler blir följden av att gå den av herr Svensson i Grönvik rekommenderade vägen att skära ned ledamöternas antal till sju att unescorådet, för att kunna uppehålla kontakten med huvudorganisationen, måste ta närbakningar med olika experter, som nu finnas i rådet och som vi vända oss till mellan rådssammanträdena, vilka bruka vara fyra per år. Om vi på det sättet bleve tvungna att anlita utomstående experter, skulle detta med all sannolikhet bli betydligt dyrare än den nuvarande organisationen med ett Unescoråd bestående av 21 ledamöter, vilka uppbära vanliga kommittéarvoden.

Det är sålunda enligt min mening en gärd av solidaritet mot FN att stå kvar i Unesco. Jag vill inte uttala mig om

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

framtiden, men för närvarande behöva vi i Sverige ett organ, som nödtorftigt kan upprätthålla kontakten med Unesco och hjälpa till att göra denna organisation till ett verksamt och aktivt organ i arbetet för stärkandet av freden, samförståndet och samhörigheten mellan folken.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår mycket väl att det inte gagnar mycket att tvista med dem, som äro ledamöter i unescorådet. De äro naturligtvis angelägna om att få fortsätta med att fara land och rike kring och diskutera med utländska storheter på skilda områden. Det begriper jag mycket väl.

Men när herr Ståhl säger, att det är en så oerhört stor uppgift att organisera skolväsendet i Syrien, så undrar jag, om det ändå inte finns större anledning att skapa ordentliga förhållanden inom vårt eget land. Vi ha t. ex. kolossalt många skoldistrikt, som sakna lämpliga skollokaler. Vidare börjar man nu att på grund av penningbrist dra in skolskjutsarna för barnen i avlägsna bygder. Vore det inte bättre då, herr Ståhl, att använda unescopengarna till att förbättra skolväsendet här hemma?

Jag vet mycket väl att bortåt 60-talet stater äro anslutna till Unesco, och jag förstår också orsaken till att de ha anslutit sig. Detta skedde ju strax efter krigets slut 1945, då det rådde besvärliga förhållanden på många områden i många länder. Vi hade då här i Sverige under samlingsregeringens tid samlat på oss ca 3 000 miljoner kronor i valuta-reserver, och vi försökte då att på alla möjliga sätt hjälpa andra länder. Så småningom visade det sig emellertid att vår hjälpsamhet gick litet väl långt, så långt till och med att vi senare ha fått återkräva en hel del av de gåvor vi skänkte bort. Detta bör vara en tankeställare för oss litet var om att vi icke ha råd till vad som helst.

Vi ha här fått vara med om att i så gott som varje punkt i åttonde huvudtiteln pruta på anslagen. Och vi ha fått göra besparingar inte bara på kulturanslagen utan även på många andra anslag. Då måste man väl ställa frågan: Är det riktigt att här kasta ut över en miljon kronor på medlemskap i detta Unesco, bara därför att vissa framstående ledamöter skola få vara med där och försöka göra sig gällande?

Det tycker jag är dåligt använda pengar, herr talman, och jag tror därför att kammaren gör rätt i att bifalla avslagsyrkandet i reservation b) vid denna punkt i utskottets förevarande utlåtande.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Jag skall gärna erkänna, att när jag första gången hörde herr Rubbestad använda argumentet att alla de, som tala för internationellt samarbete, göra detta därför att de få fara ut och träffa stora män och internationella berömdheter, så tyckte jag att det var ganska kvickt och smätrevligt sagt. Då hade jag nämligen en känsla av att det var en spontan reaktion, framsprungen ur det allra mörkaste Rubbestad. Men nu, när samma argument återkommer gång på gång, verkar det med förlov sagt andefattigt. Det visar, att man inte kan hitta på något annat.

Kan inte herr Rubbestad tilltro oss, som för vårt land ha andra ambitioner än han, några andra motiv för anslutning till Unesco än det, att vi vilja träffa internationella storheter? Det kan ju ändå tänkas, att det finns ett annat sätt att se på denna sak än det, som herr Rubbestad ideligen anlägger här i kammaren, när han vädjar till, jag vågar säga de allra mörkaste, elementäraste nationella instinkterna och säger, att även den miljon det här gäller att anslå till internationellt samarbete i stället bör användas inom det egna landet.

Jag tror, herr talman, att om man i

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

land efter land, folk efter folk skulle odla den nationella egoismen så systematiskt som herr Rubbestad gör, så ginge vi en framtid till mötes, som kanske bleve allra värst för sådana småstater som Sverige. Det är vi, som i längden äro mest beroende av att det finns ett internationellt samarbete, där man orkar lyfta ögonen ut över de egna trångaste gränserna.

Jag hoppas att andra kammaren vid voteringen skall visa, att flertalet här har andra och vidare horisonter än den som vilar över Rubbestad.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår att herr Ståhl har mycket vida horisonter. Det har han visat inte bara i dag utan många gånger. Jag menar dock, att när man skall se ut över horisonter sådana som ifrågavarande, så får man också tänka på vad man har att klara biffen med. Det anser jag att herr Ståhl bör tänka på litet mera än han gör i detta sammanhang.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Jag har begärt ordet för att kort och gott deklarerat, att jag kommer att rösta med utskottet. Jag tror jag kan göra det utan att bli beskylld för att ha den biavsikten, att jag vill komma ut och umgås med stormän i internationellt sammanhang.

När jag har studerat handlingarna i detta ärende har jag funnit, att såväl utskottet som departementschefen har sett ganska realistiskt på förhållandena, och utskottet har också framhållit, att man anser det vara möjligt att minska rådet från 21 till 15 ledamöter.

Jag antar att herr Rubbestad nu kommer att säga, att jag med dessa ord tar avstånd från det sunda förnuftet och bondförståndet, men det får jag ta med ro. Det får bli min sak.

Herr Rubbestad sade, att han har läst i tidningarna att man i Unesco har så många olika uppfattningar och att me-

ningarna där stå så helt emot varandra. Jag vill då säga, herr Rubbestad, att det ju är likadant här i vår svenska riksdag. I dag stå ju t. ex. meningarna emot varandra i denna fråga, och då är väl riksdagen i detta fall inte ett dugg bättre än Unesco.

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig, utan jag vill sluta med att säga att jag tänker rösta med utskottet, och det har jag här öppet velat ge till känna.

Häruti instämde herr *Ericsson* i Näs.

Fru EWERLÖF: Herr talman! Jag skall inte i onödan förlänga denna debatt utan fatta mig mycket kort.

Jag begärde ordet, när herr Edenman talade, inte därför att jag principiellt har en annan mening än han — jag kommer icke, herr Edenman, att rösta för reservation b utan för reservation a — utan därför att jag reagerade, när herr Edenman av det faktum att ett par högermän inte komma att rösta för utskottets förslag eller reservation a utan för reservation b drog den slutsatsen, att detta illa rimmade med den solidaritetskampanj som högern har drivit för FN. Detta måtte väl, herr Edenman, vara en fråga som står utanför partierna, där varje riksdagsledamot kan ha sin uppfattning, huruvida han anser eller inte anser, att vi böra vara anslutna till Unesco, om vi ha råd till det eller inte.

Herr Edenman gjorde själv gällande i sitt anförande, att den första början av Unescos arbete inte var tillfredsställande. Det har ju skett en förbättring härutinnan, och vi hoppas väl alla, att detta kommer att ske även i fortsättningen. Jag är personligen, som jag redan sagt, av den uppfattningen, att vi icke böra och icke ha råd att gå ut ur Unesco, alldeles i motsats till dem, som gjort gällande här, att vi inte ha råd att tillhöra Unesco. Men jag tror att hela riksdagsdebatten far illa av att man gör gällande, att därför att enstaka medlem-

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

mar av ett parti — och detta gäller vilket parti det vara må — ha en uppfattning, som de äro beredda att stå för, så skall detta göras till en kampanj för en viss partiåskådning. Jag reagerar mot detta och har velat ge uttryck åt det. För min personliga del kommer jag att rösta för reservation a.

Herr EDENMAN: Herr talman! I samband med fru Ewerlöfs politiska reaktion vill jag säga, att jag respekterar herr Rubbestad för hans mycket konsekventa bondekonservatism, om jag får använda det uttrycket. Han är konsekvent på alla punkter. Jag måste dock ständigt bekämpa honom, men det är en annan sak.

Så till fru Ewerlöf. Vad jag sade var ingenting annat än att jag var förvånad över att ett par högermän i första kammaren — bl. a. partisekreteraren; således inte vilka högermän som helst — samtidigt som partiet driver en kampanj under mottot Lojalitet mot Förenta Nationerna, gå på denna linje. Det är väl ändå tillåtet att uttrycka förvåning över att enskilda medlemmar av ett parti uppträda på det sättet. Jag har inte sagt, att den svenska högern som parti har satt i gång en kampanj mot Unesco, men jag har uttalat min stora förvåning över att det finns ledande svenska högertidningar, som ha exakt samma uppfattning som den herr Birke och herr Svärd i första kammaren ha. Det är inte att sätta i gång en kampanj mot högern, men, fru Ewerlöf, jag får väl ändå uttala min förvåning över vad som hänt?

Herr BIRKE (kort genmäle): Herr talman! Herr Edenman uttryckte sin förvåning över att högern har en kampanj för anslutning till Förenta Nationerna samtidigt som vi väcka en motion om avslag på frågan om anslag till Unesco. Det är väl helt olika saker. Förenta Nationerna är ju en säkerhetsorganisation, medan Unesco är en organi-

sation för kulturella och sociala frågor. Jag förstår inte, att det skall sammanblandas så att det skulle vara omöjligt att ha en avvikande mening beträffande Unesco samtidigt som man har en klar linje beträffande Förenta Nationerna.

Herr EDENMAN (kort genmäle): Jag ber om ursäkt, men jag glömde att påpeka ett viktigt faktum för herr Birke, nämligen att Unesco ju är ett av Förenta Nationernas organ. Det är detta som är det väsentliga. Slår man sönder Unesco, har man slagit sönder Förenta Nationernas möjlighet att verka på det kulturella planet. Det finns flera sådana internationella organisationer, som äro uppbyggda inom Förenta Nationerna, och jag trodde, att vi litet tillmans hade den uppfattningen, att det var just den praktiska verksamhet, som Förenta Nationerna driver på kulturella, sociala och andra närliggande områden, som vi i första hand borde stödja. Jag tänker då inte på de rent storpolitiska spekulationerna omkring Förenta Nationernas nuvarande och framtida verksamhet, utan på de grenar som just Sverige, som är ett neutralt land och som valt den politik vi för närvarande föra, borde stödja. Det är förslaget att inte göra detta, som jag anser rimmar så illa med den allmänna uppläggningen av politiken från det partis sida som herr Birke representerar.

Herr HUSS: Herr talman! Eftersom jag i höstas reste ut till en avkrok av världen för att bilda mig en personlig uppfattning om Unescos verksamhet, ville jag gärna säga ett par ord. Jag hade fått ett uppdrag av världsorganisationen Unesco i den fria negerrepubliken Liberia och kunde under de studier, som jag gjorde där, bilda mig en klar uppfattning om den betydande insats som Unesco hade gjort där. Det gäller att där bygga upp ett skolväsende, som ännu är ytterligt utvecklat. Unesco har efter en förbere-

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

dande undersökning av förhållandena byggt upp en plan därför. Den utbyggnad det här är fråga om utgör en såvitt jag förstår värdefull komplettering till den undervisningsverksamhet, som redan bedrivs av ett flertal missions-sällskap i landet.

Den argumentering, som nu herr Rubbestad m. fl. anför, går såvitt jag förstår ut på att vi skulle ställa oss helt utanför den internationella organisation, som söker hjälpa sådana mindre utvecklade länder. En sådan inställning kan inte vara hedrande för vårt land. Det måste vara en viktig uppgift för oss att på den punkten ställa oss solidariska med övriga länder, även om vårt eget skolväsen mer än väl skulle behöva ett extra handtag.

Med hänsyn till mina personliga upplevelser och erfarenheter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) anmärkta propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 368 i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten 368.

Punkterna 369—374.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 375 och 376.

Lades till handlingarna.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till bidrag till driften av centrala verkstadsskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till utförande av strandskydd på ön Ven;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdä-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

gens yttrande angående en av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1950 vid dess trettiofjärde sammanträde antagen rekommendation;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till anskaffande av viss utrustning m. m. till vanföreanstalterna i Göteborg och Hälsingborg;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 74, i anledning av väckta motioner om utredning rörande samordningen mellan tjänstepension och folkpension för statliga befattningshavare m. fl.;

nr 75, i anledning av väckta motioner om rätt för clearingnämndens förutvarande personal att i pensionshänseende tillgodoräkna sig hela sin anställningstid hos nämnden; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1951/52 till regeringsrätten jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Anslag till fångvårdsanstalterna.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till fångvårdsanstalterna jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.**Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.**

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln, punkt 32 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden

för den 3 januari 1951, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i statsrådsprotokollet angivna ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1951/52, dels ock till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 8 383 300 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått ett antal motioner.

I en av herr Wiklund i Stockholm m. fl. inom andra kammaren väckt motion (II: 343) hade hemställts, att riksdagen ville bevilja 37 000 kronor till en av fångvårdsstyrelsen föreslagen utvidgning av utbildningsverksamheten för fångvårdspersonal samt därutöver företaga den höjning av fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, som erfordrades för att möjliggöra placering i lönegrad Ce 23 av föreståndaren för den koloni, som avsåges för ungdomsfängelsesklientel.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 230 och II: 343, sistnämnda motion i vad den avsåge förvarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning, vilka av departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 3 januari 1951;

b) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1951/52;

c) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1951/52 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 8 383 300 kronor;

II. att motionerna I: 69 och II: 92 icke

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda;

III. att motionerna I: 51 och II: 74
icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Sundelin*, *Söderquist*,
Malmborg i Skövde och *Bergstrand*, frö-
ken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka an-
sett, att utskottet bort tillstyrka yrkan-
dena i motionen II: 343 om ökad me-
delsanvisning för utbildningsverksam-
heten och för placering i Ce 23 av före-
ståndaren för den koloni, som avsåges
för ungdomsfängelseklientel, och att
därför utskottet under I bort hemställa,
att riksdagen måtte i anledning av
Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till
motionen II: 343, såvitt den avsåge före-
varande anslag, samt med avslag å mo-
tionen II: 230

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta-
ga de ändringar i fångvårdsanstalternas
personalförteckning, vilka av departe-
mentschefen angivits i statsrådsproto-
kollet över justitiedepartementsärenden
för den 3 januari 1951;

b) fastställa av reservanternas före-
slagen avlöningsstat för fångvårdsan-
stalterna, att tillämpas under budget-
året 1951/52;

c) till Fångvårdsanstalterna: Avlö-
ningar för budgetåret 1951/52 under
andra huvudtiteln anvisa ett förslagsan-
slag av 8 401 300 kronor;

2) av fröken *Andersson*, utan angivet
yrkande.

Punkten föredrogs; och yttrade där-
vid

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Till
denna punkt är fogad en reservation,
som rör sig om lönesättningen för före-
ståndarbefattningen vid den koloni för
ungdomsfängelseklientelet, som plane-
ras i Skåne. Man har länge arbetat för
att få fram en koloni, och när man nu
har fått en lämplig plats gäller det att

även få lämplig personal. Kolonien
kommer att medföra den fördelen att
klientelet kan differentieras, och de
som eventuellt kunna tänkas bli be-
handlade under friare former skola
komma ut på kolonien. Det gäller se-
dan att därifrån placera ut dem i
arbetslivet.

Om man läser propositionen, avsnit-
tet om anstalten för svårbehandlat
klientel, behandlas där närmare just
denna koloni och det arbete som dess
föreståndare kommer att få. Där fram-
läggas alla de kvalifikationer, som ford-
ras av honom. Han bör vara pedagog,
ha psykologiskt handlag och kunna
fostra ungdomarna. Vidare skall han
ha ansvaret för ungdomarnas utplace-
rande i det vanliga samhällslivet. Fång-
vårdsstyrelsen har nu begärt, att be-
fattningen skulle placeras i 23 lönegra-
den, men departementschefen har pla-
cerat den i 19 lönegraden, vilket även
utskottet har föreslagit. Utskottet fin-
ner visserligen förslaget att den skulle
placeras i 23 lönegraden beaktansvärt
men framhåller, att man tills vidare
inte kan gå utöver departementsche-
fens förslag.

Med hänsyn till de kvalifikationer
som fordras och till det arbete det rör
sig om är det ganska verklighetsfräm-
mande om man tror, att man skall
kunna få en lämplig person med den
lönesättningen. Föreståndaren skall
som sagt — vilket även framhålles i
herr Wiklunds i Stockholm motion —
vara pedagog, ha psykologiskt handlag
och kunna fostra ungdomarna och pla-
cera ut dem i arbetslivet. Om vi tänka
närmare efter, är lägsta lönesättningen
för en folkskollärare 21 lönegraden.
Det är inte länge sedan vi här i kam-
maren beslöt att yrkeslärarna vid
ungdomsvårdsskolorna skulle placeras
upp i 20 lönegraden. Det är dock ett
helt annat ansvar och ett helt annat
arbete, som kommer att åligga före-
ståndaren för denna koloni.

Jag skulle här också vilja framhålla,

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

att socialstyrelsen anser, att en placering i 22 lönegraden är för låg, och statens lönenämnd har inte någonting att erinra mot att tjänsten placeras i 23 lönegraden.

Med hänsyn till det ansvar, som befattningen också innebär, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till denna punkt och som innebär, att tjänsten placeras i lönegraden Ce 23.

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Jag tillåter mig göra ett litet citat ur en berättelse över vården och verksamheten vid en av våra fångvårdsanstalter, avseende år 1950. »Det gångna året har ju flerstädes i fångvården präglats av stor oro och svårartade uppträden bland internerna», heter det i denna redogörelse. Sådana händelser har anstalten dock lyckligtvis förskönats från »trots ett utpräglat labilt och svårskött klientel, som numera icke alls skiljer sig från klientelet på övriga specialanstalter för återfallsbrottslingar. Förklaringen torde väl till stor del ligga i anstaltens mera ändamålsenliga utformning jämfört med de äldre fängelserna. Av synnerligt värde är möjligheten att skilja ut de intagna på fyra från varandra långt belägna avdelningar, förmånen av rikliga utrymmen, som gör att den dagliga friktionen internerna emellan blir mindre, och förmånen av att ha en personal, som från början vant sig vid friare och mera repressionsfria behandlingsformer. Det bör omnämnas, att anstaltens bestraffningsjournal för det gångna året är helt blank. Det har funnits andra möjligheter att lösa uppkommande problem av disciplinär natur utan att giva avkall på ordning och säkerhet.»

Detta citat rymmer något av en målsättning för hela den moderna fångvården, och jag tror det finns anledning att på nytt understryka, att det gäller verksamheten för år 1950 vid en

anstalt med central ställning i fångvårdssystemet och med ett svårskött klientel. Det går alltså verkligen att lösa många av de s. k. fångvårdsproblemen, om man får resurser för att kunna tillämpa moderna principer eller helt enkelt för att förverkliga verkställighetslagen, som riksdagen tidigare har beslutat om.

Jag fäster särskilt uppmärksamheten vid vad som i citatet säges om personalen. Direktören för anstalten säger, att denna har »förmånen av att ha en personal, som från början vant sig vid friare och mera repressionsfria behandlingsformer», och att bestraffningsjournalen är helt blank.

Vi motionärer ha i fråga om fångvården av sparsamhetsskäl inte ställt yrkanden om anslag för byggnadsändamål, vilket JO:s berättelse om fångvårdens nuvarande tillstånd i själva verket skulle göra högst berättigat, utan ha i stället tagit upp personalfrågan. Vi mena nämligen, att med en personal, som fått en viss utbildning för den nya verkställighetslagens tillämpning och över huvud taget en viss allmän träning i människovård och människobehandling, kan man komma ganska långt, när det gäller att avveckla missförhållanden inom fångvården även i de utomordentligt bristfälliga lokaler, som nu i allmänhet stå till buds.

Sedan riksdagen beviljat medel därtill, finns sedan någon tid en särskild tjänsteman inom fångvårdsstyrelsen för personalutbildningen. När fångvårdsstyrelsen begär ett ökat anslag till personalutbildningen — det är i själva verket detta verks yrkande vi motionärer ha tagit upp på denna punkt — är det väl bl. a. därför att man skall fullt ut kunna utnyttja denne specielle tjänsteman i fångvårdsstyrelsen.

Hur det förhåller sig med personalutbildningen inom fångvården framgår med all tydlighet av JO:s berättelse, där vad fångvårdsstyrelsen anfört återges på s. 286. Där heter det bl. a.:

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

»Utbildningen av personalen vid fångvårdsanstalterna är allttjämt betydligt eftersatt. Under krigsåren har utbildningen av statsfinansiella skäl fått anstå. De medel, som därefter ställts till förfogande, ha inte på långt när räckt till för att komplettera verkningarna därav.» Ett höjt anslag för en utvidgad personalutbildning behöver enligt min mening inte på något sätt föregripa den nyligen tillsatta utredningen angående fångvårdens förhållanden. Utvidgning av personalutbildningen är en snabbt verkande och relativt lättarrangerad åtgärd för att förbättra dessa förhållanden.

Jag skall, herr talman, just inte säga någonting om föreståndartjänsten vid Hildero, den blivande ungdomsfängelsekolonien. På den punkten ber jag att få hänvisa till vad fröken Elmén har anfört. Efter vad jag kan förstå, är det närmast självklart, att denna tjänst är av så speciell karaktär, att den kräver särskilda kvalifikationer och att det därför fordras en särskild lönesättning. Flera myndigheter — ungdomsfängelsenämnden, socialstyrelsen, statens lönenämnd — ha ju också uttalat sig till förmån för en sådan.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! I det utlåtande beträffande fångvården, som vi nu diskutera, behandlas både organisations- och personalfrågor och även vissa lönefrågor.

Vad själva fångvårdens organisation beträffar vill jag erinra om att Kungl. Maj:t i proposition nr 1 föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i statsrådsprotokollet angivna ändringar i fråga om fångvårdsanstalternas personal. Departementschefen säger i anslutning därtill: »Vad först beträffar spørsmålet om förbättringar i själva vården står det i nuvarande

ekonomiska läge klart att vad som kan åstadkommas måste, så långt det är möjligt, inrymmas under befintlig, i vissa fall kanske t. o. m. något förminskad personell organisationsram. Man bör med andra ord eftersträva förbättringar genom ett klokare utnyttjande av den personal som redan finns. — — — Den första förutsättningen torde kunna uppfyllas genom att personalorganisationen gradvis anpassas för de nya uppgifterna.»

Vi äro inom utskottet medvetna om att det i fråga om fångvårdens organisation finns åtskilliga brister, men vi ha ansett att genom den fullmakt, som lämnas Kungl. Maj:t, får dock Kungl. Maj:t möjlighet att så snabbt som över huvud låter sig göra ingripa för att få en förbättring till stånd. Och därigenom ha alltså de önskemål, som framställts i här föreliggande motioner, redan delvis blivit uppfyllda. Utskottet framhåller emellertid också att »förhållandena inom fångvårdsanstalterna äro såsom framhållits i motionerna I: 69 och II: 92 samt II: 343 f. n. av skilda anledningar icke tillfredsställande. Kungl. Maj:t har emellertid den 9 mars 1951 bemyndigat chefen för justitiedepartementet att tillkalla sakkunniga för att utreda frågan om omedelbara förbättringar». Vi äro alltså överens med motionärerna även på den punkten.

Vad lönesättningen beträffar, vill jag inte förneka att det kan förefalla som om föreståndaren vid den nya kolonien för ungdomsfängelsevården blivit väl lågt placerad. Men anstalten är ju inte den enda i sitt slag, och departementschefen säger ju att »tillräckliga skäl för att beträffande den nu föreslagna kolonien tillämpa en särskild lönesättning för föreståndaren föreligga icke». Det betyder helt enkelt att frågan om lönesättningen måste upptagas till prövning i ett större sammanhang för att undvika att missnöje skall uppstå från andra liknande befattningshavares

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

sida. Man kan ju fråga sig, hur den statliga löneskalan till slut skulle se ut om riksdagen skulle på grundval av enskilda motioner fatta beslut om ändringar av lönegradsplaceringar. Det är nödvändigt att vid prövningen av lönefrågor anlägga en vidare syn på problemet än som i allmänhet sker i olika motioner. Flera av de remissinstanser, som yttrat sig i här förevarande ärende, ha ju också sagt att frågan bör prövas i ett större sammanhang med hänsyn till att befattningen i fråga inte är den enda i sitt slag.

Jag tror inte, herr talman, att jag behöver säga mera på denna punkt, utan att jag kan inskränka mig till att nu yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Jag anser att det är oerhört viktigt att man redan från starten får en lämplig person som föreståndare för den koloni det här gäller. Hela resultatet av den fortsatta verksamheten blir avhängigt av hurudan den person är som från början blir föreståndare, och det är farligt att undan för undan behöva pröva sig fram därvidlag. Lönesättningen måste därför redan nu göras sådan, att man verkligen kan få en lämplig person för befattningen.

Jag vet att frågan om utbildning av fångvårdspersonalen i allmänhet är föremål för utredning, men jag tycker att här ligger fara i allt dröjsmål. Under den tid jag varit här i riksdagen har det på grund av interpellationer förekommit den ena diskussionen efter den andra i fångvårdsfrågor, och man har undrat vad som verkligen gjorts för att avhjälpa de missförhållanden som framkommit. En av utvägarna är naturligtvis att skaffa personalen lämplig utbildning, men det kommer tydligen att dröja innan så kan ske, ty en utredning tar ju alltid sin tid, även om det är fråga om en snabbutredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen under punkt 1 a).

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Jag vill först och främst uttala min glädje över det intresse för fångvården och den beredvillighet att offra något för att denna skall kunna fylla sin uppgift, som ha framkommit i alla uttalanden här i dag, inte minst i de uttalanden som gjorts från reservanternas håll.

Vid den punkt som det här gäller ha ju reservanterna i två avseenden yrkat på större anslag än propositionen upptagit. I ena fallet gäller detta anslaget till utbildning av fångvårdspersonal. Jag vill gärna vitsorda att det skulle vara mycket önskvärt att kunna höja detta anslag, men det förhåller sig här på samma sätt som när det gäller tusentals andra anslag, nämligen att hur behjärtansvärda än de olika ändamålen äro, så ha departementscheferna, med hänsyn till att vi ju nu leva under knapphetens kalla stjärna, fått lov att vara inbördes solidariska och avstå från en hel del önskemål, som legat dem varmt om hjärtat. En höjning av anslaget till här ifrågavarande utbildningsverksamhet har just varit ett sådant önskemål från min sida.

Därtill kommer att frågan om utbildning av fångvårdens tjänstemän, såsom fröken Elmén framhållit, för närvarande ligger under utredning, och jag hoppas och tror, att denna utredning skall kunna göra skäl för sitt namn av snabbutredning. Meningen är inte att utredningen skall fortgå lång tid och till slut avkasta resultat i form av ett tjockt och lärt betänkande. Detta behövs ej, ty de principiella riktlinjerna för framtidens fångvård äro redan klara genom tillkomsten av den nya verkställighetslagen. Syftet med den nu pågående utredningen är endast att på en serie olika punkter framlägga förslag och rekommendationer av praktisk innebörd, och detta behöver inte kräva vare sig någon längre tid eller några mera omfattande motiveringar. Ett av de spörsmål, som sålunda just äro föremål för

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

snabbutredning, är frågan om en effektivisering och eventuell omläggning av den kursverksamhet för fångvårdstjänstemän, som redan nu bedrivs.

Under sådana omständigheter tror jag det är försvarbart att tills vidare nöja sig med det anslag, som finns upptaget i propositionen, fastän det i och för sig vore önskvärt att detta anslag kunde höjas.

Vidare innebär reservanternas förslag en anslagshöjning därigenom, att reservanterna vilja placera föreståndaren vid den tilltänkta kolonien för ungdomsfängelseklientel i högre lönegrad än andra koloniföreståndare. Det kan synas som om detta förslag vore ganska väl motiverat, om man i likhet med mig hyser den uppfattningen, att vi, när det gäller att åstadkomma en radikal förbättring av förhållandena inom fångvården, böra sätta in stöten just på vården av ungdomsbrottslingar. Den anstalt det här gäller är ju avsedd för ungdomliga lagöverträdare. Jag hoppas också att den beredvillighet att hjälpa till, som sålunda kommit till uttryck här i riksdagen, skall vara till förmån när den planerade Roxtunaanstalten kommer under riksdagens behandling.

Den fråga det nu gäller är ju en mycket mindre fråga, som nog också bör betraktas ur litet andra aspekter. Den koloni för ungdomsfängelseklientel, som här avses, skall vara en liten öppen anstalt, vilken närmast kan karakteriseras sålunda, att det i närheten av en stad skall anskaffas en villaliknande byggnad, där några ungdomsfängelsefångar skola ha sitt hem, medan de arbeta inne i staden. De skola alltså vistas på annat håll om dagen och endast ha sin bostad i koloniens hus. Kolonien är avsedd för de allra mest skotsamma bland ungdomsfängelsefångarna, och deras vistelse där skall utgöra avslutningen på deras anstaltsvistelse. De skola i regel endast vistas på kolonien en begränsad tid innan de släppas helt fria, och de skola leva där under mycket fria former.

Naturligtvis är det viktigt att föreståndaren för kolonien tar väl hand om de unga, medan de vistas där, men han skall dock inte ägna de intagna samma ständiga omvårdnad och ha samma ansvar för dem som föreståndaren på en vanlig fångvårdskoloni. Om man gör en jämförelse med andra kolonier — reservanterna vilja ju att den här ifrågasvarande föreståndaren skall placeras högre än föreståndarna vid dessa andra kolonier — så måste man komma ihåg, att även om det i förevarande fall gäller ungdomar och det därför är mycket viktigt att få rätt person som föreståndare, så har dock ledaren för en vanlig fångvårdskoloni på sitt sätt större ansvar. Han måste taga hand om klientelet på ett helt annat sätt, då de som äro intagna på en vanlig koloni också skola arbeta i det jordbruk eller på den verkstad som kolonien driver — ofta finnas båda delarna. De intagna skola ju leva hela sitt liv inom kolonien under den tid de vistas där. Den koloni som det här gäller kan däremot närmast sägas vara ett inackorderingshem.

Med denna jämförelse som utgångspunkt har jag, åtminstone under nuvarande samhällsekonomiska förhållanden, ansett att man icke bör placera föreståndaren vid den tilltänkta kolonien för ungdomsfängelsefångar i högre lönegrad än andra koloniföreståndare.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Jag skulle närmast vilja beröra den del av motionen II: 343, som begär anslag för ökad utbildning av personalen vid fångvårdsanstalterna.

Jag vill i likhet med fröken Elmén säga, att vi som kommo in här i riksdagen för några år sedan nog ha en känsla av att det alltför ofta måst förekomma diskussioner om arbetet vid våra fångvårdsanstalter. Vi ha därvid i stor utsträckning matats med det argumentet, att svårigheterna att få verkställighetslagen att fungera på ett riktigt sätt i mycket hög grad samman-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

hänga med anstalternas beskaffenhet. Men det är inte utan att vi börjat tvivla på den saken. Justitieombudsmannens berättelse har väckt funderingar, om det inte finns andra orsaker också.

Jag vill också anknyta till vad herr Wiklund sade, när han framhöll att på en viss anstalt — jag vet inte för min del vilken det är, ty jag känner inte närmare till förhållandena — hade under förra året allt gått fullkomligt friktionsfritt tack vare att personalen var modernt utbildad. Denna bild behöver kompletteras en smula med en berättelse av en annan fångvårdstjänsteman, som talar om hurudana förhållandena äro inom ett annat fängelse, där personalen inte har en sådan modern utbildning.

Det är nog så att ju mera man funderar på dessa saker, ju mera kommer man underfund med att det inte är enbart beskaffenheten hos våra fångvårdsanstalter, som spelar den största rollen för den förkättrade fångvården, utan att det i stället är den på stora områden bristfälliga utbildningen av anstalternas personal.

Justitieministern sade här nyss att Kungl. Maj:ts återhållsamhet i fråga om anslag till utbildningsverksamheten för fångvårdspersonal får ses mot bakgrunden av att vi leva under knapphetens kalla stjärna. Jag undrar om det är riktigt motiverat att använda detta gamla bevingade ord just nu när det har framlagts proposition om anslag till en anstalt av Roxtunas karaktär, ett anslag som för många förefaller vara ett tecken på att vi leva under förhållanden som äro precis motsatta dem som råda under knapphetens kalla stjärna. Man frågar sig verkligen om inte i stället ett försök bort göras att vinna vad som står att vinna på den väg som heter ökad utbildning av personalen. Nu till berättelsen. I en facktidskrift fanns för inte så länge sedan införd en redogörelse för ett mycket upprörande dödsfall bland fångarna på en anstalt här

i landet. Det framgick av denna redogörelse att det tydligen var många samverkande orsaker till att detta dödsfall hade inträffat. Men påtagligt är, att om den personal, som hade hand om detta fall, verkligen varit litet mera förtrogen med hur människor i oro skola behandlas, så hade detta dödsfall med största sannolikhet inte behövt inträffa.

Den man, som har beskrivit fallet, har direkt sagt ut, att den väsentligaste orsaken var den bristande utbildningen hos personalen och icke de svåra fängelseförhållandena, även om dessa äro torftiga och gammalmodiga. Man kan ändå vinna mycket goda resultat om man bara har duktigt folk, som förstär sin sak. I skildringen göres följande reflexion som jag skulle vilja ha till kammarens protokoll: »Bristen på utbildning för de nu aktuella fångvårdsuppgifterna gör sig starkt gällande. Om man bortser från den personal som genom tjänstgöring på sinnessjukavdelning eller på annat sätt fått specialutbildning och också från dem hos vilka ovanlig förmåga och intresse motväger bristen på utbildning, så är det förbluffande hur främmande fångvårdspersonal är för det som man räknar som det elementära i anstaltsvård. Särskilt framträder detta i deras osäkerhet inför psykisk oro hos fångar.»

Det är mycken diskussion om hur man skall bedöma de mentala orostillstånd, som så ofta framträda just på fångvårdsanstalterna. I den av mig citerade artikeln göres en viss jämförelse med förhållandena på sinnessjukhusen förr i tiden. Det pekas på de många gånger rent fruktansvärda förhållanden, som där rådde innan personalen lärt sig att med lämpliga arbetsterapiåtgärder avleda den psykiska oron. Det säges, att det torde vara exakt på samma sätt när det gäller fångvårdsanstalterna. Dessa anstalters klientel kräver visserligen en differentiering av arbetsterapien, psykoterapien och den medicinska terapin, på ett annat sätt än sinnessjukhu-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

sens klientel. Men samma problem ligger bakom. Det gäller att finna lösningen på dem. Den lösningen är att finna i form av en förbättrad utbildning av vårdarpersonalen.

Under sådana omständigheter är det inte motiverat att uppskjuta dessa utbildningskurser med hänvisning till »knapphetens kalla stjärna». Frågan är, om vi inte komma mycket snabbare fram och med mycket mindre anslag om vi anslå pengar till utbildning i stället för att besluta en anstalt, som kanske blir bra om en hel del år men som i varje fall inte hjälper oss ifrån dagens svårigheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr talman! Jag kan inte i detta sammanhang taga upp någon diskussion om det stora Roxtunaförslaget, men jag måste ändå inlägga en gensaga mot den tankegång, som jag tyckte mig skymta i den föregående ärade talarens anförande. Han ville på något sätt försöka väga upp de små partiella förbättringar, som det kan bli fråga om inom fångvårdens nuvarande ram, mot den s. k. Roxtunaplanen.

Jag vill ännu en gång understryka, att det inte bara är önskvärt utan även nödvändigt att göra så mycket man kan av de nuvarande förhållandena, och detta skola vi, som jag förut sagt, försöka göra. Det kan emellertid aldrig bli fråga om annat än smärre förbättringar, jämkningar och småtterier. Det kan inte vara riktigt att i nuvarande svåra statsfinansiella läge offra alltför mycket på dessa ting. Däremot är det enligt min mening alldeles nödvändigt att försöka göra ett radikalt ingrepp för att verkligen åstadkomma en avgörande framtida förbättring av fångvården. Och den viktigaste punkten därvidlag är behandlingen av de svåraste bland de

ungdomliga lagöverträdarna. Det är på denna centrala punkt Roxtunaplanen sätter in. Denna kan alltså på intet sätt jämföras med de visserligen viktiga men dock relativt obetydliga frågor det här gäller.

Herr **BERGSTRAND**: Herr talman! Jag vill påpeka att jag nämnde Roxtuna i detta sammanhang bara därför att justitieministern själv förde denna sak på tal. Jag vill emellertid inte gå med på att det här är fråga om småtterier, eftersom man genom en modern utbildning av personalen sannolikt kan få bort väsentliga delar av de orostillstånd inom fångvården, som så upprört den svenska allmänheten under de gångna åren.

Jag åberopar ännu en gång herr Wiklunds berättelse om förhållandena på den anstalt, där det fanns en modernt utbildad personal. Det är inte småtterier om man över huvud taget kan få det så bra, vare sig det nu gäller ett äldre klientel eller ett ungdomsklientel. Detta är så viktigt, att vi inte få gömma oss bakom sådana ord som småtterier.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr talman! Jag har visst inte använt ordet småtterier i någon förklenande mening. Jag har tidigare understrukit, hur viktigt det är med de partiella förbättringar, som kunna genomföras, men jag undrar verkligen om kammarens ledamöter tro, att man så enkelt kan komma till rätta med fångvårdens svårigheter. Det lät på den senaste ärade talaren, som om han trodde, att alla dessa svårigheter skulle kunna lösas på det av honom föreslagna sättet, genom uppräknings av en anslagspost för utbildning med sammanlagt 17 000 kronor. Så väl är det tyvärr inte!

Herr **BERGSTRAND**: Herr talman! Jag tror inte att man genom en engångsuppräknings av denna anslagspost

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

kan lösa hela problemet. Jag tror emellertid att en sådan åtgärd anvisar en riktigare väg att komma fram på än Røxtunaprojektet. Det är angeläget att veta att mycket beror på den mänskliga faktorn, när det gäller att taga hand om dessa människor. Det är självklart, att 17 000 kronor inte lösa frågan. Men motionen visar vägen fram mot en lösning.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Sundelin m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wiklund i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o i utskottets förevarande utlåtande nr 77, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Sundelin m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Wiklund i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 138 ja och 45 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölles.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckt motion;

nr 79, i anledning av väckta motioner om pensionering av vissa sjukgymnaster genom statens pensionsanstalt; och

nr 80, i anledning av väckta motioner om en provisorisk lönerreglering för lärare vid högre skolor;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen m. m. i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om utredning rörande samernas beskattning av inkomst från renskötsel;

nr 21, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering i vissa fall njuta avdrag för utgifter för åstadkommande av vattentäkt å fastighet;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för vissa provisoriska ändringar av gällande tulltaxa; samt

bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående vissa riksdagsvaktmästares pensionsförhållanden.

Motioner om införande av exportavgifter å alla viktigare exportvaror m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 6.**Motioner om införande av exportavgifter å alla viktigare exportvaror m. m.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om införande av exportavgifter å alla viktigare exportvaror m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 274 i första kammaren av herr *Öhman* och nr 368 i andra kammaren av herr *Karlsson* i Stuvsta jämte fyra andra av kammarens ledamöter, hade hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär skyndsamt förslag om införande av exportavgifter å alla viktigare exportvaror i den omfattning, som motsvarar de genom devalveringen och rustningskonjunkturen uppkomna extravinsterna på exporten, samt att härav inflytande medel tillfalla statskassan och användas för att subventionsvägen pressa ned priserna på viktigare importvaror».

Utskottet hemställde, att likalydande motionerna I: 274 och II: 368 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Det talas ju ibland om önskvärd rationalisering av vårt arbete. Jag skall inte här gå in på den frågan. Det är emellertid uppenbart, att föreliggande ärende hellre borde ha behandlats i samband med den ekonomiska debatt vi hade för ett par veckor sedan i denna kammare. Då nu detta inte skett, så är felet inte mitt. Jag vill i alla fall knyta några reflexioner till den föreliggande frågan, även om timmen är sen.

I den ifrågavarande motionen ha jag och några kolleger föreslagit införande av exportavgifter på viktigare exportvaror, motsvarande de genom devalveringen och rustningskonjunkturen uppkomna extravinsterna. Vi ha föreslagit, att de härigenom inflytande medlen skola tillfalla statskassan och användas för att subventionera ned priserna på viktigare importvaror. Med hänsyn till den svenska utrikeshandels betydande omfattning och inte minst dess ensidiga inriktning västerut, där marknaden nu kännetecknas av en våldsam rustningskonjunktur med starkt stigande priser, är detta ett förslag, vars genomförande skulle betyda en verklig åtgärd mot prisstegringarna. Det säger sig självt, att exportavgifter av större omfattning, vilka skulle tillfalla statskassan, skulle betyda sjunkande priser på den inhemska marknaden. Det är också klart, att en subventionering av importvarorna skulle få samma följd.

Det rör sig här om mycket betydande summor i absolut oförtjänta vinster på den svenska exporten. Mest omtalade äro de fabulösa vinsterna på exporten av pappersmassa och trävaror. Jag skall inte här tynga med några siffror. Det räcker med att erinra om att massapriserna före devalveringen på hösten 1949 stodo i 400 kronor per ton. Enligt senaste numret av »Kommersiella Meddelanden» noterades i slutet av februari i år priser på upp till 1 350 kronor för stark och 1 500 kronor för blekt papperscellulosa. Detta avsåg försäljning till England och andra västeuropeiska länder. Samtidigt meddelades emellertid, att man på vissa andra marknader sålt papperscellulosa för upp till 2 000 kronor per ton. Med hänsyn till denna exports stora omfattning rör det sig här om miljarder, som genom devalveringen och den särskilda rustningskonjunkturen oförtjänt tillfalla en handfull storkapitalister.

Sakens andra sida är att dessa fantastiska exportpriser dra med sig höjda

Motioner om införande av exportavgifter å alla viktigare exportvaror m. m.

priser på hemmamarknaden. Jag vill erinra om att indextalet för grosshandelspriser på exportvaror, som i augusti 1949 uppgick till 236, i februari i år stigit till 545 eller med 130 %. Motsvarande tal för importvaror voro 258 och 423, en ökning med 64 %, alltså betydligt mindre än ökningen för exportvarorna. Inom landet har vidare exempelvis indextalet för pappersmassa, papp och papper under samma tid ökat från 204 till 313 och för trävaror från 336 till 497. I båda fallen rör det sig om en ökning med ca 50 %.

Vi veta alla vad detta betyder på en så avgörande punkt i vårt ekonomiska liv som beträffande byggnadskostnaderna. Finansministern omvittnade ju vid den ekonomiska debatten här för ett par veckor sedan, att byggnadskostnaderna ökat starkt under den senaste tiden och att många som erhållit byggnadstillstånd fränsagt sig dessa. Trots de statliga stödåtgärderna på bostadsproduktionens område bli hyrorna i nybyggda hus allt omöjligare för vanliga människor att betala. Den utländska rustningskonjunkturens följder välla på så sätt in över landets gränser. I stället för en engångsinflation på 8—10 %, som man kalkylerade med i höstas, äro vi redan nu uppe i 15 %, och det talas om 25 % till hösten. Detta innebär, att de i början av året träffade avtalen med lönejusteringar på i allmänhet 10 % medföra en sänkt reallön, som kommer att bli av betydande omfattning och väsentligt nedskära löntagarnas levnadsstandard. Samtidigt med denna utveckling hamna extra miljarder i en liten grupp's fickor.

Vi kommunister ha ställt frågan om att ändra på detta förhållande. Vi mena, att dessa oförtjänta exportvinster borde användas för att subventionera ned importpriserna. Ett uttagande av exportavgifter skulle även medföra fallande priser på exportvaror, som säljas inom landet, och därmed medföra såväl att prisutvecklingen uppåt stoppas som att

prisutvecklingen kommer att röra sig nedåt. Därigenom skulle de vid årets början träffade avtalen få det avsedda värdet.

Denna tankegång är tydligen inte heller främmande för andra personer här i landet. Jag vill här erinra om vad LO-ordföranden Strand yttrade i första kammaren för ett par veckor sedan. Han sade då bl. a. följande: »Jag skulle vilja ställa frågan: Stå dessa internationella prisrörelser utanför varje diskussion? Är det helt uteslutet, att man i riksdagen skulle kunna diskutera sig fram till vägar och former för en effektivare utjämning mellan de stigande exportinkomsterna och de stigande priserna på vår import, en utjämning som skulle vara mycket effektivare än den, som redan nu i begränsad omfattning sker genom skatter på exportvinster och även i viss utsträckning genom de avgifter, som lagts på exporten.» Herr Strand fortsatte: »Jag är för min del övertygad om att kan man inte finna en tillfredsställande lösning på den frågan, är det inte att räkna med att riksdagen skall kunna finna lösningen på problemet om penningvärdets bevarande, och det är heller inte att räkna med att riksdagen skall kunna bidra på något verksamt sätt till att stilla den oro, som redan nu finns ute bland massorna.» Herr Strand framhöll även, att den nedpressning av levnadsstandarden, som äger rum, inte är nödvändig och att landets resurser inte fordra en sådan nedpressning.

Utskottet, som avstyrkt vår motion, har bemödat sig om att sända motionen på remiss till två instanser, nämligen kommerskollegium och Exportföreningen. Särskilt det sista organet måste ju betraktas som synnerligen partiskt. Emellertid ha uteslutande dessa båda instansers yttranden i hög grad fått ligga till grund för utskottets utlåtande. Varför man inte remitterat motionen till en enda löntagarorganisation, exempelvis LO, är höljt i dunkel.

Motioner om införande av exportavgifter å alla viktigare exportvaror m. m.

Utskottet anför först och främst, att prisstegringarna i första hand hänföra sig till produkter på det skogliga området. Utskottet erinrar om att vissa exportavgifter redan nu utgå på detta område. Till detta vill jag säga, att dessa avgifter dels äro relativt små och dels inte tillfalla statskassan utan skola återbetalas till exportörerna vid en senare tidpunkt. Enligt regeringens förslag i propositionen nr 167, som vi fått i dagarna, skola 70 procent av exportavgifterna återbetalas direkt till bolagen och resten gå till vissa skogliga ändamål. Detta innebär bara, att en del av skogsbolagens extra guld fryses inne för en tid. Detta är givetvis en helt annan sak än vad vi föreslå i vår motion, nämligen att det oförtjänta guldet skall tillföras folket.

Vidare anför utskottet tekniska svårigheter, då det gäller att uttaga exportavgifter. De exportavgifter, som redan nu finnas, anser utskottet däremot vara enkla att uttaga med hänsyn till dessa varors enhetliga karaktär. Gentemot detta vill jag anförä, att vi i vår motion icke föreslagit, att man skulle införa exportavgifter på alla exportvaror utan endast på de viktigaste. Det är inte någon mening att i dag bry sig om en eller annan miljon kronor på en exportvara. Det rör sig ju om stora, betydande varugrupper med jättelika extra exportvinster. Man kunde ju börja med de av oss föreslagna exportavgifterna på exempelvis trävaror, pappersmassa, papp och papper och låt oss säga även järnmalm. Dessa exportavgifter skulle inbringa betydande belopp.

Dessutom anför utskottet, att ett genomförande av motionärernas förslag skulle väcka uppmärksamhet utomlands och kunna framkalla motåtgärder från utlandets sida. Samma sak påpekas även av Exportföreningen. Detta är ett intressant påstående, och man frågar sig ovillkorligen vad som avses därmed. Att de som köpa vår massa

och andra av våra exportprodukter skulle intressera sig för vart deras pengar taga vägen är svårt att föreställa sig. En exportavgift i denna form måste ju betraktas som en skatt. Det brukar inte höra till vanligheten, att ett land lägger sig i ett annat lands skattesystem. Just nu föreslås ju nya skatter på löpande band här i landet. Aldrig talas det då om någon reaktion från utlandet. Varför man från utskottets sida befarar en aktion från utlandet i fråga om just denna skatt beror väl dels på att utskottet måste finna på något argument mot motionen och dels därpå att det finns en Marshallorganisation i Paris, som har uppsikt över de anslutna ländernas ekonomi. Ha herrarna i utskottet redan förhört sig där nere i denna sak? Skulle det vara fallet, så bevisar detta bara vad vi kommunister för länge sedan förklarat, nämligen att vårt land genom sin anslutning till Marshallplanen fränhänt sig en del av sin självständighet. Detta fränhändande innebär i detta fall att vi icke längre få beskatta våra kapitalister som vi vilja.

Utskottet har därjämte anført, att en del av exportvinsterna kommer det allmänna till godo via den vanliga beskattningen. Detta är självklart riktigt. Men var och en vet ju hur bolagen gömma undan pengar genom avskrivningar och fonderingar samt att det endast är en relativt liten del, som på detta sätt tillförs det allmänna.

I fråga om den av oss föreslagna användningen av exportavgifterna till att subventionera ned priserna på importvarorna anför utskottet, att det rätt »i stort sett» eller nästan enighet om att avskaffa de tidigare importsubventionerna genom övergången till fria lönerörelser vid årsskiftet 1950/1951. »I stort sett» enighet var det, ja. Det är rätt betydelsefullt att i detta sammanhang konstatera, att vi kommunister inte varit överens med de övriga partierna om att avskaffa subventionerna

Motioner om införande av exportavgifter å alla viktigare exportvaror m. m.

nu. Detta är emellertid en sak. En annan sak är att prisstegringarna blivit av en helt annan storleksordning än vad man räknade med vid årsskiftet. Hur vill för övrigt utskottet råda bot på de nu rådande förhållandena, när priserna skena i väg från lönerna och väsentligt sänka levnadsstandarden? Utskottet säger, att subventioneringen av importen på det sätt som motionärerna föreslå skulle »innebära en via budgeten ernådd konstlad nedpressning av den svenska prisnivån i förhållande till världsmarknadspriserna, som i nuvarande läge skulle skapa utrymme för ett inflationsdrivande köpkraftsoverskott»... Detta var mycket på en gång i en enda sats.

Metallarbetarna erhöilo ca 10 procent i löneförhöjning i början av detta år. Då räknade man ju med en prisstegring på 7—8 procent. Nu räknar man emellertid med en levnadskostnadsfördyring fram till hösten med hela 20—25 procent. Om man nu skulle införa importsubventioner och söka pressa den svenska prisnivån tillbaka åtminstone till vad man räknade med, då exempelvis detta avtal gjordes upp, skulle då detta innebära tillskapande av ett »inflationsdrivande köpkraftsoverskott»? Menar man från utskottets sida verkligen vad man här skriver? I så fall menar man väl också att det är som sig bör, att metallarbetarna få 10 procents löneförhöjning mot 20 eller 25 procents stegring i levnadskostnaderna eller med andra ord endast halv kompensation för dyrtiden i stället för den reallöneförbättring, som t. o. m. konjunkturinstitutet ansåg vara möjlig så sent som i höstas. En närmare förklaring från utskottets sida vore här på sin plats.

I början av detta år kunde man naturligtvis skönja att prisstegringarna skulle bli väsentliga. Men man kunde då givetvis inte förutse att prisstegringarna skulle bli så stora som de sedan blivit. Utskottets utlåtande har

emellertid skrivits vid en tidpunkt, när man bättre kunnat överblicka situationen. Ändå skriver utskottet, som om det totalt skulle bortse från eller nonchalera det aktuella läget. Utskottet menar, att den ekonomiska politikens strävan måste vara, som det heter, att »efter pågående anpassningsprocess på pris- och inkomstområdet uppnå samhällsekonomisk stabilitet». Man måste fråga sig hur en sådan stabilitet skall kunna uppnås med nuvarande utveckling. Hur blir det med penningvärdet, spararnas pengar, byggnadskostnaderna och hyrorna? Menar utskottet, att löntagarna skola få nya avtal fram på sommaren, eller menar utskottet med samhällsekonomisk stabilitet en väsentlig nedskärning av massornas köpkraft och levnadsstandard jämsides med en allt stridare guldström till bolagen?

Jag läste i en kvällstidning för i dag att Metallarbetarförbundet skulle ha formulerat några punkter om vad förbundet anser bör göras på det ekonomiska området. Enligt det referat, som finns i denna kvällstidning, skulle man från Metallarbetarförbundets sida ha formulerat sina krav i följande fem punkter: 1) uppskrivning av den svenska valutan, alltså en revalvering; 2) en i samband därmed skärpt importreglering; 3) subventionering; 4) ett ianspråktagande av exportvinsterna för prissänkningar på importsidan; samt 5) en utvidgning av priskontrollen.

De tre senare punkterna finnas omnämnda i vår motion. Om man nu får fästa tilltro till att detta referat av Metallarbetarförbundets inställning är riktigt, så skulle ju förbundets mening helt sammanfalla med motionärernas.

På detta område rör det sig om vilka åtgärder som skola vidtagas för att slå vakt om massornas levnadsstandard. Vill man göra något i den vägen, kan man enligt min uppfattning inte låta den s. k. anpassningsprocessen fortgå som den gör. Man kan inte låta den

Motioner om införande av exportavgifter å alla viktigare exportvaror m. m.

svenska ekonomiens skuta driva redlös omkring på den kapitalistiska världsmarknadens upprörda hav. Man måste välja en kurs, och man måste vidtaga erforderliga åtgärder för att kunna följa denna kurs. De som satts att styra vårt land för närvarande äro utan både sikt och kurs eller om de ha såväl det ena som det andra, så kunna de omöjligen eftersträva att slå vakt om det svenska folkets levnadsstandard.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till motionen i denna kammare nr 368.

Herr SEVERIN: Herr talman! För att inte vid denna sena timma förlänga debatten skall jag begränsa mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m.;

nr 21, i anledning av väckt motion om bidrag ur kyrkofonden för avlöning av föreståndare vid vissa institutioner; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5, 7 och 11 §§ förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni

1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar;

tredje lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om förenkling av reglerna om delning av samfälliga myrar;

jordbruksutskottets utlåtande nr 8, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m.; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 13, i anledning av motioner om nedsättning av inträdesavgifterna för nya telefonabonnemang.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial nr 94, i anledning av remiss från kamrarna av två likalydande motioner.

§ 9.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 124, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Härefter anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror; och

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för vissa provisoriska ändringar av gällande tulltaxa.

Slutligen anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under nionde huvudtiteln, avseende anslagen inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa staten tillhöriga anläggningar för ön Vens elektrifiering; och

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm av 1950 års skörd m. m.

§ 10.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 606, av herr *Henriksson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 190, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.; och

nr 607, av herrar *Larsson* i Karlstad och *Nolin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 159, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 11.17 em.

In fidem
Gunnar Britth.